

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Tarptautinio verslo studijų programa
Kodas 62403S113

VIKTORIJA PERIOKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

INOVACIJŲ PLĖTRA SMULKIAJAME VERSLE

Kaunas 2011

**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO HUMANITARINIO FAKULTETO**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

VIKTORIJA PERIOKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

INOVACIJŲ PLĖTRA SMULKIAJAME VERSLE

Darbo vadovas _____
(parašas)

Doc. Dr. Edverdas Bartkus

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2011

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS.....	4
LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
ĮVADAS	6
1. INOVATYVUMO VERTINIMO SMULKIAJAME VERSLE TEORINIAI PAGRINDAI	9
1.1 Smulkiojo verslo sampratos genezė	9
1.2 Inovacijos samprata ir smulkusis verslas.....	13
1.3 Inovatyvumo vertinimui taikytinų teorijų ir koncepcijų analizė.....	16
1.4 Inovacijos – smulkiojo verslo gyvavimo pagrindas	20
1.5. Smulkiojo verslo rėmimas ir perspektyvos.....	25
2. SMULKIOJO INOVATYVAUS VERSLO PROBLEMATIKOS ANALIZĖ LIETUVOJE.....	34
2.1 Lietuvos smulkiojo inovatyvaus verslo konkurencingumo vertinimas ir plėtros problemos	34
2.2 Smulkiojo inovatyvaus verslo plėtros būklės Kauno regione analizė.....	39
2.3 Tyrimo teorinis modelis.....	49
3. SMULKIOJO INOVATYVAUS VERSLO KŪRIMO IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMAS KAUNO REGIONE	52
3.1. Tyrimo metodikos pagrindimas	52
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	54
3.3. Smulkiojo inovatyvaus verslo galimybių vertinimas	63
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	66
SUMMARY	69
LITERATŪRA	70
PRIEDAS Anketa	74

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BVP - bendrasis vidaus produktas
EK - Europos Komisija
ES – Europos Sąjunga
IĮ – individuali įmonė
INVEGA – investicijų ir verslo garantijos
JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos
LR- Lietuvos Respublika
LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė
MVĮ – maža ir vidutinė įmonė
MTEP - moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTTP - moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
PHARE – Europos Sąjungos ekonominės pagalbos programa
SV – smulkusis verslas
SVV – smulkus ir vidutinis verslas
UAB – uždaroji akcinė bendrovė
VŠĮ – viešoji įstaiga
ŽŪB – žemės ūkio bendrovė

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė Vokietijos įmonių klasifikacija.....	10
2 lentelė Mažų ir vidutinių įmonių klasifikacija.....	11
3 lentelė Inovacijos samprata.....	13
4 lentelė Šiuolaikinės organizacijos valdymo teorijos.....	18
5 lentelė Lietuvos, Latvijos ir Estijos vertinimas pagal pasaulio konkurencingumo indeksą 2009-2011 metais.....	35
6 lentelė Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.....	36
7 lentelė Lietuvos apskritys pagal konkurencingumo lygius ir pagrindiniai jų bruožai.....	42
8 lentelė Gyventojų skaičiaus palyginimas 2009 ir 2010 metų pradžioje.....	46
9 lentelė Anketos klausimų sugrupavimas.....	52
10 lentelė Inovacijoms skiriamos pelno dalies priklausomybė nuo įmonės dydžio.....	58
11 lentelė Inovacijoms skiriamos pelno dalies priklausomybė nuo įmonės veiklos srities.....	59

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Inovacinės veiklos fazės.....	15
2 pav. Inovacijų klasifikavimas	17
3 pav. 7S teorija	19
4 pav. Pagrindiniai veiksniai lemiantys verslo įkūrimą	24
5 pav. Lietuvos padėtis pagal konkurencingumo rodiklius	36
6 pav. Lietuvos mokslo ir inovacijų sistema	38
7 pav. SVV subjektų skaičius	41
8 pav. Kauno regione veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2010 metais	43
9 pav. Inovacijas diegiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių	43
10 pav. Inovacijų taikymas versle pagal apskritis	44
11 pav. SVV pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis 2010 Kauno regione	45
12 pav. Gyventojų skaičiaus dinamika Kauno regione 2004 - 2010 m. pradžioje	47
13 pav. Lietuvos gyventojų užimtumas.....	47
14 pav. Gyventojų (25–64 metų amžiaus) išsilavinimas pagal apskritis 2009 m.	48
15 pav. BVP dinamika 2004-2008 metais.....	48
16 pav. BVP pasiskirstymas Lietuvos regionuose 2008 metais, proc.....	49
17 pav. Tyrimo teorinis modelis	51
18 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių	54
19 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sritį.....	55
20 pav. Tyrime dalyvavusios įmonės diegiančios inovacijas.....	55
21 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių tipai.....	56
22 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių inovacijoms skiriama pelno dalis.....	57
23 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių inovacijoms skiriamos pelno dalies pokyčiai per artimiausius 3 metus	57
24 pav. Paramos priemonių naudojimas inovacijoms	60
25 pav. Veiksniai paskatinę kurti įmonę Kauno apskrityje	61
26 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pajamų pasikeitimas per artimiausius 3 metus	62
27 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių Kauno apskrities inovatyvios aplinkos vertinimas.....	62
28 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių Lietuvos verslo aplinkos vertinimas.....	63
29 pav. Smulgiojo inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros modelis	65

ĮVADAS

Temos aktualumas. 2008 metais prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė lėmė visų šalių Bendrojo vidaus produkto (BVP) smukimą. Tam turėjo įtakos ilgalaikiai pokyčiai naftos rinkos kainodaroje, o taip pat su ja susijusių sferų – benzino, maisto produktų, nekilnojamo turto rinkoje bei vertybinių popierių rinkoje ir bankininkystės sektoriuje kilusių nesklandumų. Visa tai sukėlė įmonių bankrotus, ypač smulkių, ko pasekoje žmonės neteko darbo.

Lietuvoje smulkios įmonės sudaro apie 99 proc. (Statistikos departamentas, 2009) visų įmonių. Todėl Lietuvai ypač svarbus tokių įmonių kūrimasis ir vystymasis. Jis daro esminę įtaką ne tik naujų darbo vietų kūrimui, tačiau ir bendrai šalies ūkio plėtrai. Lietuvoje smulkios įmonės darbu aprūpina apie 42 proc. visų šalies gyventojų. (Statistikos departamentas, 2009) Šiandien pripažįstamas jų dinamiškumas, lankstumas bei sugebėjimas greitai reaguoti į rinkos poreikių ir technologijų pokyčius, taip pat jų inovatoriškumas, naujų procesų, kurių vėliau gali imtis didelės įmonės, plėtra.

Smulkiajam verslui Lietuvoje skatinti Europos sąjunga numačiusi 2007-2013 metų plėtros programą. Finansiniu laikotarpiu yra numatytos trys prioritetingos kryptys, pagal kurias gaunama parama: tai Konvergencijos, Regioninio konkurencingumo ir Europos teritorinio bendradarbiavimo programos. Dalis verslo įmonėms tinkamos paramos yra ir kitose programose: Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo, Techninės paramos. (Baležentis, 2008) Tačiau Lietuvos politika tiek kreditavimo tiek paramos srityse nėra aiški.

Problemų ištyrimo lygis. Smulkusis inovatyvus verslas susiduria su problemomis, todėl reikalinga atlikti tyrimus įvairiose srityse. Smulkiojo inovatyvaus verslo perspektyvas bei problemas su kuriomis susiduriama tyrė - C.Gray (2006), B.Botter (2009), R.Barrett (2008), P.Baršauskas (2003), I.Staškevičiūtė, (2008) ir kt. Inovacijų svarbą smulkiame versle jau yra nagrinėję - S.King (2009), J.Carwall (2009), J.Gaynor (2009), D.Hine, (2005), C.Gray, (2006) S. Valentinavičius (2006), E. Žemaitis (2007) ir kt. Verslo rėmimo problemas tyrė - J.Matekonienė, I.Mačerinskienė, (2009), B.Vėsaitė (2009), R.S.Žukauskas (2002), L.Mažylis (2006) ir kt.

Darbo **objektas** - smulkusis verslas ir inovacijos.

Darbo **tikslas** – įvertinti inovacijų plėtros galimybes smulkiame versle.

Darbo **uždaviniai**:

- Atskleisti smulkiojo verslo ir inovacijos sampratą, inovatyvumo vertinimui taikytinus metodus, valdymo teorijas ir jų pritaikymą.
- Aprašyti inovacijų taikymo būtinybę smulkiame versle, siekiant atskleisti svarbiausius 7S teorijos elementus.

- Atskleisti smulkiojo inovatyvaus verslo rėmimo poreikį ir perspektyvas, siejant jas su vidinės ir išorinės aplinkos kintamaisiais.
- Išnagrinėti smulkiojo inovatyvaus verslo konkurencingumo būklę, siekiant išsiaiškinti verslo vystymo problemas Lietuvoje.
- Remiantis atliktais statistiniais tyrimais, atskleisti smulkiojo inovatyvaus verslo būklę Kauno apskrityje ir įvertinti duomenų išsamumą.
- Taikant anketinės apklausos metodą ir statistinių duomenų analizę, nustatyti smulkiojo inovatyvaus verslo kūrimo perspektyvas Kauno apskrityje ir pasiūlyti verslo skatinimo modelį, kuris ir toliau leistų kurti bei plėtoti smulkų inovatyvų verslą.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje aptariama smulkiojo verslo samprata Lietuvoje, taip pat apibrėžiama inovacijos bei inovacinės veiklos samprata ir jos svarba smulkiąjam verslui, inovatyvumo vertinimui taikytinų teorijų ir koncepcijų analizė, verslo rėmimas ir perspektyvos. Antroje dalyje aptariamas Lietuvos smulkiojo inovatyvaus verslo konkurencingumas ir jo plėtros problemos, regioninė verslo politika, analizuojama smulkiojo inovatyvaus verslo būklė Kauno apskrityje. Trečioje dalyje atliekamas *Smulkiojo inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros galimybių Kauno regione* empirinis tyrimas, aprašoma tyrimo metodika: tyrimo tikslas, uždaviniai, tyrimo imtis, naudoti tyrimo metodai, tyrimo eiga, rezultatų apdorojimas ir vertinimas.

Tyrimo metodai. Analizuojant teorines smulkiojo verslo ir inovacijų perspektyvas Lietuvoje, buvo naudojamas bendramokslinis tyrimo metodas - lyginamoji mokslinės literatūros, publikacijų, antrinių informacijos šaltinių ir teisinių dokumentų analizė, statistinių duomenų ir lyginamoji analizė, sintezė, abstrahavimas. Atliekant empirinį tyrimą buvo naudojamas kiekybinis tyrimo metodas - anketinė apklausa ir kiekybinė duomenų analizė (matematinio, statistinio apdorojimo metodai). Apklausa buvo siekiama išsiaiškinti, kokios perspektyvos kurti ir vystyti smulkų inovatyvų verslą Kauno apskrityje, taip pat pasiūlyti verslo skatinimo modelį, kuris leistų plėtotis šiam verslui.

Literatūros šaltiniai. Darbas parašytas remiantis 75 literatūros šaltiniais. Teorinėje darbo dalyje daugiausia naudotasi užsienio bei Lietuvos autorių moksliniais darbais, taip pat moksliniais straipsniais. Praktiniams vertinimams pagrįsti taip pat naudotasi moksliniais straipsniais ir internete pateikiama informacija.

Praktinė ir teorinė darbo reikšmė. Šis darbas naudingas tuo, kad jame atliktas tyrimas ir jo metu gauti duomenys apie smulkiojo verslo perspektyvas, verslo kūrimo galimybes, padės nustatyti prioritetines verslo kūrimo sritis, nepamirštant inovacijų diegimo būtinybės. Bus sukurtas

modelis, padėsiantis efektyviau sujungti smulkuji verslą su inovacijomis. O taip pat bus naudingas ir LR ūkio ministerijai, nes bus pateikti išsamesni duomenys apie smulkią verslo sektorių analizę.

Darbo struktūros paaiškinimas. Darbą sudaro įvadas, 3 dalys, išvados, santrauka anglų kalba. Pagrindinė darbo medžiaga aprašyta 71 puslapyje, įskaitant 11 lentelių ir 29 paveikslus. Papildoma informacija pateikta viename priede.

1. INOVATYVUMO VERTINIMO SMULKIAJAME VERSLE

TEORINIAI PAGRINDAI

Šiame skyriuje apibrėžiama smulkiojo verslo samprata, jos tinkamumas Lietuvos ekonomikai, inovacijos, inovacinės veikos, inovacinės įmonės samprata bei inovatyvumo vertinimo kriterijai, inovacijų taikymo būtinybė smulkiajame versle. Taip pat pateikiama nuomonė, kad smulkiojo verslo rėmimas yra būtinas veiksnys, tačiau čia ir priešinama nuomonė, kad smulkiojo verslo rėmimas nėra būtinas, akcentuojamas smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas, apžvelgiami smulkiojo inovatyvaus verslo rėmimo veiksniai Lietuvoje.

1.1 Smulkiojo verslo sampratos genezė

Smulkiojo verslo (SV) plėtros skatinimas, anot Lietuvos Respublikos (LR) ūkio ministerijos (2009), yra vienas pagrindinių valstybės uždavinių. SV garantuoja tokių socialinių problemų, kaip užimtumas ir gyventojų socialinių pajamų augimas – sprendimą ir skatina ekonomikos augimą. (LR ūkio ministerija, 2009) Smulkaus verslo sukuriama bendrojo vidaus produkto dalis (BVP) šiuolaikinėje ekonomikoje nuolat didėja. Smulkios įmonės yra ekonominių pokyčių garantas, lemiantis veiklos efektyvumą žinių bei inovacijų diegimu. (LR ūkio ministerija, 2009) Todėl sėkmingas inovacijų įgyvendinimas, lemia nuolatinį šalies ekonomikos augimą. Kaip teigia A. Darulis ir V. Jakštienė (2004), smulkus verslas greičiausiai pajunta rinkos paklausos ir pasiūlos pokyčius, prisitaiko prie jų, sukuria naujų darbo vietų tose veiklose, kurių prekės ir paslaugos konkrečiu laikotarpiu turi didžiausią paklausą.

Smulkusis verslas skirtingose pasaulio valstybėse apibrėžiamas skirtingai, nes nėra aiškių bei kategoriškų jo išskyrimo kriterijų. Dažniausiai sutinkami kriterijai yra: balanso suma, nuosavos lėšos, dirbančiųjų skaičius ir metinės įplaukos (pajamos) už realizuotą produkciją. Plačiaja prasme smulkusis verslas suprantamas, kaip verslo organizacija, kurios veikla nukreipta į vietinę rinką ir kurioje dažniausiai dirba nedaug darbuotojų. Skirtingose šalyse smulkiojo verslo sąvoka suvokiama skirtingai, nes kiekviena šalis, kurdama savo apibrėžimą, turi įvertinti tautines, socialines ir ekonomines sąlygas. (Martinkus; Žilinskas, 2001)

Rusijoje maža įmonė apibrėžiama pagal darbuotojų skaičių ir priklausymą tam tikrai ūkio šakai: (Vijeikis; Baležentis, 2010)

- Pramoninėje statyboje dirba iki 200 darbuotojų;
- Mokslo ir kituose moksliniuose tyrimuose – iki 100 darbuotojų;
- Kitose gamybos šakose – iki 50 darbuotojų;
- Negamybinėse srityse – iki 25 darbuotojų;

➤ Mažmeninėje prekyboje – iki 15 darbuotojų.

Japonijoje įmonės statusą apsprendžia darbuotojų skaičius ir įstatinio kapitalo dydis. Darbuotojų skaičius pramonėje mažiau nei 20 darbuotojų, prekybos bei paslaugų sektoriuje mažiau nei 5 darbuotojai. Įstatinis kapitalas iki 100 tūkstančių litų. (Vijeikis; Baležentis, 2010)

JAV maža įmone laikoma ta, kurią valdo tik savininkas, nėra sudėtingos organizacinės valdymo struktūros, ir kurios dirbančių žmonių skaičius įmonėje neviršija 49 darbuotojų. (Vijeikis; Baležentis, 2010)

Didžiojoje Britanijoje maža įmone laikoma ta, kuri turi nedidelę rinkos dalį ir yra valdoma prekių savininko (nėra stambios korporacijos dalis). Dirbančių žmonių skaičius neturi viršyti 24 darbuotojų. (Vijeikis; Baležentis, 2010)

Vokietijoje verslo klasifikavimui naudojami trys kriterijai – darbuotojų skaičius, metinės pajamos ir turto balansinė vertė (žr. 1 lentelė). Kad patektų į kurią nors klasifikaciją, įmonė per metus turi atitikti bent pora iš trijų kriterijų. (Baker Tilly International, 2009)

1 lentelė

Vokietijos įmonių klasifikacija

	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos (tūkst. EUR)	arba	Turto balansinė vertė (tūkst. EUR)
Didelė	> 250	> 38,500		> 19,250
Vidutinė įmonė	> 50 ≤ 250	> 9,680 ≤ 38,500		> 4,840 ≤ 19,250
Maža įmonė	≤ 50	≤ 9,680		≤ 4,840

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Baker Tilly International (2009), Doing business in Germany, p. 18.

Europos Sąjungoje (ES) iki 1996 metų nebuvo vieningo apibrėžimo, kuris griežtai reglamentuotų įmonės dydį. (SVV Europos sąjungoje, 2009) Tuo tarpu A.Mažeika (2007) pabrėžia, kad Lietuvoje „mažos“ įmonės statusas apibrėžtas jau 1991 m gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos mažųjų įmonių įstatymu.

Europos komisija 1996 metais balandžio 6 d. pakvietė ES šalis-nares bei Europos investicijų banką ir Europos investicijų fondą pradėti taikyti vienodą mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) apibrėžimą. Šis Europos Komisijos (EK) pateiktas apibrėžimas tėra rekomendacinio pobūdžio, tačiau jis tampa privalomas, kai kalbama apie valstybės paramą MVĮ, siekiant išvengti konkurencijos pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu. EK reguliariai, dažniausiai kartą per ketverius metus, peržiūri šią rekomendaciją, ypatingai nustatytas MVĮ metinės apyvartos bei balansinės turto vertės ribas, ir, esant reikalui, siūlo pakeitimus. (SVV Europos sąjungoje, 2009) Pirmieji pakeitimai

įvykdyti 2003 metų gegužės 3 dieną, čia pakeistos metinės pajamos ir turto balansinė vertė (palyginimas matyti 2 lentelėje).

2 lentelė

Mažų ir vidutinių įmonių klasifikacija

	Darbuotojų skaičius			Metinės pajamos		arba		Turto balansinė vertė	
	MVĮ 1996 m. rekomendacija	MVĮ 2003m. rekomendacija	MVĮ LR įmonių kriterijai	MVĮ 1996 m. rekomendacija	MVĮ 2003m. rekomendacija	MVĮ LR įmonių kriterijai	MVĮ 1996 m. rekomendacija	MVĮ 2003m. rekomendacija	MVĮ LR įmonių kriterijai
Vidutinė įmonė	<= 250	<= 250	<= 250	<= 40 mln. EUR	<= 50 mln. EUR	<= 138 mln. LT (40 mln. EUR)	<= 27 mln. EUR	<= 43 mln. EUR	<= 93 mln. LT (27 mln. EUR)
Maža įmonė	<= 50	<= 50	<= 50	<= 7 mln. EUR	<= 10 mln. EUR	<= 24 mln. LT (7 mln. EUR)	<= 5 mln. EUR	<= 10 mln. EUR	<= 17 mln. LT (5 mln. EUR)
Mikro-įmonė	<= 10	<= 10	<= 10	<= 2 mln. EUR	<= 2 mln. EUR	<= 7 mln. LT (2 mln. EUR)	<= 1,5 mln. EUR	<= 2 mln. EUR	<= 5 mln. LT (1,5 mln. EUR)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal SVV Europos sąjungoje (2009) Europos sąjungos SVV politika ir LR smulkaus ir vidutinio verslo įstatymo nuostatus (2010) Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas Nr. VIII-935.

Pagal 2003 metų gegužės mėnesio rekomendaciją pasikeitė ES mikro, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimas (žr. 2 lentelė). Apibrėžime išliko nepakitęs darbuotojų skaičius, kuris buvo naudojamas apibrėžti mikro, mažas ir vidutines įmones (MVĮ) nuo 1996 m., tačiau įvertinus infliacijos tempus ir produktyvumo augimą mažoms ir vidutinėms įmonėms numatytos padidintos metinių pajamų ir turto balansinės vertės ribos. Toks subendrintas klasifikavimas iš esmės apsunkina kai kurių, mažiau ekonomiškai išsivysčiusių, valstybių verslo plėtrą.

Šiuo metu Europos Sąjungoje mažas ir vidutines įmones apibūdina šie kriterijai – įmonės darbuotojų skaičiaus, metinės apyvartos arba balansinės turto vertės ir nepriklausomumas. (SVV Europos sąjungoje, 2009) Smulkaus verslo subjektai yra mažos įmonės (įskaitant ir mikroįmones), bei fiziniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka turi teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą.

2002 metų spalio 22 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo redakciją, kuri atitinka Europos Komisijos

rekomendaciją dėl mažų ir vidutinių įmonių sampratos. 2008 metų sausio 1 dieną įsigaliojo nauja smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo redakcija. (Ji panaikino nuostatą draudžiančią riboti SVV subjektams gauti valstybės paramą pagal jų veiklos pobūdį). (žr. 2 lentelė) (SVV Europos sąjungoje, 2009)

Lyginant Europos sąjungos ir Lietuvos Respublikos smulkiojo verslo teisinės normas įmonių apibrėžime, pastebimi esminiai skirtumai. Klasifikavimo skirtumai daro didelę žalą Lietuvos smulkiojo verslo subjektams, kadangi riboja fondų įsisavinimo, kreditavimo ir verslo plėtros galimybes. Jau 1991 m. gruodžio 20 d. priimtas įstatymas menkino smulkiojo verslo galimybes, kadangi teisę į mokestines lengvatas turėjo mažos įmonės, kurių darbuotojų skaičius neviršijo 50 žmonių. 1995 metais balandžio 20 d. įstatymas papildytas ir mažoms įmonėms suteikiamos lengvatos pagal du kriterijus: tai yra bendras darbuotojų skaičius neturėjo viršyti 50 žmonių, o metinės pajamos 0,5 mln. Lt. (Matekonienė; Mačerinskienė, 2009) Pagal priimtą 2002 metų spalio 22 d. smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymą, smulkusis verslas klasifikuojamas pagal tris kriterijus: darbuotojų skaičius, metinės pajamos bei turto balansinė vertė. (Matekonienė; Mačerinskienė, 2009) Čia po 1995 metų balandžio 20 d. įstatymo darbuotojų skaičius mažoms įmonėms nepakito, tačiau atsirado mikroįmonė, kuri anksčiau nebuvo išskiriama ir smulkiojo verslo subjekto. Darbuotojų skaičiaus sumažinimas iš esmės nieko nepakeitė, tačiau pajamų apribojimas skaudžiai palietė gamybines įmones, kurių didžiausia pajamų dalis turi būti skiriama atsargoms, todėl tokiuose finansiniuose rėmuose išpraustą smulkųjų verslą, kai tokiose įmonėse būtinas naujų technologijų diegimas, vystyti sunku. Kitoms įmonėms (pavyzdžiui prekybinėms) gaunamų metinių pajamų ir turto balansinė vertės nustatymas yra pakankamai aukštas. Tai, kad šie kriterijai menkina Lietuvos verslo galimybes, matyti iš Statistikos departamento duomenų, iš visų 2009 metų veikiančių mažų ir vidutinių įmonių, vertinant pagal metines pajamas, 99 procentai sudaro mažos įmonės, iš jų 94 proc. sudaro mikroįmonės. Tai reiškia, kad pagal naują 2002 metų įstatymą Lietuvoje veikia pagrįdė tik mikroįmonės. Iš to seka, kad būdama ES nare, Lietuva savo įmonėms gali skirti lėšas tik mikroįmonėms, o prie didžiųjų lėšų skirtų vidutinei ir mažai įmonei jos negali priėti, nes neatitinka šių kriterijų. Todėl Lietuvoje stabdomas verslo vystymasis, kadangi didžiąsias lėšas įsisavina tik stambios įmonės, kurių yra mažuma, ko pasekoje stabdoma ir inovacijų plėtra.

Apibendrinant galima teigti, kad smulkiojo verslo klasifikacija Lietuvoje nėra tinkamai priderinta prie smulkių įmonių galimybių. Įvedus šią klasifikaciją, Lietuvoje iš visų veikiančių įmonių 94 proc. įmonių tapo mikroįmonėmis, todėl joms jau neįmanoma įsisavinti didesnių finansinių lėšų iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. (Statistikos departamentas, 2009) Dėl to nukenčia įmonių plėtra bei technologinis tobulėjimas. Neremiamoms įmonėms sunkiau diegti inovacijas ir būti konkurencingomis, tiek vietinėje tiek tarptautinėje rinkoje.

1.2 Inovacijos samprata ir smulkusis verslas

Smulkusis verslas ir inovacijos neatsiejamos savokos, kadangi inovacijų diegimas smulkiuose įmonėse yra vienas iš konkurencingumo ir plėtros skatinimo katalizatorių. Vis daugiau smulkiųjų įmonių telkia dėmesį būtent į inovatyvius veiklus, todėl visa tai lemia pokyčių inicijavimą įvairiose rinkose. Inovacijomis grįstas verslas susijęs su didesne rizika, todėl jam finansuoti numatyta įvairių būdų – banko paskolos, rizikos kapitalo fondų lėšos, verslo paramos fondų lėšos. Nors verslas, kuriame diegiamos inovacijos, visuomet yra rizikingesnis už tradicinį, tačiau pripažįstama, kad inovacijų diegimas atneša verslo pranašumus, lemiančius jo sėkmę. Todėl, toliau nagrinėjant smulkiojo verslo plėtros problemas, būtina apibrėžti inovacijos sąvoką. Pats žodis inovacija turi nemažai apibrėžimų, kuriuos aiškina skirtingi autoriai. (žr. 3 lentelė)

3 lentelė

Inovacijos samprata

Autorius	Inovacijos samprata	Kriterijai		
		Tobulinimas	Naujovė	Adaptavimas
V. Paškevičius 2001	<i>Inovacija</i> apima: - Naujų produktų, gaminių, paslaugų kūrimą, gamybos adaptavimą, platinimą; - Naujų gamybos, paslaugų, informacinių, kokybės kontrolės ir kitų technologijų kūrimą ir adaptavimą; - Naujų aprūpinimo ir realizavimo rinkų radimą ir įsitvirtinimą; - Naujų ekonomikos, finansų sistemų ir apskaitos technologijų kūrimą ir adaptavimą; - Naujų organizacinių, valdymo, psichologinių, socialinių, inovatyvių technologijų kūrimą ir adaptavimą.	+	+	+
A. Jakubavičius, 2000	<i>Inovacija</i> – tai funkcinė, iš esmės pažangi naujovė, orientuota į seno pakeitimą nauju.	+	+	-
K. Ališauskas ir H. Karpavičius (2005)	<i>Inovacija</i> – tai sėkmingas naujų technologijų, idėjų ir metodų komercinis pritaikymas, pateikiant rinkai naujus arba tobulinant jau egzistuojančius produktus ar paslaugas.	+	+	-
V. Srica (2000)	<i>Inovacija</i> - tai bandymas įgyvendinti turiningus ir kryptingus pokyčius ekonominiame ar visuomeniniame įmonės potenciale.	+	+	+

Autorius	Inovacijos samprata	Kriterijai		
		Tobulinimas	Naujovė	Adaptavimas
A. Miroux (2008)	<i>Inovacija</i> paverčia atradimus į naujus išteklius – naujus produktus, paslaugas ar verslo modelius.	-	+	-
European Commission, 2004.	<i>Inovacija</i> – yra produktų ar paslaugų atnaujinimas, turint tikslą padidinti rinkos dalį, tai ir naujų gamybos, išteklių aprūpinimo ir naudojimo metodų kūrimas, naujų vadybos, darbo organizavimo, darbo sąlygų ir įgudžių keitimas. Inovacija - tai sėkminga gamyba, asimiliacija ir eksploatacija ekonominėse ir socialinėse sferose.	+	+	+

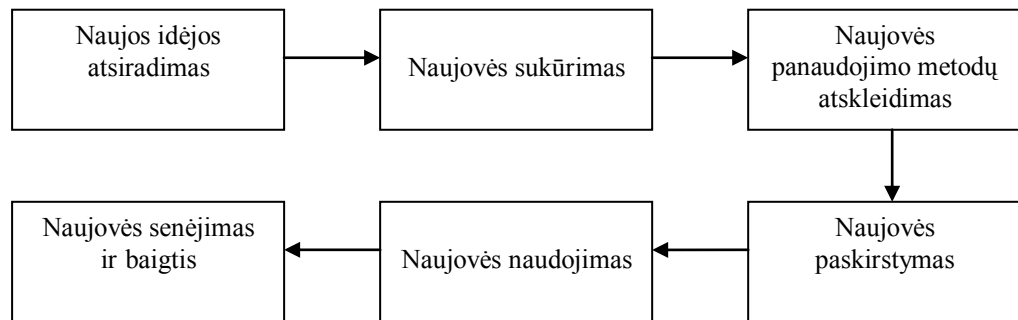
Šaltinis: sudaryta autorės pagal Paškevičius, V. (2001) Inovacijos ir ūkio raida, p. 25; Jakubavičius, A. (2000) Inovacijų vadyba, p. 6; Ališauskas, K. ir Karpavičius, H. (2005) Inovacijos ir projektai, p. 87; Srica, V. (2000) Innovation management, p. 437; Miroux, A. (2008) Transnational corporations, p. 28; European Commission (2004) Innovation management and the knowledge – Driven economy.

Kiekviena inovacijos samprata atskleidžia naujų inovacijos bruožų bei viena kitą papildo. Išanalizavus Lietuvos ir užsienio autorių pateiktus inovacijų apibrėžimus, galima teigti, jog inovacija - tai naujų produktų, paslaugų sukūrimas ar esamų produktų, paslaugų patobulinimas, diegiant naujas technologijas, įvedant jas į rinką ir adaptuojant. Bendrai sakant inovacija – tai kažko naujo sukūrimas ar esamo patobulinimas siekiant gauti komercinę naudą, suteikiant naudą ir vartotojui.

Inovacija įmonėje visada yra aktualus reiškinys, griaunantis tai kas yra sena, nusistovėjęsias normas ir tradicijas. Tačiau norint giliau pažvelgti į inovacijos sampratą, reikia ją susieti su veiklos sąvoka, nes kiekviena veikla turi savo tikslą, pasižymi savo priemonėmis ir rezultatu bei nusako veikimo procesą. K. Gečas (2000), panašiai kaip A. Ahsen (2009), inovacinę veiklą apibrėžia kaip mokslinę, technologinę, projektavimo, marketingo, atskiros ar konkrečios technologijos įgijimą, jos įsisavinimą, naujų gamybos metodų įdiegimą, įgalinantį gaminti naujus arba patobulintus produktus ir procesus. A. Jakubavičius (2000) inovacinę veiklą apibūdina kaip kompleksinį procesą, apimančią naujovės sukūrimą, paskleidimą ir panaudojimą. Inovacinė veikla yra sudėtinga ir kintanti sistema, o jos efektyvumas priklauso nuo inovacinės veiklos vidaus mechanizmo (žr. 1 pav.) ir jos sąveikos su išoriniu pasauliu.

Inovacinė veikla - svarbus sėkmingos įmonės veiklos garantas, tačiau ši sąvoka glaudžiai siejama ir su inovacine įmone. Analizuojant smulkųjį verslą, reikėtų apibrėžti ir inovacinės įmonės sąvoką. Taigi, inovacinė įmonė, tai tokia įmonė, kuri savo veikloje formuoja ir įgyvendina inovacijas. (LRV, 2000) Inovacijos šaltinis gali būti pati įmonė, o taip pat išoriniai subjektai (mokslo, tyrimų, konstravimo, technologijų perdavimo tarpininkai bei kitos įmonės ir

organizacijos). (LRV, 2000) Šių dviejų subjektų kooperacija (įmonės ir išoriniai subjektai) yra neatsiejama inovacinės veiklos dalis.

Šaltinis: Jakubavičius, A. (2000) Inovacijų vadyba, p. 45.

1 pav. Inovacinės veiklos fazės

Dar kitoki inovacinės įmonės apibrėžimą išskiria Lietuvos statistikos departamentas (2006). Inovacinė įmonė – tai įmonė, kuri savo veikloje diegia naujus ir reikšmingai patobulintus produktus ar technologinius procesus.

Kaip inovacinės įmonės apibendrinimą A. Jakubavičius (2003) išskiria pagrindinius inovacinės įmonės bruožus:

- Orientacija į pokyčius;
- Pastovūs informaciniai kanalai;
- Komandinis darbas;
- Decentralizacija;
- Rizika - kaip savaime suprantamas dalykas;
- Biurokratizmo ir formalumų nepaisymas;
- Iniciatyvumo skatinimas.

Todėl galima teigti, kad inovacine įmone laikoma ta, kuri ne tik įdiegė naują technologiją ar pritaikė naujas žinias gaminant naują produktą, tačiau ir nenustojo toliau ieškoti bei kurti planų ateičiai. Kitaip tariant – įmonėje inovacijų formavimas ir įgyvendinimas turi būti nuolatinis ir dinamiškas procesas.

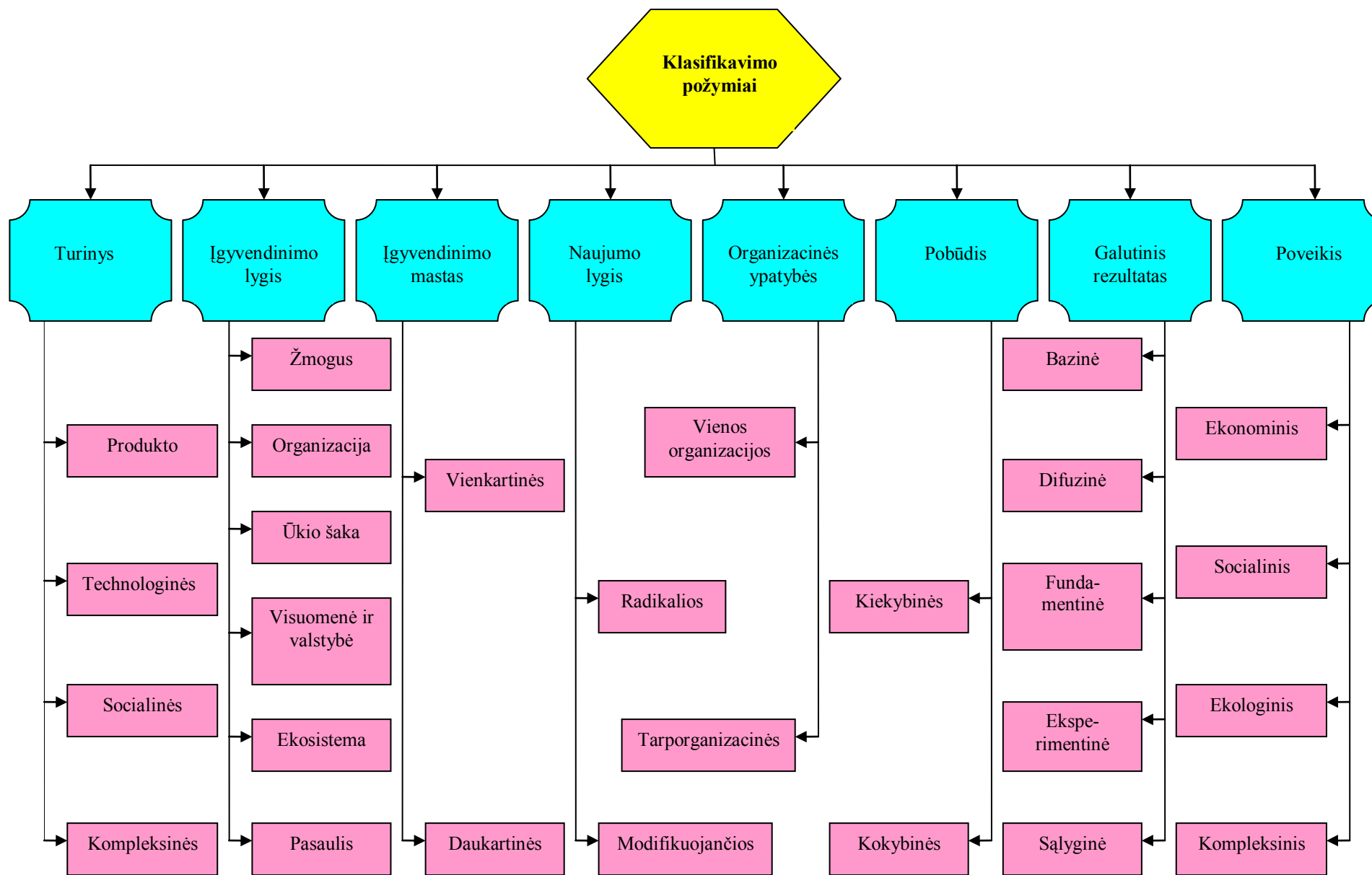
Taigi, apibendrinant inovacijos sampratos palyginamąją analizę, galima teigti, kad inovacija tai ne tik naujo produkto, paslaugos, technologijos ar kokios nors sistemos kūrimas, tačiau tai ir veikla, grindžiama šių produktų atsiradimo sąlygomis. Inovacija gali būti naudojama ir komerciniams tikslams. O inovacinė įmonė – tai tokia įmonė, kuri ne tik diegia naujas technologijas, tačiau ir nuolat domisi naujovėmis ir kuria ateities perspektyvas. Kadangi inovacijos savoka labai plati, todėl tikslinga ją klasifikuoti. Klasifikavimas apžvelgiamas kitame skyriuje.

1.3 Inovatyvumo vertinimui taikytinų teorijų ir koncepcijų analizė

Inovacijos ir inovacinė veikla leidžia modernizuoti gamybą, paslaugų teikimo struktūras, tobulinti technologijas ir gaminamus produktus, taip didinant vidinį ir tarptautinį konkurencingumą. Kadangi inovacijų samprata įvairiuose literatūros šaltiniuose traktuojama skirtingai (Jakubavičius, 2003; Baležentis, 2008; Ramanauskas, 2007), tai inovacijoms ir inovatyvumui įvertinti būtina pasinaudoti klasifikavimu. Inovatyvumas atsispindi požymiuose pateiktuose 2 paveikslė. Kaip matyti daugelis autorių inovacijas klasifikuoja pagal tokius pačius požymius - turinį, įgyvendinimo lygį, įgyvendinimo mastą, naujumo laipsnį, organizacines ypatybes, galutinio rezultato prasmę ir poveikį. Pateiktas klasifikacijos modelis atspindi inovacinės veiklos specifiką ir įgalina suprasti inovacinės veiklos daugialypiškumą. Pastebėtina tai, kad inovatyvumas, tai ne tik naujų produktų ar naujų paslaugų tobulinimas, tačiau ir pačios organizacijos nuolatinis tobulinimas panaudojant žinias. Toks modelis padeda formuoti inovacijų valdymo metodus bei algoritmus ir numatyti visuomenės inovacinės veiklos tikslines nišas, leidžiančias įmonėms įvertinti kiekvieno kriterijaus svarbą organizacijai.

Efektyvi organizacijos veikla priklauso tiek nuo išorinių, tiek nuo vidinių faktorių. Jau aptartos inovacijos, jų klasifikavimas, diegimas smulkiajame versle, parodo stipriąją verslo konkuravimo kryptį. Tačiau taip pat nemažai svarbūs vidiniai įmonės veiksniai. Valdyti vidinius įmonės procesus pateikiama daugybė teorijų. 4 lentelėje pateiktos pagrindinės teorijos taikomos įmonių valdyme ir jų aprašymas:

- *Six sigma* teorija paremta proceso tobulinimu, dažniausiai pritaikoma gamybinėse stambiose organizacijose.
- *TOC* teorija, panaši į *Six sigma* teoriją, kadangi ji remiasi įmonių valdymo procesu netobulumo ieškojime, tačiau tai taip pat labiau pritaikoma gamybinėms stambioms organizacijoms.
- „*McKinsey & Co*“ *7S* modelis priskiriamas naujausiai vadybos teorijų srovei, išsivysčiusiai 9 – ajame dešimtmetyje, šis modelis propaguoja integruotą požiūrį į organizacijos veiklos sėkmės priklausomybę nuo daugelio vadybos elementų. Jis plačiau žvelgia į vidinius organizacijos procesus, telkdamas dėmesį į organizacijos strategiją ir jos įgyvendinimui būtinus kitus veiklos procesus. Šis modelis sujungia visus teorijoje iškeltus elementus ir nurodo jų priklausomybę keičiantis kiekvienam elementui. (žr. pav. 3)

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Jakubavičius A. (2003) Inovacijos. Procesai, valdymo modeliai, galimybės., p. 9; Baležentis, A. (2008) Inovatyvumo metodiniai aspektai kaimo plėtros strateginiame valdyme, p. 65.

2 pav. Inovacijų klasifikavimas

7S teorijoje išskirti septyni elementai dar skirstomi į „kietuosius „S“ ir „minkštuosius „S““. „Kietiesiems“ priklauso - struktūra, strategija, sistemos - jie yra įvykdomi ir lengvai atpažįstami. Randami strategijos formuluotėje, korporacijos planuose, organizacinėse schemose bei kitoje dokumentacijoje. „Minkštiesiems“ priklauso - vertybių pasidalinimas, įgūdžiai, personalas, stilius – jie yra sunkiai pasiekiami. Šiuos elementus sunku apibūdinti, kadangi tikslai ir korporacijos kultūros elementai nepertraukiamai vystosi, keičiasi ir yra veikiami organizacijoje dirbančių žmonių. Nors šie veiksniai ir nėra akivaizdūs, tačiau jie daro didelę įtaką organizacijos struktūrai, strategijai ir sistemoms.

4 lentelė

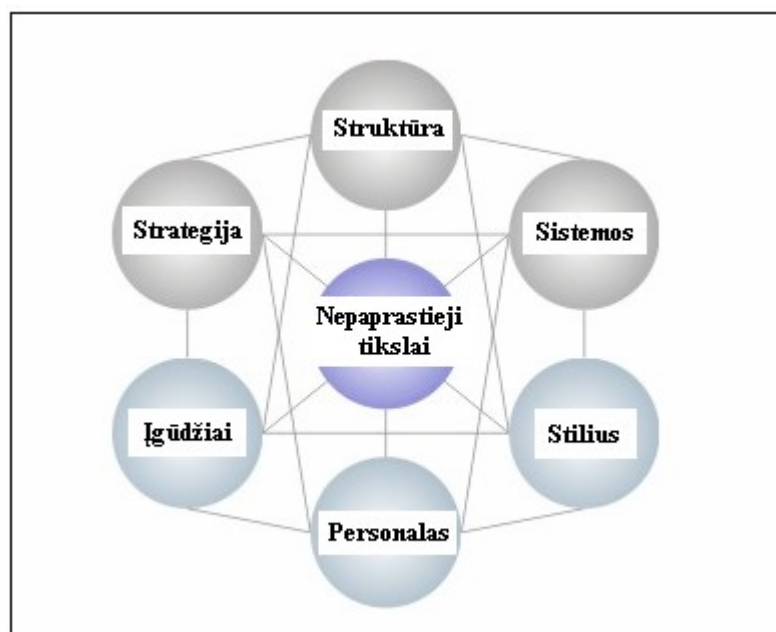
Šiuolaikinės organizacijos valdymo teorijos

Teorija	Teorijos esmė	Pagrindiniai požymiai	Nauda ir trūkumai organizacijai
Six sigma teorija	Tai integruotas organizacijos veiklos gerinimo metodas, nukreiptas į nuolatinį procesų gerinimą, pasitelkus veiksmingus statistinius metodus.	Įmonės veiklai gerinti remiamasi 5 fazių kokybės gerinimo metodika „DMAIC“: -Define: Nustatomi silpniausi įmonės procesai, siektini rezultatai, bendra strategija ir t.t. -Measure: Procesai tiksliai apibrėžiami, išskiriant matavimui tinkamus rodiklius, pradedama rinkti statistika. -Analyse: Gauti rezultatai analizuojami (ieškoma prastos darbo, produkcijos ar paslaugų kokybės priežasčių). -Improve: Procesas optimizuojamas (remiantis prieš tai gautais analizės duomenimis). -Control: Procesas kontroliuojamas. Pastaroji fazė turi tapti nuolatine (nesibaigiančia), o ją pasiekus, procesą galima kartoti nuo pirmosios fazės, gerinant kitus veiklos aspektus.	+Metodologija daugiausiai taikoma gamybinėms įmonėms, itin efektyvi didelėse įmonėse. -Nepateikia gatavos procesų valdymo bazės, priverčia įmonę apibrėžti ir kurti įvairius procesus nuo nulio. -Sunku taikyti paslaugų įmonėse.
TOC (Apribojimų teorija)	Įmonės valdymui trukdo vos keletas esminių kliūčių (apribojimų), kuriuos pašalinus, veiklos rezultatyvumas žymiai pagerėja.	Bet kuri įmonė gali būti vertinama pagal vieną iš trijų rodiklių: -Pralaidumą – reiškia pinigų ar pagamintų prekių kieki; -Veiklos kainą – reiškia bendrai sunaudotus pinigus ar darbo sąnaudas -Įrangą – investuoti pinigai rezultatui pasiekti. Apribojimų teorija teigia, kad įmonės išsikeltas tikslas mažiausiai veikiamas bent vieno apribojimo, todėl pašalinus jį galima pagerinti bendrą pralaidumą.	+ Metodologija taikoma gamybinėse įmonėse. - Sunku pritaikyti paslaugų įmonėms.

Teorija	Teorijos esmė	Pagrindiniai požymiai	Nauda ir trūkumai organizacijai
7 S teorija	Ši teorija gali būti naudojama daugeliu atvejų, pavyzdžiui: -Gerinti bendrovės veiklos rezultatus; -Numatyti galimus poveikius ateities perspektyvoms; -Valdyti išsijamų ir susijungimų procesus; -Nuspręsti kaip geriausiai įgyvendinti siūlomas strategijas.	Teorija susideda iš 7 elementų, kiekvienas elementas atlieka savo paskirtį: -Strategija: tai planas sukurtas siekiant išlaikyti ir didinti konkurencinį pranašumą. -Struktūra: parodo kaip organizacija struktūriškai apibrėžta, kokios kieno atsakomybės. -Sistemos: kasdienės veiklos ir procedūros, kurias atlieka personalas, kad atliktų numatytus darbus. -Nepaprastieji tikslai (arba vertybių pasidalinimas): vadinamieji „varomieji tikslai“. Susikūrusi organizacija, kuria ir savo vertybes, kultūrą ir bendrą darbo etiką. -Stilius: vadovavimo stilius. -Personalas: darbuotojai ir jų bendrieji gebėjimai. -Igdūžiai: darbuotojų dirbančių organizacijoje igdūžiai ir kompetencija.	+Padeda valdyti organizacinius pakeitimus, formuluoti strategijas, įvertinti jų įgyvendinimą; +Gali būti neefektyvių organizacijų diagnostikos įrankis; +Jungia racionalius ir emocinius veiksnius; +Tinka įvairaus tipo įmonėms.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Piterisas, T.J., Votermanas, R.H. (2000) Menedžerio knyga, p. 132; Goldratt E.M. ir Cox J. (2004) Tikslas: tobulėjimo procesas, p 26; 6 sigma - nauja mada vadybos..., 2005.

7 S teorija tinkamiausia visoms organizacijoms ir apima platesnį vadybos elementų spektrą, todėl remiantis 7S teorija bus bandoma atskleisti inovacinius veiklos aspektus smulkiajame versle, taip pat darbo praktinėje dalyje bus atliktas tyrimas, analizuojant vidinius įmonės veiksnius darančius įtaką smulkiojo inovatyvaus verslo sėkmei.

Šaltinis: Piterisas T.J., Votermanas R.H. (2000) Menedžerio knyga, p. 132.

3 pav. 7S teorija

1.4 Inovacijos - smulkią verslo gyvavimo pagrindas

Pradžioje sėkmingai įmonės veiklai užtikrinti pakanka kapitalo, pradinių žaliavų ir pigios darbo jėgos. Pajamoms augant, įmonei tampa svarbu investicijos, o produktyvumas išauga tik įsisavinus naujas technologijas. Anot S. King (2009), inovacijos apima visus smulkią verslo sektorius, nepaisant dydžio ar geografinės vietos. Jas įkvepia atsidavimas verslui, koncentravimasis į vartotojų poreikių tenkinimą ir pastovius rinkos spaudimus. Smulkios įmonės, kurios išitraukia į inovacinius ryšius su rinkos dalyviais, išoriniais technologinės ekspertizės šaltiniais, įgauna aiškų inovacinės veiklos pranašumą. (Žemaitis, 2007) Inovacijos kyla ten, kur keičiamasi žiniomis pvz.: tarp pramonės sektorių, regionų, tarp mokslo ir pramonės. Taigi, matyti, kad pagrindinė smulkią verslo strategija yra inovacijos, čia pasitvirtina „McKinsey & Co“ teorija ir išryškėja vienas svarbiausių šios teorijos elementų - strategija.

Inovacijų strategijos pritaikymas smulkiąjame versle siekia konkrečių tikslų: didinti rinkos dalį, mažinti gamybos išlaidas, gerinti prekės/paslaugos kokybę, kurti naujas rinkas, gerinti darbo sąlygas, mažinti žalą aplinkai ir t.t. Taip pat paminėtinos ir kitos inovacijų plėtojimo priežastys - tai prestižo siekimas arba noras siekti bendradarbiavimo tarptautiniu lygmeniu. Todėl, pagal tai kokią inovacinę strategiją įmonė pasirenka, ji yra skirstoma į tam tikrus tipus. Tiek S. Valentinavičius (2006), tiek E. Žemaitis (2007) analizuodami Europos Komisijos pateiktus inovacinės įmonės tipus išskiria:

- *Strateginius inovatorius* – kuriose inovacijos yra pagrindinis konkurencingumo komponentas. Mokslinių tyrimų plėtra bei technologijų panaudojimas yra nuolat tobulinami, kad būtų sukuriami nauji produktai.
- *Nepastovūs inovatoriai* – inovacinė veikla nėra strateginė įmonės veikla, čia moksliniai tyrimai atliekami įmonės viduje pagal poreikius.
- *Technologijų modifikatoriai* – tyrimai skirti modifikuoti jau sukurtus produktus.
- *Technologijų adaptuotojai* – įgyvendina naujoves, pritaikydami kitų įmonių jau sukurtas inovacijas.

Jeff Carwall (2009), S. King (2009) pastebi, kad palyginus su didelėmis kompanijomis, mažos įmonės turi daugiau galimybių įsisavinti inovacijas, greitai reaguoti į besikeičiančias, tiek mikro, tiek makro aplinkos sąlygas, ir išlikti konkurencingos. Jų dydis ir lemia tai, kad jiems lengviau ir pigiau yra išbandyti naujas verslo galimybes. Išskiriamos penkios priežastys dėl ko smulkusis verslas yra inovatyvus:

- *Asmeninių interesų* – investavę smulkią verslo savininkai į naujas sritis tikisi gauti didesnę naudą ir padaryti verslą sėkmingesniu.

- *Bendravimas su vartotojais* – smulkiojo verslo įmonėms lengviau sužinoti vartotojų poreikius ir savo verslo klaidas.
- *Lankstumas ir prisitaikymas* – skirtingai nei didelės kompanijos, smulkios įmonės greitai reaguoja į besikeičiančius rinkos poreikius ir įgyvendina naujas technologijas.
- *Riboti ištekliai* - smulkusis verslas gerai žino kaip padaryti daug su mažai, todėl šie ištekliai skatina juos pereiti prie inovatyvių veiklų.
- *Dalinimasis informacija ir bendradarbiavimas* - smulkusis verslas pasitiki socialinių tinklų teikiama informacija, kas ir paskatina jas diegti naujoves savo veikloje.

Kaip matyti, įvardintos priežastys labiausiai siejamos su smulkių įmonių finansiniu ribotumu, kuris skatina verslininkus imtis įvairių priemonių norint išlikti rinkoje. Tačiau šiam verslui rinkos poreikių patenkinimas gali tapti per dideliu iššūkiu, kadangi smulkiojo verslo vadovai, vadybininkai ir darbuotojai turi ne tik atlikti savo pareigas, tačiau ir būti inovacijų nešėjai, o ištekliai menki. Tačiau dėl tokio ribotumo, arba, tiesiog dėl darbuotojų kūrybiškumo, inovacijos smulkiajame versle lengviau diegiamos. Pasak S. King (2009) ir J.Gaynor (2009), tą lemia trys principai:

- *Būtinybė*: Smulkusis verslas veikia ir konkuruoja besikeičiančiose rinkose. Kainų mažinimas, didesnės vertės suteikimas vartotojui, atsakas į vartotojų skundus yra pastovus procesas. Konkurencija visada daro spaudimą, o ištekliai riboti. Svarbiausia smulkiajame versle yra pastovūs pokyčiai ir pažanga.
- *Galimybė*: Verslininkai iš prigimties yra oportunistai ir smulkiojo verslo įmonės nuolat ieško naujų būdų, kaip uždirbti pinigų, sutaupyti laiką, pagerinti inovacijų diegimo procesus ir sukurti didesnę vertę vartotojui. Smulkus verslas yra glaudžiamame ryšyje su vartotojais, kadangi įmonių vadovai dalyvauja sprendimų priėmimo procese kartu su tam atsakingais žmonėmis.
- *Išradingumas*. Norint būti inovatoriumi, reikia sukurti tai, ko tau pačiam reikia. Daugelis smulkių įmonių nori sukurti tai kas dar neegzistuoja. Jei tai pavyksta padaryti ir visa tai pasiekia milijonus žmonių, verslas gali greitai išaugti ir tapti sėkmingu. Kaip pavyzdys – eBay, kuris atsirado iš idėjos, išvalyti užgrūstą garažą. Visa tai kilo iš asmeninio noro, kuris peraugo į visuomenės poreikius ir tapo kaip paslauga.

Kaip matyti smulkusis verslas inovatyvus, nes yra reaguojantis ir iniciatyvus. Įvedant inovaciją, reaguojama į vartotoją, rinką ir konkurenciją. Iniciatyvumas pasireiškia per stebėjimą ir veikimą inovaciniame versle. Įdomu tai, kad smulkusis verslas derina du procesus, tai yra – jis reaguoja į poreikius, bet kartu sukuria daug didesnius poreikius tenkinančias inovacijas. Visa tai organizacijos viduje atrodo kaip trijų vadybos elementų derinimas – sistemų, personalo ir įgudžių.

Inovacinės strategijos sėkmė priklauso nuo to, kokį vaidmenį ji atliks vidinėje organizacijos aplinkoje, o taip pat konkurencinėje aplinkoje. Tang (1998) vidinę įmonės aplinką apibrėžia kaip organizacijos struktūrą – išteklių, klimatas, kultūra. Tinkamas išteklių paskirstymas, jaukus ir kūrybingas organizacijos klimatas, savita kultūra, suformuoja galimybės atsirasti inovacinėms idėjoms. Alange (1998) patvirtina tai, kad inovacijų diegimui reikalingi vidinės aplinkos pokyčiai, o rinkos patenkinimui, inovacijų išskirtinumas. (Tang, 1998; Alange, 1998, op.cit. Hine, 2005) Įmonės vidinė aplinka priklauso nuo žmonių dirbančių organizacijoje, jų įtraukimo į inovacijos procesą. Sėkmės pagrindas yra kūrybiškumas, tačiau ne mažiau svarbus individualus ir grupinis bendradarbiavimas, dalinimasis įgūdžiais ir tinkamai panaudojama įmonės infrastruktūra. Kaip teigia Galbraith (1982), Nonaka ir Takeuchi (1995) (op.cit. Beaver, 2006), norint veikti efektyviai būtina sudėlioti viską taip, kad tarp inovacinių idėjų ir inovacinės veiklos vyktų glaudus bendradarbiavimas, žinių ir darbo funkcijų pasidalinimas. Song (1997) (op.cit. Beaver, 2006), atrado tai, kad bendradarbiavimas ir efektyvi vidinė veikla yra patys svarbiausi diegiant naują produktą, o kūrybingi žmonės labai svarbūs organizacijai, nes tik jie atneša naujų idėjų.

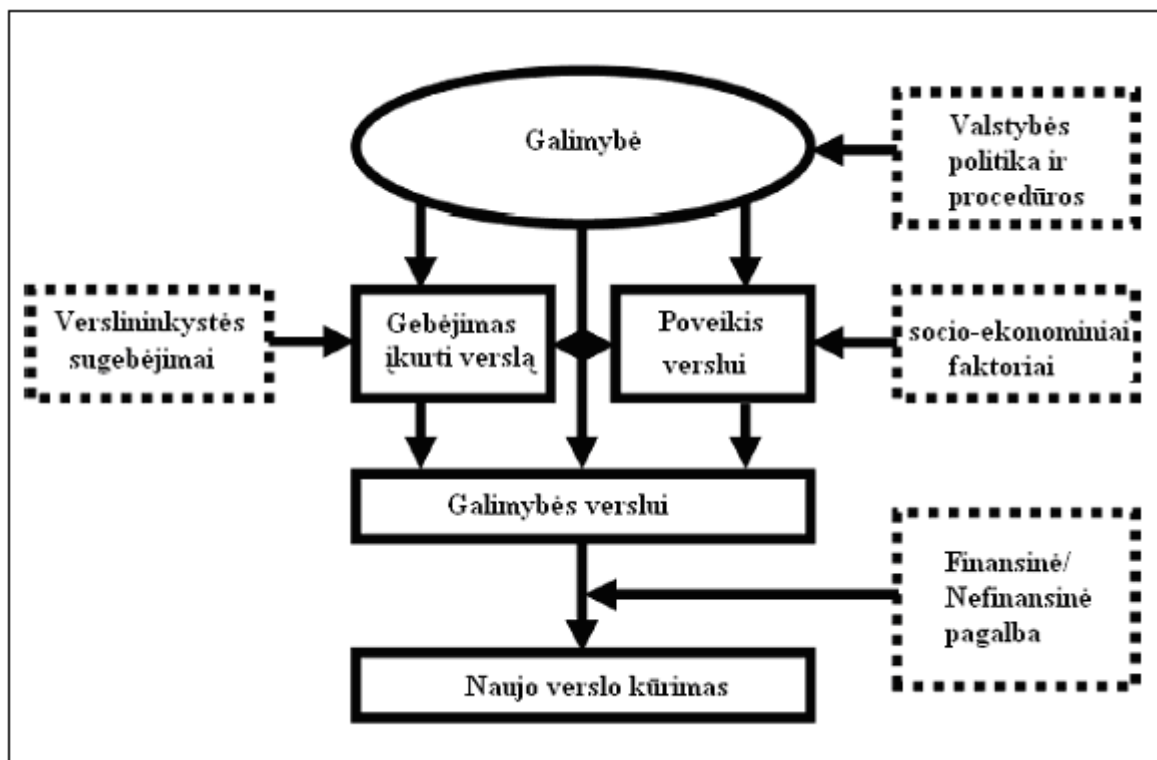
Vidinė įmonės aplinka prisideda prie organizacijos strategijų kūrimo ir atsako į klausimus, kaip konkuruoti, kaip daugiau parduoti, kaip pritraukti vartotoją, kaip patenkinti vartotojų poreikius, ar reikalinga produkto/paslaugos inovacija ir kt. Tačiau svarbu paminėti tai, kad organizacijoje nėra geriausių būdų, kaip įdiegti inovacijų strategiją. Tang (1998) teigimu, organizacijos teoretikai pažymi, kad nėra optimalaus organizacijos modelio, kuris tiktų viskam. Tačiau vis dėlto įmonėje turėtų būti tokios struktūros, kurios būtų atsakingos už inovacijų diegimą įmonėje. (Hinde, 1997, op.cit. Hine, 2005) Čia dėmesys turėtų krypti į „McKinsey & Co“ modelyje įvardintą personalą, jo formavimą ir ugdymą, todėl, kad būtų atsakingiau priimami sprendimai, o informacijos judėjimo laisvė atneštų daugiau naujų idėjų.

Reiktų paminėti ir tai, kad inovacijos turėtų būti išskirtinės, kad jų negalėtų nukopijuoti kitos įmonės. Kaip teigia Kimberly (1998) (op.cit. Beaver, 2006) – imituoti produktai gali tapti tokie pat sėkmingi. Viso to rezultatas - sunki produkto adaptacija įmonei įdiegusiai inovaciją. Dėl to Shane ir Venkataraman (1996) (op.cit. Hine, 2005) pažymi, kad organizacijos priešinasi naujoms idėjoms dėl daugelio priežasčių – suvoktos grėsmės ir išteklių nepasirankumo. Tačiau tokios problemos retai kada iškyla patyrusiose smulkiose inovatyviose įmonėse, nes jos pasižymi kūrybiškumu, ir stipria vidine komunikacija, kur darbuotojai įtraukiami į sprendimų priėmimo procesą. Kūrybiškumo skatinimas, žinių, darbo funkcijų pasidalinimas smulkioje įmonėje yra daug pranašesnis nei stambioje, todėl būtent čia greičiausiai perimami inovaciniai sprendimai. Taigi, tik pertvarkydamos vidinę aplinką, smulkios įmonės gali pasiekti konkurencinį pranašumą, o tam puikiai tinka 7S teorijos modelis.

Ne mažiau svarbus ir inovatyvių smulkių įmonių santykis su išorine aplinka. Šiandieninėje, nuolat besikeičiančioje, įtemptoje konkurencinėje aplinkoje būtina ieškoti naujų originalių sprendimo būdų, pritaikyti verslo strategiją, atsižvelgiant į naujus iššūkius. Todėl įmonėms svarbu nuolat tirti jas supančią išorinę aplinką. Išorinė aplinka susideda iš bendrosios (makroaplinkos), todėl jos vertinimui taikoma PEST (politinės, ekonominės, socialinės-kultūrinės ir technologinės aplinkos analizė) analizė. (Žvirblis, 2007) Kaip teigia A. Žvirblis (2007), verslo makroaplinkos tyrimai padeda sumažinti nepalankią verslo aplinkos pokyčių įtaką, o tinkamai juos panaudojus įgyjamas konkurencinis pranašumas. Įmonė, rinkdamasi verslo sritį, privalo kruopščiai įvertinti savo būsimas pozicijas verslo šakoje. Pastaraisiais dešimtmečiais pripažįstama, kad smulkios įmonės vaidina svarbų vaidmenį tiek pramonėje tiek ir globalizacijos procese. Tačiau koks turėtų būti tikslus jų vaidmuo su išorine aplinka, tyrinėjo daugelis mokslininkų. Macpherson (1997), Feldman (1994) Freeman (1991), Jaffe (1989) tyrinėdami smulkias gamybinės įmones pastebėjo, kad inovatyvios smulkios įmonės vis labiau nusimano apie išorinę aplinką. Tokio pažinimo dėka jos gali atrasti naujus produktus, idėjas, įsijungti į naujus pramonės šakos procesus ar atrasti naujas rinkos galimybes. (Feldman, 1994; Freeman, 1991; Jaffe, 1989; Macpherson, 1997 op. cit., Gray, 2006)

Macpherson (1997) daug plačiau aiškina tarpusavio ryšį tarp vidinės ir išorinės aplinkos. Inovatyviose smulkiose įmonėse, išorinė aplinka veikia į vidinę aplinką, nes įmonėse paplitęs išoriškai įgytų žinių pritaikymo modelis, kuris lemia pardavimo apimtis. Pastebėtina ir tai, kad įmonių rezultatus lemia smulkių gamybinių įmonių glaudus bendradarbiavimas su paslaugų įmonėmis. (Macpherson, 1997, op.cit. Hine, 2005) Tokios inovatyvios įmonės susiduria su aukštu konkurenciniu lygmeniu ir greitais pokyčiais rinkoje, kaip teigia Audresch (1995) (op. cit., Gray, 2006), inovatyvi veikla smulkiose įmonėse vaidina svarbų vaidmenį. Tokios įmonės, kurios gali pasiūlyti perspektyvius produktus, paprastai turi didesnius šansus augti ir išlikti rinkoje. Diferencijuodamos savo produktą per inovacijas, įmonės kompensuoja savo trūkumus ir užpildo ribotų produktų nišas. Pasak Lawless ir Anderson (1996) (op. cit., Gray, 2006) inovacijos panaudojamos kaip įėjimo privalumas, kuris leidžia įmonei įsitvirtinti. Koncentravimasis ties inovacijomis yra sėkmės pagrindas. Tačiau ne mažiau svarbus aspektas yra ne tik įeiti su inovacijomis, tačiau ir išlaikyti jas, įvykus staigiems pokyčiams.

Iš Gnyawali ir Fogel (1994) pateikto modelio galima suprasti, kaip skirtinga verslo aplinka veikia į polinkį pradėti naują verslą ar plėtoti esantį. (žr. 4 pav.) *Galimybės* pažymi, kad skirtingi rinkų tipai ir poreikiai sukuria sąlygas vystyti skirtingam verslui. Tyrimas įtikinamai rodo, kad labai svarbų vaidmenį vaidina institucinis ir kultūrinis aspektas ir jų specifinis poveikis verslininkystei. (Gnyawali ;Fogel, 1994 op.cit. Bakan Boter, 2009)

Šaltinis: sukurta autorės remiantis Bakan, B. (2009) SME perspectives on business support services. The role of company size, industry and location, p. 248.

4 pav. Pagrindiniai veiksniai lemiantys verslo įkūrimą

Kitas poveikis susijęs su makroekonominė politika, tokia kaip mokesčių įteisinimas ir įstatymų leidimas. Per ilgą laikotarpį šalys, regionai ir verslo sektoriai sukūrė neabejotinas žaidimo taisykles, kultūrą, kuri veikia į skirtingus verslo gyvavimo etapus.

Norint vystyti verslą tam reikalingos palankios verslo sąlygos. Taip pat verslininkai turi būti pakankamai išsilavinę, kad tinkamai galėtų atlikti savo funkcijas. Kaip pavyzdžiui tyrimai ir vystymas (R&D), finansų kontrolė, marketingo vadyba ir kt.

Iš 4 pav. matyti, kad *galimybė, gebėjimas įkurti verslą ir poveikis verslo funkcijom* turi didelę įtaką kuriant verslą. *Galimybės verslui* priklauso nuo visų punktų, kurie turi stiprų tarpusavio ryšį (*galimybė, poveikis verslui, gebėjimas įkurti verslą*). Modelis parodo svarbą skatinti verslininkus ir naujų įmonių kūrimą, sukuriant tokią aplinką, kur verslas turėtų galimybių plėstis, ugdant verslininkystės vykdymui reikalingus bruožus ir teikiant galimybes kompetencijų tobulinimui. (Bakan Boter, 2009)

Taigi, svarbu įmonę susieti su aplinka, tiek vidine tiek ir išorine, kadangi visi veiksniai vienodai veikia įmonių galimybes. Smulkiai įmonei reikia greitai reaguoti į aplinkos pokyčius, ir kuo ilgiau išlaikyti inovatyvumą savo pramonės šakoje, nes inovacijos tai vienas iš geriausių būdų patenkinti rinkos poreikius. Tačiau smulkiajai įmonei daug sunkiau skintis kelią į sėkmę ir išlaikyti inovacijas dėl ribotų išteklių, todėl labai svarbus smulkiojo verslo rėmimas.

1.5 Smulkią verslo rėmimas ir perspektyvos

Smulkią verslo paramos bėtinybė priklauso nuo valstybės taikomų paramos priemonių efektyvumo. Tai reiškia, kad jis priklauso nuo gyventojų užimtumo didėjimo bei kitu socialinių, ekonominių, aplinkosauginių rodiklių kitimo teigiama linkme. (Mačerinskienė, 2002) Be to, kad SV teigiamai veikia gyventojų užimtumą, jis taip pat pasižymi kitomis savybėmis, kurios parodo paramos bėtinybę. Menkos galimybės prieiti prie finansinių išteklių, smulkesnių įmonių mokamas mažesnis atlyginimas, maža funkcinė specializacija ir kt. - visi šie veiksniai būdingi daugeliui smulkių įmonių, todėl yra apibrėžiami kaip smulkių įmonių charakteristikos. (Mačerinskienė, 2002)

Finansinė parama smulkiajai įmonei yra ypatingai svarbi, kadangi jau veiklos pradžioje susiduriama su pradinio kapitalo stoka, vėliau atsiranda poreikis gauti papildomą finansavimą apyvartinėms lėšoms, investicijoms. Smulkios įmonės, norėdamos gauti išorinį finansavimą, susiduria su specifinėmis problemomis, kurios sąlygoja didžiausius įmonių plėtos sunkumus.

P. Baršauskas (2003) išskiria du SV kylančių problemų lygius, tai – vidiniai ir išoriniai. Šios problemos išskiriamos pagal jų susidarymo aplinką: vidinė – kurios kintamieji garantuoja sistemų funkcionavimą ir tikslų įgyvendinimą ir išorinė – kurios veiksniai tiesiogiai ir netiesiogiai daro įtaką įmonių veiklai. Pagrindinės problemos, kylančios smulkiam verslui, yra susijusios su *išteklių formavimu, vadovavimu, tarptautine įmonių veikla ir vystymosi stadijom*. Išteklių formavimas, vadovavimas vėlgi remiasi „McKinsey & Co“ modeliu, atitinkamai susiję su sistemomis ir struktūra.

Didžiausia problema vis dėlto susijusi su *išteklių formavimu* (sistemomis):

- *Nėra gamybos masto ekonomijos*. Masto ekonomija pasiekama didinant gamybos apimtį, o tai gali pasiekti tik didžiosios įmonės, nes smulkių įmonių gamybos apimtys daug mažesnės.
- *Mažos kiekio nuolaidos gavimo galimybės*. Tiekėjai vykdydami didelius užsakymus, mažina savo administracinius ir transportavimo kaštus, taip pat jie linkę riboti žaliavų tiekimą mažais kiekiais, todėl įvairios nuolaidos siūlomos tik dideliams užsakovams.
- *Finansavimo*. Finansinės institucijos, teikdamos kreditus, reikalauja pateikti išsamius finansinius dokumentus, todėl SV pateikusios savo dokumentus susiduria su užstato reikalavimo problemomis, didelių palūkanų nustatymu, todėl negali aktyviai dalyvauti kapitalo rinkose. Jau savo veiklos pradžioje susidurdamos su pradinio kapitalo stoka, vėliau susiduria su dviem papildomom išorinio finansavimo reikmėmis – apyvartinio kapitalo formavimu ir investicijomis. Toliau plėtodamos

veiklą patiria investavimo problemų. Taigi, SV finansavimas yra aktualus visą įmonės gyvavimo laiką. (Mačerinskienė, 2002)

- *Darbo jėgos samdymo ir informacijos ribotumo problemos.* Josepho Stiglitzo (2002) teigimu yra tik vienas būdas, kai rinkos aplinkoje informacija yra ideali, ir begalybe atveju, kai ji nėra ideali. Viena iš priežasčių, kodėl smulkios įmonės yra mažiau informuotos, tai, kad informacijos surinkimas ir perėmimas yra brangus.

Kaip matyti išteklių formavimo problema atskleidžia, kad smulkioms įmonėms ypatingai sunku skintis kelią į sėkmę. Nepakankamas finansavimas stabdo ne tik inovacijų plėtrą, tačiau ir neleidžia konkuruoti su didžiosiomis bendrovėmis, pagrinde dėl informacijos ribotumo bei gamybos masto. Nors išteklių formavimo problema ne vienintelė daranti įtaką sėkmingai įmonės veiklai.

Vadovavimo problemos (struktūra) atsiranda dėl dviejų jėgų nesutarimų – kontroliuojančiųjų ir vykdančiųjų. Jei vadovas per daug akcentuoja kontrolės funkciją, SV augimas gali būti ribojamas. Dažnai problemos kyla ir dėl vadovų požiūrio į išteklių formavimą ir nepalankaus požiūrio į darbuotojų mokymą. Tačiau vis dėlto darbo jėgos samdymas, finansinių išteklių formavimo problemos labiau varžo SV veiklą nei vadovavimo sunkumai. (Baršauskas, 2003)

Problemos susijusios su *tarptautine veikla* pasak P.Baršausko (2003): valiutos keitimo ir atsiskaitymo už prekes ar paslaugas užtikrinimo rizika, šiuolaikiniai finansiniai atsiskaitymai, mažinantys veiklos kaštus didelėse įmonėse, eksporto dokumentacijos kaštai, prekybos kliūtys ir kiti apribojimai. Taip pat pastebėtina, kad veikla tarptautiniu lygmeniu gali pareikalauti daug papildomų lėšų, kurių joms ir taip stinga. Tačiau tarptautinė veikla atveria naujas galimybes ne tik smulkioms, bet ir didžiosioms įmonėms. Nepaisant šių vidinių problemų įmonės turi stengtis įeiti į tarptautines rinkas, ko pasekoje sėkmės atveju smulki įmonė gali išaugti į stambią bendrovę. Tačiau visa tai lemia ir įmonės veiklos stadija.

Problemos *vystymosi stadijose* prasideda jau pačioje pradžioje. Steigimosi stadijoje reikia daugiau paramos nei brandos stadijoje. MCMahon (1998) teigia, kad SV steigimosi stadijoje veikla orientuojama į produkto vystymą. Aukščiausioje stadijoje dažniausiai prisireikia paramos, tokios kaip konsultavimas ar darbuotojų mokymas. Viešosios įstaigos dažniausiai gali pagelbėti smulkiąjam verslui teikdamos nemokamas ar subsidijuojamas konsultacines paslaugas, padedamos parengti verslo planus, apmokydamos elementarių įgūdžių ir teikdamos informaciją apie kitose verslo paramos įstaigose teikiamas paramas. (Bakan Boter, 2009) Augimo stadijoje smulkios įmonės išsiplečia nuo mikro iki smulkaus verslo, ir įdarbina apie 5 – 10 asmenų. Tai dažniausiai būna kritinė verslo raidos stadija, kadangi šioje stadijoje daug įmonių žlunga. (Bakan Boter, 2009) Išlikusioms įmonėms kinta ir paramos poreikis, svarbiausia paramos dalis tenka pagalba sukaupti lėšų

investicijoms, valdymo įgūdžių gerinimas ir pagalba tvarkantis su organizacijos pokyčiais. Vėliau, pasiekus brandos stadiją, įmonei yra galimybė peraugti į vidutinę įmonę.

Taigi, matyti, kad smulkiojo verslo problemos ir jų sprendimo būdai glaudžiai siejasi su vidine ir išorine aplinkomis. Ir, nepaisant smulkiojo verslo reikšmės ekonomikai, būdamos nedidelės su ribotais ištekliais, jos negali konkuruoti su stambiomis kompanijomis, taip pat menkos galimybės joms augti, todėl vienintelis kelias – teikti smulkioms įmonėms paramą.

Tačiau I.Brazauskas (2007) priešina teiginį, kad smulkiosioms įmonėms reikalinga parama, išskeldamas ir kartu primindamas P.Baršausko (2003) įvardintas dvi priežastis, dėl ko smulkieji verslininkai tikisi gauti paramą:

- Smulkios įmonės turi mažiau kapitalo išteklių, apyvartinių lėšų ir t.t., todėl rėmimas būtinas bent jau pirminėje fazėje, kad verslas nebūtų uždusintas didžiųjų įmonių.
- Smulkusis verslas yra ekonomikos variklis, kuris sukuria daug darbo vietų, todėl neremiant smulkiojo verslo šalies situacija pablogėtų, ypač užmiesčiuose, kur mažai stambių įmonių.

Tačiau žvelgiant į skaičiavimus, rodančius sumokėtų mokesčių dalį nuo įmonių sukurtos pridėtinės vertės, atliktus Ekonomikos analizės departamento, matyti kitokia tendencija. (Brazauskas, 2007) Analizuodamas pridėtinę vertę smulkiose ir didelėse įmonėse I.Brazauskas (2007) pažymi, kad pridėtinė vertė neišreiškia įmonės dydžio. Teigdamas, kad pridėtinę vertę išreiškia ne darbuotojų skaičiaus didinimas, bet kitos priemonės. Todėl apmokestintas gamybos veiksnys labiau vyrauja mažesnės apyvartos įmonėse. Kitaip sakant, didesnėse įmonėse darbuotojų našumas yra didesnis ir todėl didesnėse įmonėse sukuriama didesnė pridėtinė vertė, tuo tarpu mažos įmonės didesnė grynųjų pajamų dalį išleidžia darbo jėgai. Taip pat jis pažymi, kad smulkesnės įmonės sumoka mažiau mokesčių nuo visų atlyginimams išleistų lėšų, taip yra dėl to, kad vidutiniai atlyginimai mažose įmonėse mažesni nei didelėse įmonėse. Tačiau didžiosios įmonės su ta pačia pinigų suma darbuotojų atlyginimams gauna didesnę pridėtinę vertę.

Dar viena priežastis dėl ko didžiosios kompanijos sumoka mažiau mokesčių tai, kad nors ir jos turi daugiau darbuotojų, tačiau yra labiau imlios kapitalui. Didesnę dalį produktyvumo ir pridėtinės vertės lemia kapitalas, o ne darbas, kuris būdingas smulkiajam verslui. Tačiau jei darbuotojų dalis smulkiajame sektoriuje auga, tai rodo smulkaus sektoriaus gyvybingumą, tokiu atveju didelės smulkiojo rėmimo programos yra netikslingos, kadangi jos iškraipo normalią konkurenciją ir neatneša ekonomikai jokios naudos. Bandytas sustabdyti įmonių jungimąsi ir didėjimą yra ekonomiškai neefektyvus, kadangi taip sumažinamas konkurencingumas tarptautinėje erdvėje.

Panašiai teigia Manuel Castells (2005) analizuodamas mokslininkų darbus, jog daugelis tyrinėtojų pabrėžia esant tendencijai - didžiųjų bendrovių krizės ir smulkių įmonių, kaip naujovių

skatintojų bei naujų darbo vietų kūrėjų įsitvirtinimas. Manuel Castells (2005) iškelia Bennett Harrisono nuomonę, kurio analizėje grindžiamoje JAV, Vakarų Europos bei Japonijos duomenimis, tvirtinama, kad didžiosiose bendrovėse dar tebėra kaupiama vis didesnė visų didžiųjų ekonomikų kapitalo bei rinkų dalis. Darbo vietų skaičius beveik visose liko toks pats. Taip pat pažymima, jog smulkios įmonės komerciniu bei technologiniu atžvilgiais iš esmės tebėra pavaldžios didžiosioms bendrovėms. Harissono teigimu, smulkusis verslas turi mažiau galimybių kurti naujas technologijas bei produktus, todėl būtinas smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas.

A. Darulio (2004) nuomone smulkių ir stambių įmonių bendradarbiavimas pasaulyje yra vienas iš pramonės plėtros variklių. Smulkios įmonės ne tik gamina, aprūpina būtinomis prekėmis ir žaliavomis, tačiau ir realizuoja stambių įmonių produkciją bei teikia joms daugybę paslaugų. Kitaip sakant, toks subrangos taikymas smulkiojo verslo įmonėse, dėl jų lankstumo ir gyvybingumo sudaro sąlygas didžiosioms bendrovėms bei visai ekonomikai didinti produktyvumą ir efektyvumą. (Staškevičiūtė, 2008)

Smulkiojo verslo įmonės yra gerai prisitaikę prie nuolat kintančios informacinės ekonomikos gamybos sistemos. Tuo tarpu didžiosios bendrovės yra naujosios globalinės ekonominės galios centrai. Todėl toks įmonių kooperavimas leidžia greitai reaguoti į pasaulinės rinkos pokyčius ir užkariauti pasaulio rinkas. Tačiau ne visos bendrovės gali kooperuotis, todėl išlieka smulkiojo verslo rėmimo problema. Kaip jau minėta, smulkusis verslas greičiau diegia inovacijas ir linkęs greitai reaguoti į rinkos pokyčius ir vis dar sudaro ekonomikos augimo pagrindą ypač Lietuvoje. Todėl būtina skatinti smulkiojo inovatyvaus verslo plėtojamą šalyje.

Bakan Boter (2009), analizuodamas neoklasikinę ekonomikos teoriją, pateikia Penrose (1959) nuomonę, kad neoklasikinė ekonomikos teorija pabrėžė rėmimo programų reikalingumą. Toks požiūris susiformavo dėl skirtingų ekonomikos stadijų, kur prekių ir paslaugų paklausa bei pasiūla yra pusiausvyroje ir kur ištekliai panaudojami efektyviausiai. Tačiau nepakankami smulkaus verslo ištekliai reiškia daugelio įmonių, kurios negali varžytis su didelėmis įmonėmis, nuostolius rinkoje. Caves (1977) nuomone, valstybinės kišimasis yra pateisinamas, dėl to, kad jos parama verslui skatina konkurencingumą. Pavyzdžiui, pastangos palengvinti informacijos gavimą verslui ar teikti finansinę paramą smulkioms įmonėms, manoma, panaikina rinkos netobulumus ir skatina konkurenciją. (Caves, 1977, op.cit. Bakan Boter, 2009)

Institucinė pagalba verslo plėtrai dažnai kuriama makroekonominiu lygmeniu per vyriausybines veiklas. Tai apima mokesčių įvedimą, kainų politiką, ir teisinį reguliavimą, įskaitant administracinę infrastruktūrą, reikalingą mokesčių surinkimui ir informacijos teikimui. (Barrett, 2008) Vadovavimas verslui reikalauja efektyvių pastangų lyderystės įgyvendinimui, produkto vystymui, finansų kontrolei, marketingui ir t.t. Ištekliai skiriami verslo paramai gali būti – tyrimams ir vystymui, vadybininkų ir pagrindinio personalo apmokymo programoms ir kt. Pagrindinis

smulkiojo verslo politikos tikslas yra išauginti verslo kompetenciją. (Barrett, 2008) Kitaip tariant pagrindinė ugdymo vidinės aplinkos elementą – struktūrą.

Taigi, teikti finansinę paramą, verslo informaciją, konsultacijas yra naudinga tada, kai noras kurti verslą ir verslininkų kompetencija yra tarpusavyje suderinti. Lietuvoje yra rengiamos verslo paramos programos ir numatytos inovatyvaus verslo plėtros strateginės kryptys. Smulkiojo verslo plėtra siejama su inovacijų diegimu, smulkių ir stambių įmonių bendradarbiavimu, taip pat verslo infrastruktūros ir savivaldos plėtojimu, ko pasekoje tikimasi sulaukti teigiamų rezultatų šalies ekonomikai ir mokslo raidai.

Smulkiojo verslo plėtros strategija kintanti, šalies Vyriausybė turi nuolat papildyti strategines verslo kryptis. Įvertinus smulkiojo verslo sektoriaus pranašumus ir įtaką socialinės ekonomikos raidos procesams, smulkiojo verslo plėtotė Lietuvoje turėtų tapti viena iš prioritetinių ekonominės politikos krypčių. Šalies ūkio raidą nulems sėkmingas verslo integravimas į Europos erdvę, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės politikos kryptingumas ir lankstumas, šalies smulkiojo verslo iniciatyvumas, konkurencingumas, paslaugų atitikimas ES kokybės standartams, inovacijų sparta bei verslo infrastruktūros plėtojimas. (Matekonienė; Mačerinskienė, 2009)

Smulkiojo verslo strateginius tikslus iki 2015 metų numatoma pasiekti dviem etapais - tai smulkiojo verslo strateginių tikslų iki 2004 metų (iki įstojimo į ES) įgyvendinimas ir smulkiojo verslo plėtros strateginių tikslų iki 2015 m. formavimas ir įgyvendinimas (Lietuvai tapus ES nare) .

Pagrindinės Smulkiojo verslo plėtotės kryptys iki 2004 metų buvo: (Matekonienė; Mačerinskienė, 2009)

1. Smulkiojo verslo teisinės ir ekonominės aplinkos tobulinimas.
2. Finansinės paramos smulkiojo verslo subjektams gerinimas.
3. Verslo informacijos, mokymo ir konsultavimo paslaugų teikimas.
4. Inovacijų bei informacinių technologijų naudojimo smulkiajam verslui skatinimas.
5. Institucinės infrastruktūros tobulinimas.
6. Verslo savivaldos plėtotė.
7. Smulkiojo verslo plėtotė regionuose.
8. Didelių ir smulkių įmonių bendradarbiavimo bei smulkių ir vidutinių įmonių tarpusavio bendradarbiavimo šalies ir tarptautiniu lygmeniu skatinimas.
9. Atskirų visuomenės grupių integracija į smulkiųjų verslą.
10. Verslumo skatinimas naudojant švietimo sistemą.

Ilgalaikės smulkiojo verslo plėtros iki 2015 metų strategijoje numatoma tęsti iki šiol vykdytą smulkiojo verslo plėtros strategiją, taip pat papildant ją kitomis kryptimis.

Numatomos iki 2015 metų strateginės smulkiojo verslo plėtros kryptys: (Matekonienė; Mačerinskienė, 2009)

1. Palankios ekonominės ir teisinės aplinkos sukūrimas smulkiąjam verslui plėtoti.
2. Smulkiąjo verslo infrastruktūros plėtojimas siekiant sumažinti smulkiąjo verslo silpnybių įtaką verslo plėtotės procesui.
3. Verslininkų sluoksnio plėtimas ir stiprinimas.
4. Profesionalaus verslininkų mokymo sistemos sukūrimas.
5. Naujų darbo vietų kūrimo inicijavimas.
6. Teigiamo verslo įvaizdžio ir verslo kultūros formavimas.
7. Didelių įmonių ir smulkių įmonių bendradarbiavimo plėtimas.
8. Verslo internacionalizacija.

Apžvelgiant verslo strategines kryptis iki 2004 metų ir po 2004 metų, galima išskirti verslo plėtos kryptis, kurios siejamos su trimis būtiniausiomis sąlygomis:

➤ *Žinios.* Jos sietinos su verslo informacijos sklaida, bei mokymo ir konsultavimo prieinamumu. Atgavus nepriklausomybę, Lietuvoje veikianti informacijos tiekimo sistema smulkiąjam verslui nebuvo tobula, nes informacijos šaltiniai netolygiai išsidėstė šalies regionuose, taip pat trūko valstybės lėšų subsidijuoti verslininkų mokymui ir konsultavimui verslo klausimais. Atokiau nuo miesto centrų gyvenantiems pradedantiems verslininkams buvo sunku gauti informacijos apie įmonės įregistravimo procedūras, savivaldybių teikiamas lengvatas ar banko paskolų gavimo sąlygas. Šiems tikslams pasiekti valstybės parama taip pat buvo nepakankama. Tačiau šiai spragai užpildyti sėkmingiau imta naudotis tarptautinių organizacijų pagalba. Sėkmingai buvo įgyvendinta PHARE programa. 1993 – 1995 metais buvo įsteigti verslo konsultaciniai centrai didžiuosiuose Lietuvos miestuose - Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Šiauliuose, Alytuje bei Klaipėdoje. (Verslo banga, 2001) Šiandien Lietuvoje jau veikia apie 42 verslo informacijos centrus. Sparčiai plintant informacinėms technologijoms, didelę dalį informacijos regionų verslininkai gali rasti internete.

➤ *Finansinės lėšos.* Verslo kūrimui ir vystymui reikalingos lėšos, todėl ypač sudėtinga vystyti smulkiąjį verslą, kadangi jo gaunamos pajamos nėra didelės, todėl būtina valstybės parama. Pastebėtina tai, kad finansinės įstaigos atsisako remti mažas įmones dėl to, kad didelis šių įmonių veiklos rizikingumas bei santykinai dideli administravimo kaštai, kuriuos patiria finansų įstaigos teikdamos finansines lėšas mažomis sumomis. (Žukauskas, 2002) Todėl ES didelį dėmesį telkia būtent šioms įmonėms, 2007 – 2013 metų programoje joms yra numatytas rėmimas (tai mikrokreditavimas, paskolos, kapitalo investicijos, garantijos). (SVV Europos sąjungoje, 2009) Numatoma decentralizuoti smulkiąjo verslo skatinimo fondo lėšas, koordinuoti institucijų, dirbančių su smulkiąjo verslo įmonėmis, veiklą, skatinti įmonių tarpusavio bendradarbiavimą. Taip pat būtina padidinti Valstybinės paramos smulkiesiems verslininkams skaidrumą, gerinti paramos koordinavimą ir jos efektyvumo kontrolę. (SVV Europos sąjungoje, 2009)

➤ *Aplinka.* Dabartinė teisinė ir ekonominė aplinka Lietuvoje nėra labai palanki smulkiąjam verslui plėtoti. Prasidėjęs pasaulinis ekonominis nuosmukis atnešė daug neigiamų padarinių verslui. Didelė dalis įmonių bankrutavo, nes sumažėjo perkamoji galia. Tačiau teikiama ES parama ir toliau skatina naujų įmonių steigimąsi, juo labiau, kad Lietuvoje ypač palankūs įmonių bankroto įstatymai. Smulkiojo verslo aplinką veikia ir dideli biurokratiniai suvaržymai ir netobula mokesčių sistema. Siekiant patobulinti įstatyminę verslo aplinką mažosioms įmonėms, paskatinti žmonių verslumą ir pašalinti kliūtis verslą pradedantiesiems, Seime buvo sudaryta darbo grupė iš Finansų, Ūkio, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, Seimo bei verslo asociacijų atstovų. (Vėsaitė, 2009) Svarstoma vieningo verslo mokesčio galimybė mikroįmonėms, tokiu būdu atleidžiant smulkiuosius verslininkus nuo sudėtingų ataskaitų mokesčių inspekcijai ir Sodrai. (Vėsaitė, 2009) Taip pat numatoma teikti mokesčines lengvatas ir socialines pašalpas smulkioms įmonėms tam tikrą laiką, savo verslą pasiryžusiems pradėti ilgalaikiams bedarbiams. (Vėsaitė, 2009)

Taigi, pastebėtina tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė didelį dėmesį telkia smulkiąjam verslui, nuolat tobulindama verslo plėtros strategines kryptis, rūpindamasi verslo informacijos sklaida, kuriant vis daugiau regioninių informacijos centrų Lietuvoje, taip pat remiant verslą ir formuojant saugią ekonominę bei teisinę aplinką. Įtakingiausias pasaulio verslo įmonės pasižymi inovatyviais, kūrybingais produktais, lankstumu ir sugebėjimu prisitaikyti prie vartotojų poreikių, pasitikėjimo, draugiškų aplinkai idėjų generavimu, geru kainos ir kokybės santykiu, nuolatinio tobulėjimu bei žengimu pirmyn drauge su technologine pažanga ir inovacijomis, siekiu pakeisti pasaulį (ES projektų idėjos, 2009). Tačiau, kaip jau minėta, verslo planus sunku įgyvendinti vien savomis lėšomis, o ypač smulkiąjam verslui, todėl kiekviena valstybė ar valstybių sąjunga numačiusi verslo plėtros paramas.

Lietuvoje išskiriamos šios pagrindinės paramos smulkiąjam verslui galimybės:

1. *Valstybės teikiama parama.* Pasak Š.Biručio (2003), Lietuvoje viena pagrindinių smulkiojo verslo plėtros kliūčių yra kapitalo ir apyvartinių lėšų stoka, todėl valstybė, atsižvelgdama į tai, turi remti smulkias įmones suteikiant joms finansinę paramą, tuo pačiu remiantis nuostata, kad ji neturi iškreipti konkurencijos. Parama turi būti skiriama ekonominiams tikslams, kurių neįmanoma pasiekti vien tik rinkos veiksniais, įgyvendinti. (Birutis, 2003) Pagal Lietuvoje įsigaliojusį 2002 metų spalio 22 d. Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą, smulkiąjam verslui remti numatomos tokios pagalbos formos: (Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programa, 2005, p. 25)

- Mokesčių lengvatos (jei jos nustatytos įstatymuose), rinkliavų lengvatos;
- Finansinė parama: lengvatinių kreditų teikimas, dalinis ar visiškas palūkanų dengimas, garantijų teikimas, kreditų draudimas, rizikos kapitalo investavimas į

smulkias ir vidutines įmones, tam tikrų išlaidų (steigimo, tyrimų, garantijų mokesčių, kreditų draudimo įmokų, kokybės sertifikatų įsigijimo ir kitų išlaidų) kompensavimas bei subsidijos darbo vietoms kurti;

- Įmonių savininkų, įmonių organų narių bei darbuotojų konsultavimo, mokymo, kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo paslaugos lengvatinėmis sąlygomis;
- Verslo inkubatorių, verslo centrų, technologinių parkų steigimas ir jų paslaugų teikimas; Vyriausybės, apskričių viršininkų ar savivaldybių nustatytos kitos pagalbos formos.

Valstybės parama smulkaus verslo subjektams teikiama pagal Vyriausybės, apskričių ar savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programas. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programų rengimas bei įgyvendinimas finansuojamas iš valstybės ar savivaldybių biudžetų, piniginių fondų lėšų. Rengiant ir įgyvendinant smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programas, finansuojamas iš valstybės biudžeto, prioritetas teikiamas mažoms įmonėms (tarp jų ir mikroįmonėms). (Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programa, 2005, p. 25)

2. *ES parama*; Lietuvai 2004 metais įstojus į Europos sąjungą atsivėrė plačios galimybės smulkiajam verslui prieiti prie ES paramos. Finansavimas dažniausiai būna teminis, įvairūs Europos Komisijos skyriai jį skiria ir įgyvendina pagal konkrečius tikslus, tokius kaip - mokymams, technologinei plėtrai, infrastruktūrai, veiklos optimizavimui, eksporto didinimui, aplinkai, moksliniams tyrimams, švietimui. (European Commission 2004, p. 2) ES struktūrinių fondų parama 2007-2013 metams siejama su trimis prioritetinėmis kryptimis: (SVV Europos sąjungoje, 2009)

- Konvergencijos programa – tai dokumentas, kuriame pagal Europos Komisijos priimtinių veikslių kodekse nustatytus reikalavimus pateikiama naujausia informacija apie vykdomą bei suplanuotą biudžeto ir mokesčių politiką;
- Regioninio konkurencingumo programa, kurios tikslai – teikti įvairią finansinę paramą regionams. Numatytos investicijos į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas, investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką), siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais, darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai), technologijų plėtrą, inovacijų diegimą. (Funds, 2009)
- Europos teritorinio bendradarbiavimo programa, kurios tikslai - skatinti pasienio, tarpvalstybinį ir regionų bendradarbiavimą.

Tačiau smulkaus verslo įmonėms parengtos programos yra nurodytos ir kituose dokumentuose. Didžiausia parama Lietuvos smulkiajam verslui skiriama pagal Ekonomikos augimo veikslių programą, tačiau paramos skiriamos ir kitokioms programoms, tokioms kaip - Žmogiškųjų

išteklių plėtros, Sanglaudos skatinimo, Techninės paramos ir Lietuvos kaimo plėtros. (European Commission, 2009)

3. *Šalies apskričių ir savivaldybių teikiamos paramos.* Savivaldybės smulkiąjam verslui paramą pradėjo teikti 1998 metais. Savivaldybių institucijos (savivaldybės) gali skirti finansinę paramą smulkiojo verslo plėtrai iš įsteigtų SVV skatinimo fondų. Šis fondas kiekvienas metais vis auga. (Inovacijų portalas, 2009) Skatinimo fondų teikiama parama gali pasinaudoti smulkiojo verslo subjektai, registruoti atitinkamai savivaldybei priklausančioje teritorijoje. Savivaldybės paramą teikia iš privatizuoto savivaldybės turto fondo lėšų arba tiesiogiai iš savivaldybės biudžeto. Savivaldybių lėšos naudojamos lengvatinėms ir mokestinėms paskoloms teikti, palūkanoms už bankų kreditus kompensuoti. O taip pat skatinant kurti naujas darbo vietas, konferencijų, mugių rengimą, verslininkų išvykas verslo misijų tikslais. (Mažylis, 2006)

Smulkiojo verslo parama skiriama ne tik iš šių trijų krypčių, egzistuoja ir kitos paramos formos, tokios kaip – INVEGA, rizikos kapitalo fondai, draudimo įmonių parama, mikrokreditavimo sistemos ir kt., tačiau čia įvardintos paramos priemonės yra dominuojančios analizuojant tiek mokslinę tiek dokumentinę literatūrą, todėl, darbo praktinėje dalyje, bus siekiama išsiaiškinti realią tokio finansavimo naudą smulkiąjam verslui.

Taigi, smulkusis inovatyvus verslas susiduria su įvairiomis vidinėmis ir išorinėmis problemomis. Didžiausia problema - tai finansavimo inovacijoms trūkumas. Smulkiojo verslo problemų sprendimu gali tapti smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas bei parama. Smulkiojo verslo kooperavimas su didžiosiomis bendrovėmis, verslo plėtros strateginės kryptys, parama verslui atveria naujas galimybes, todėl tinkama vyriausybė politika gali daug prisidėti prie sėkmingos smulkiojo verslo plėtros, kas duos teigiamą rezultatą ir ekonomikos augimui.

2. SMULKIOJO INOVATYVAUS VERSLO PROBLEMATIKOS ANALIZĖ LIETUVOJE

Šiame skyriuje pateikiamas smulkiojo inovatyvaus verslo konkurencingumo vertinimas ir įvardinamos Lietuvos verslo inovatyvumą sąlygojančios problemos. Taip pat analizuojama smulkiojo inovatyvaus verslo būklė Kauno apskrityje. Skyriaus pabaigoje pateiktas tyrimo teorinis modelis, kuris atspindinti pagrindines smulkiojo inovatyvaus verslo problemas.

2.1 Lietuvos smulkiojo inovatyvaus verslo konkurencingumo vertinimas ir plėtros problemos

Nors ir Lietuvoje veikia įvairios smulkiojo verslo skatinimo programos, teoriškai leidžiančios vystyti inovatyvų verslą, vis dar susiduriama su sunkumais jį plėtojant. Visa tai labiausiai susiję su išorinėmis – politine, teisine bei ekonomine, verslo aplinkomis. Pati inovacija be praktinio panaudojimo yra nieko verta, todėl ji glaudžiai siejama su inovacine veikla. Kaip jau minėta, inovacinė veikla apima idėjos atsiradimą, naujovės sukūrimą, jos panaudojimą ir naujovės baigtį. Pastebėtina tai, kad, inovacinės veiklos plėtojimas ir aktyvinimas įgalina įvairiapusiškai modernizuoti gamybos bei paslaugų teikimo struktūras, tobulinti kuriamus produktus bei naudojamas technologijas, didinti jų tarptautinį konkurencingumą, kuris yra vienas svarbiausių šalies ekonomikos plėtros veiksnių. (LRV, 2000)

Daugelis politinių jėgų, užsienio ekspertų, atliktų analizių akcentuoja investicijų į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (technologinės plėtros) (MTEP, MTTP) svarbą, kadangi tai gali užtikrinti ne tik ilgalaikį smulkių įmonių konkurencingumą, tačiau ir produktyvumo augimą. Pripažįstama, kad mokslas, inovacijos, intelektinis kapitalas didele dalimi lemia ne tik įmonių, bet ir šalių konkurencingumą. Pagal „Doing Business“ (2011) tyrimo duomenimis Lietuva yra 23 iš 183 verslui palankių valstybių. (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos ataskaita) 2010-2011 metų pasaulinio konkurencingumo ataskaitoje Lietuva užima 47 vietą iš 139 šalies. Lyginant su 2008-2009 metų duomenimis, kai Lietuva buvo 53 iš 134 šalies, indeksas pakilo per 6 pozicijas. Tokia padėtį lėmė pagerėjimai daugelyje sričių. Lietuva labiau nei kitos valstybės pažengė verslo plėtros bei inovacijų diegimo srityse, šalies mokslo ir švietimo srityje gerokai lenkia ES vidurkį, kadangi didelis procentas gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą. Vertinant pasaulio mastu, Lietuvos pasaulio konkurencingumo indeksas santykinai yra aukštas. Lietuva pakankamai gerai vertinama aukštojo mokslo ir profesinio ugdymo, technologinio pasirengimo ir infrastruktūros srityse. Prasčiausiai vertinama Lietuvos makroekonominė aplinka ir finansų rinkos vystymosi bei rinkos efektyvumo sritys. (žr. 5 lentelė) Lyginant konkurencingumo rodiklius su Lenkija, Latvija ir Estija,

Lietuva labiausiai atsilieka nuo Estijos. (žr. 5 pav.) Lietuva trečioje, Lenkija antroje vietoje, Latvija tarp šių valstybių yra ketvirta.

5 lentelė

**Lietuvos, Latvijos ir Estijos vertinimas pagal pasaulio konkurencingumo indeksą
2009-2011 metais**

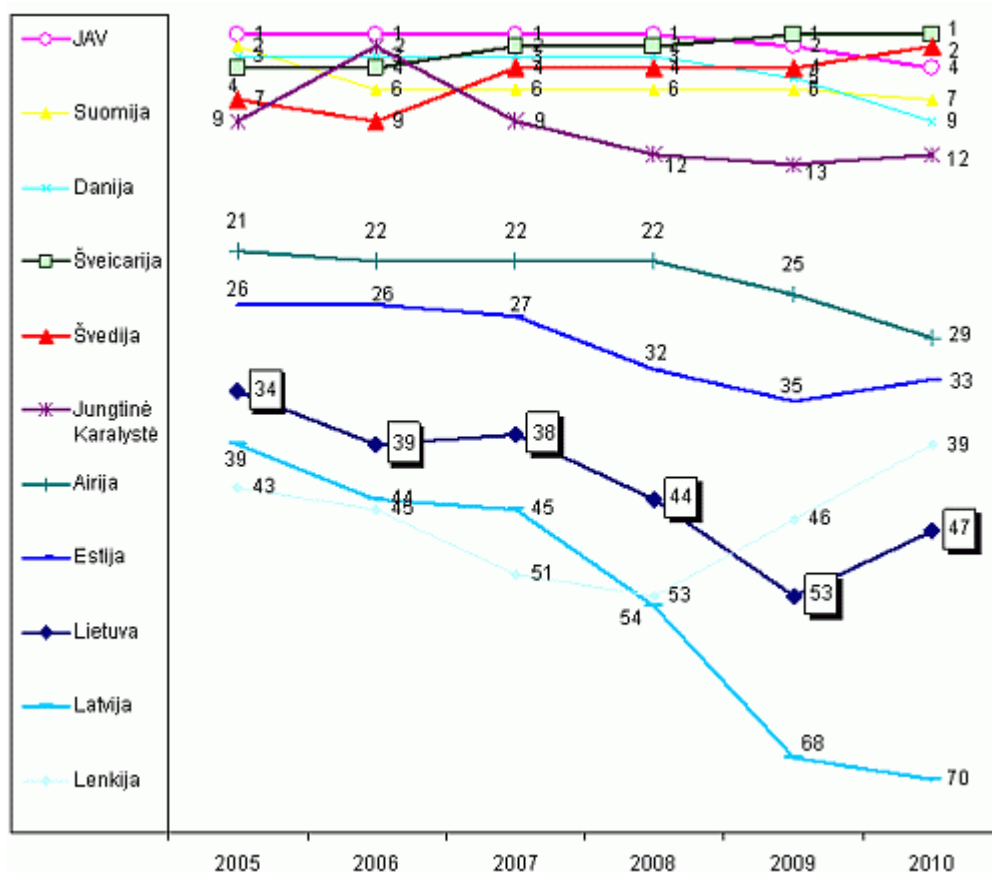
Šalis/ Metai Vertinimo rodikliai	Lietuva		Latvija		Estija	
	2009-2010	2010-2011	2009-2010	2010-2011	2009-2010	2010-2011
Bendras įvertinimas	53	47	68	70	35	33
I. Pagrindiniai reikalavimai	47	52	60	61	34	25
1. Šalies institucijos	59	60	65	75	31	31
2. Infrastruktūra	43	43	56	55	34	32
3. Makroekonominė aplinka	57	71	99	84	47	19
4. Sveikata ir pirminis išsilavinimas	55	52	50	55	28	29
II. Efektyvumo didinimas	47	49	51	63	27	34
5. Aukštasis mokslas ir profesinis ugdymas	30	25	34	35	21	22
6. Prekių ir paslaugų rinkos veiksmingumas	59	73	57	72	28	29
7. Darbo rinkos veiksmingumas	45	48	37	52	21	17
8. Finansų rinkos plėtra	72	89	60	86	29	45
9. Technologinis pasirengimas	36	33	47	51	16	24
10. Rinkos dydis	69	77	83	95	94	101
III. Inovacijos ir jų išsivystymo lygis	43	48	86	77	42	45
11. Verslo pažanga	56	49	82	80	48	56
12. Inovatyvumas	58	51	88	77	37	37

Šaltinis: sudaryta autorės pagal, The Global Competitiveness Report (2010-2011), p.115 ; The Global Competitiveness Report (2009-2010), p. 96.

Taigi, vertinant Lietuvos konkurencingumo rodiklius 2009-2011 metais matyti, kad kai kurie rodikliai ženkliai pagerėjo. Tačiau pastebėtina, jog turimas žinių potencialas panaudojamas neefektyviai, kadangi Lietuva nedaug eksportuoja aukštųjų technologijų ir beveik neužregistruoja tarptautinių patentų.

Viena pagrindinių silpnybių Lietuvos ūkyje tai, kad čia yra žemas produktyvumas. Jo augimui esminį poveikį daro inovacijos (strateginės, grįstos esamų technologijų ar gamybos modifikavimu, egzistuojančių technologijų adaptavimu).

Lietuva ES mastu patenka į besivystančių ES inovacijų veiklų šalių grupę, kadangi ji dar ženkliai atsilieka investicijų į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą skatinimo srityje. Nors ir per paskutinius 7 metus išlaidų dalis moksliniams tyrimams ir didėja, tačiau nepakankamai. (Gudelis, 2010)

Šaltinis: Statistikos departamentas (2010) Pasaulio ekonomikos forumo 2010–2011 m. konkurencingumo ataskaita.

5 pav. Lietuvos padėtis pagal konkurencingumo rodiklius

6 lentelėje matyti, kad išlaidų apimtis moksliniams tyrimams Lietuvoje didėja tiek absoliučia, tiek santykinė išraiška. 2009 metais jos kiek sumažėjo lyginant su 2008 metais ir siekė 765 mln.lt, tai yra 0,84 proc. šalies BVP. Nepakankamas mokslinių tyrimų finansavimas, lemia menkus inovacinės veiklos rezultatus.

6 lentelė

Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai

	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Iš viso mln. Lt	381,8	472,7	542	657,8	803,1	890,1	765
Iš jų:							
Fundamentiniai tyrimai	135,4	169,1	187,9	212,6	247,7	300,4	269,5
Taikomieji tyrimai	145,1	173,5	197,1	254,5	298	346,3	276,5
Technologijų plėtra	101,3	130,1	157	190,7	257,4	243,4	219
Išlaidų MTTP santykis su BVP, %	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,8	0,84

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento duomenis (2011) Išlaidos MTTP.

Tokią Lietuvos situaciją mokslinių tyrimų srityje gali lemti tai, kad vis dar nėra vieningos sistemos, kuri galėtų sujungti į darnią visumą, mokslo tyrimus ir eksperimentinę plėtrą su verslu.

(Jakubavičius, 2003) Lietuvoje egzistuoja svarbūs inovaciniai centrai tokie kaip universitetai, valstybės mokslo tyrimų įstaigos, verslo visuomenė, technologijų taikymą remiančios institucijos. Mokslo institucijų ir universitetų sąveika su verslo įmonėmis tėra atsitiktinio pobūdžio. Mokslinius tyrimus atliekančios institucijos dažniausiai veikia atskirai. (Butkus, 2004)

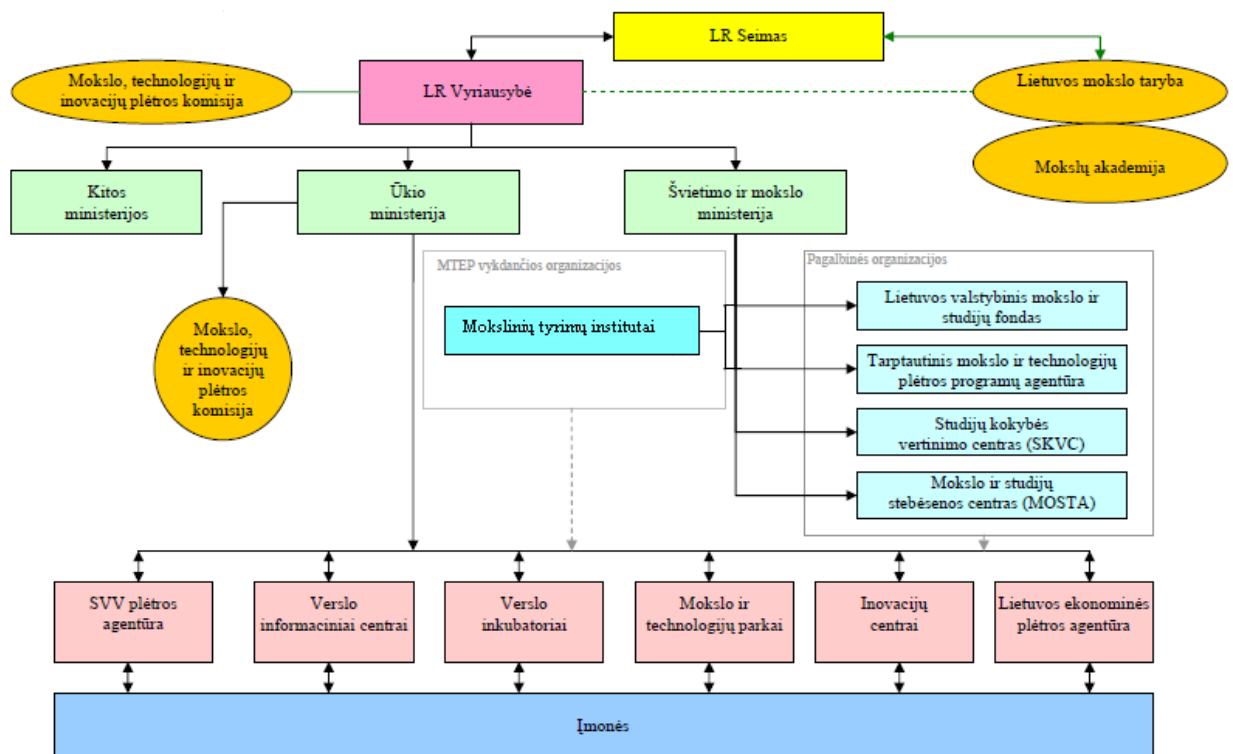
Inovacijos Lietuvoje stabdo ir tai, kad inovacijų politikos struktūra nėra vientisa. (Butkus, 2004) Smulkiojo verslo plėtros kliūtys diegiant inovacijas susiję su verslo reglamentavimo bei administraciniais barjeriais. (Butkus, 2004) Kaip minėta, verslo aplinka neskatina inovacijų, ir yra mažiau palanki nei kitose Europos sąjungos šalyse, nes smulkusis verslas labai mažai investuoja į mokslinius tyrimus ir eksperimentinės plėtros darbus. (Jakubavičius, 2003) Tai reiškia, kad verslas ir valstybinės mokslo bei studijų institucijos turi didelį atotrūkį.

Lietuvos valstybinės mokslo institucijos, kaip teigia V. Butkus (2004), menkai orientuotos į Lietuvos plėtros ūkiui svarbius taikomuosius tyrimus bei reikalingus eksperimentinius darbus. Lietuvoje vykdomų fundamentaliųjų tyrimų plėtra turi būti tikslinė ir orientuota į ekonomiškai, socialiai naudingas technologijų sritis, gebančias efektyviai diegti technologines inovacijas smulkiajame versle. (Butkus, 2004)

Inovacinės veiklos skatinimui didelį dėmesį turi skirti ir valstybė. Lietuvos inovacijų politika turi skatinti tyrėjų skaičiaus verslo sektoriuje didėjimą. Taip pat skatinti verslo restruktūrizavimą, kad jis gebėtų kurti ir absorbuoti inovacijas. Todėl turi būti kuriamos darnios inovacijų ir mokslo politikos sistemos.

Nors ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė formuoja strategines smulkiojo verslo bei ekonominės plėtros kryptis, tačiau šios sistemos dar nėra tobulos, o pagrindinė problema diegiant inovacijas versle ta, kad nėra aiškios inovacijų politikos sistemos. (žr. 6 pav.) Tiek mokslinių tyrimų institucijų, tiek ir eksperimentinės plėtros bei inovacijų klausimus sprendžiančių valstybės administravimo institucijų veikla atskira ir nekoordinuota. Šiuo metu egzistuoja Švietimo ir mokslo ministerija, sprendžianti mokslo ir studijų institucijų veiklos valstybinius politikos klausimus, bei Ūkio ministerija, sprendžianti eksperimentinės plėtros ir inovacijų panaudojimo klausimus. (Butkus, 2004) Mokslinė veikla ir eksperimentinė veikla yra glaudžiai susijusios, todėl ir šiuos klausimus sprendžiančios institucijos turėtų būti atsakingos bendrai.

Paveiksle matyti, kad Ūkio ministerijos ir Švietimo ir mokslo ministerijos kompetencijos bei darbo pasidalijimas inovacijų sistemoje yra labai griežtai atskirti, todėl Ūkio ministerija praktiškai nedalyvauja mokslo ir studijų politikos formavime, tuo tarpu Švietimo ir mokslo ministerija beveik nedalyvauja kuriant ir įgyvendinant inovacijų politiką. (žr. 6 pav.) Šių įstaigų veikla vis dar labai silpnai koordinuojama inovacijų sistemos ribose, taip pat inovacijos ir moksliniai tyrimai bei studijos vis dar mažai siejamos priežasties pasekmės ryšiais. Šios ministerijos turi būti atsakingos ir už inovacinės veiklos rezultatus. (Nacionalinės plėtros institutas, 2008)

Šaltinis: Ūkio ministerija, atnaujinta autorės remiantis įvykusiais pasikėtimais, 2010

6 pav. Lietuvos mokslo ir inovacijų sistema

Pastebėtina ir tai, kad kitos ministerijos taip pat mažai dalyvauja inovacijų formavimo politikoje, nors be mokslinių tyrimų, naujų technologijų neįmanoma daugelio kitų gyvenimo sričių (aplinkos apsauga, žemės ūkis, socialinė apsauga ir t.t.) raida. Ir nors po 2009 metais priimtos mokslo ir studijų reformos buvo nutarta atsisakyti trijų šiuo metu egzistuojančių institucijų (valstybės mokslo instituto, universitetinio mokslo instituto ir valstybės mokslo įstaigos), pakeičiant jas į mokslo tyrimų institutus, tačiau ši reforma neišsprendė pagrindinės problemos – inovacijų ir mokslo sričių suvienijimo ir bendro politikos formavimo šioms sritims. (Lietuvos mokslo taryba, 2009)

Todėl būtina sukurti valstybės politiką formuojančią vyriausybines institucijas, kuri galėtų sėkmingai įgyvendinti verslo, inovacijų ir mokslo sistemų veiksmų suvienijimą. Lietuvoje veikianti Mokslo ir technologijų plėtros taryba yra tokios institucijos užuomazga, tačiau dabartiniai jos tikslai yra - analizuoti mokslo sistemą Lietuvoje, teikti pasiūlymus Mokslo ir studijų departamentui, mokslo institutams apie mokslinių laipsnių suteikimą. Tačiau ši veikla turėtų plėstis įgyvendinant nacionalinę mokslo ir inovacijų politiką šiuolaikinėmis mokslinių tyrimų ir inovacijų vadybos priemonėmis, derinant politinius, žinybinius, institucinius, ekonominius, mokslinių tyrimų ir

inovacijų politikos dalyvių interesus, užtikrinti nacionalinės mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos tarptautinę integraciją. (Lietuvos mokslo taryba, 2009)

Taigi, nors Lietuvos verslas yra pakankamai aukštoje vietoje vertinant pasaulinį verslo konkurencingumą, tačiau inovacijų diegimo srityje vis dar mažai pažengęs. Nors po įstojimo į ES ir formuojami strateginiai inovatyvaus verslo plėtros tikslai, kuriant saugią politinę, ekonominę ir teisinę verslo aplinkas, stengiantis remti ir tolygiai plėtoti smulkųjų verslą, diegti inovacijas, tačiau nors ir veikiama kryptingai, bet dar nėra vieningos sistemos apjungiančios verslą ir mokslinių atradimų pritaikymą juose, todėl verslo plėtra atskira ir nekoordinuota, tas pastebėtina ir atskiruose Lietuvos regionuose.

2.2 Smulkiųjų inovatyvaus verslo būklės Kauno regione analizė

Lietuvos verslo konkurencingumas pasauliniu mastu turi didėjimo tendenciją, tačiau, kaip matyti, dar nekuriamos palankios sąlygos smulkiųjų verslo plėtrai, kai tuo tarpu tokia plėtra skatina inovacijų komercializavimą, smulkių ir stambių įmonių bendradarbiavimą, verslo infrastruktūros bei savivaldos plėtojimą, ko pasekoje veikiama visos šalies ekonomikos ir mokslo raida. (Žukauskas, 2002) Kaip jau minėta, smulkiųjų verslo plėtra siejama su žiniomis, finansinėmis lėšomis, bei aplinka. Šių trijų sąlygų įgyvendinimas sudaro SV strateginės raidos esmę. Aplinką galima įvardinti ne tik kaip politinę, ekonominę ar teisinę, tačiau ir pagal lokalizacijos vietą, tai yra - regioninę, kurioje veikia smulkusis verslas. Regioninė plėtra sudaro sąlygas vystyti smulkiam inovatyviam verslui. Ji tampa vis svarbesniu Lietuvos verslo politikos klausimu, nes regionų plėtra veda prie radikalių permainų socialinėse, institucinėse, administracinėse struktūrose, žmonių elgsenoje bei ūkio augime, siekiant išsivystymo skirtumų panaikinimo tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu. (Dapkus, 2008)

Regioninė plėtra glaudžiai siejasi su regionine politika. Lietuvos regioninę politiką sudaro du komponentai: nacionalinės regioninės politikos formavimas ir įgyvendinimas, kurios tikslas yra išsivystymo skirtumų mažinimas tarp Lietuvos regionų; bei ES regioninės politikos principų įgyvendinimas, kuris susijęs su pasirengimu ES Struktūrinių fondų administravimui. (Dapkus, 2008)

Lietuvoje Regioninė politika pradėjo formotis po nepriklausomybės atgavimo, todėl galima išskirti keletą regioninės politikos formavimo etapų: (Bagdavičienė, 2004)

1. Iki 1997 m. – regioninė politika suprantama kaip teritorinių-administracinių vienetų funkcijų bei atsakomybės sričių nustatymas. Pagrindiniu politikos uždaviniu buvo laikomas šalies regionų teritorinių-administracinių vienetų išskyrimas. 1997 m. Europos Komisijos dokumente

„Agenda 2000“ konstatuojama, kad Lietuvoje regioninė politika neegzistuoja ir nevykdoma (tokia, kaip suvokiama ES).

2. 1998-2000 m. – jau pripažįstamas reikalingumas aktyviai vykdomai regioninei politikai, orientuotai į ekonominių ir socialinių išsivystymo skirtumų mažinimą. Regioninė politika suprantama, kaip „valstybės įgyvendinama regionų atžvilgiu diferencijuota veikla, kuria siekiama subalansuoti visų šalies regionų socialines-ekonomines plėtros sąlygas. Regioninė politika yra neatskiriama ūkio šakose bei socialinėje srityje vykdomos valstybės politikos dalis, ji yra koordinuojamo pobūdžio“ (apibrėžimas pagal 1998 07 21 priimtą LRV nutarimą Nr. 902 „Dėl Lietuvos regioninės politikos metmenų“).

3. Nuo 2000 m. vidurio - regioninės politikos suvokimas kaip savarankiškos, vertikali, intervencinio pobūdžio politika. Tai matyti 2001 m. liepos 20 d. priimtame LR Regioninės plėtros įstatyme.

4. Nuo 2001 m. – naujai peržiūrima regioninės politikos samprata bei tikslai. Iš dalies tai susiję su ES požiūriu į paramą Lietuvos regionams pasikeitimu - nuo 2000 m. pereita prie centralizuoto PHARE 2000 programos valdymo modelio. Regioninę politiką siekiama vykdyti per atskirų ūkio šakų strategijas ir programas, į kurias integruotas regioninis matmuo; regionines programas specifinėms regioninėms problemoms spręsti; vietines ir regionines plėtros iniciatyvas, finansuojamas iš savivaldybių biudžetų.

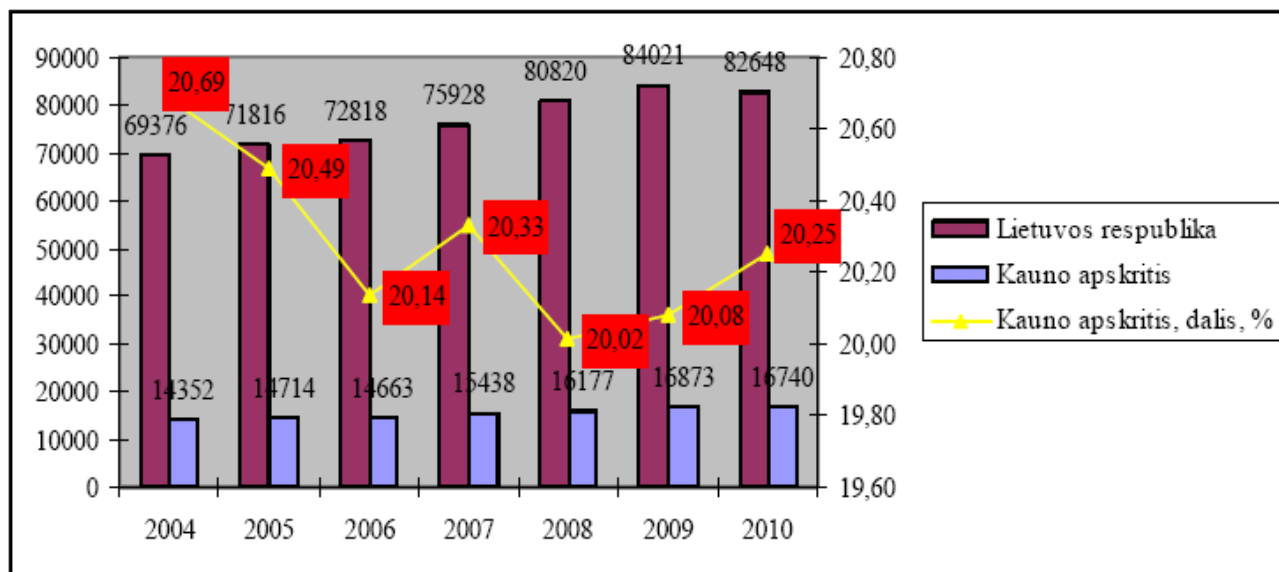
5. Lietuvos regioninės politikos kryptis iki 2013 metų - tolygi Lietuvos teritorinė, ekonominė plėtra. Tai reiškia, kad siekiama kryptingos ir koordinuotos ilgalaikės ekonominės plėtros skatinimo ir konkurencingumo didinimo žemo gyvenimo lygio teritorijų apsuptuose regioniniuose centruose, kurie turėdami ekonominį potencialą ir infrastruktūrą, gali atlikti regioninių augimo centrų funkcijas ir jų plėtra gali užtikrinti didesnę teritorinę sanglaudą regione, o kartu ir Lietuvoje. (Lietuvos regioninė politika, 2009)

Taigi, regioninė politika daro įtaką smulkiojo inovatyvaus verslo sėkmei ir konkurencingumui. Inovatyvumas glaudžiai siejasi su konkurencingumu, kadangi inovacijų poreikį nulemia socialinė bei ekonominė raida, o inovacijų taikymas versle sudaro puikias sąlygas konkurencingumui atsirasti. Nors 2008 - 2009 metais prasidėjęs ekonominis nuosmukis padarė didelę įtaką Lietuvos ekonominei ir socialinei situacijai, dėl ko šalies regionai ir dabar susiduria su finansinių lėšų stygiu, tačiau regionų konkurencingumo didinimas turėtų išlikti nuolatinis procesas. Kitu atveju regionas praras savo patrauklumą, investicijų, naujų darbo vietų, technologijų, turistų, gyventojų, nacionalinių projektų, preferencinės politikos atžvilgiu.

Vertinant Kauno apskrities konkurencingumą, pasak J. Bruneckienės ir A. Kilijonienės (2011), jis priskiriamas III konkurencingumo grupei. (žr. 7 lentelė) Vilniaus ir Klaipėdos regionai patenka į I ir II konkurencingumo grupes ir yra aukštesniame lygyje, apibūdinami kaip pažangūs

žinių kūrimo regionai, žinių branduoliai, pasižymintys greitu ekonominiu bei technologiniu vystymusi. III konkurencingumo grupei priklausantys regionai pasižymi vidutiniu ekonominiu ir greitu technologiniu vystymusi, pritraukiantys žinias. Skirtingai nei I ir II grupės regionai išsiskiria aukšta gyventojų kvalifikacija, vidutiniu vartotojų smalsumo lygiu, vidutiniu materialinės gerovės lygiu, vidutiniu žinomumu, didele vietinės kilmės eksporto dalimi regiono BVP, tačiau mažu investicijų pritraukimo lygiu ir dideliu bankrutuojančių įmonių skaičiumi. (Bruneckienė; Kilijonienė, 2011) Tačiau, lyginant šalies mastu, Kauno apskritis yra pakankamai konkurencinga. Todėl tikslinga toliau analizuoti šios apskrities smulkiojo inovatyvaus verslo būklę.

Kadangi, kaip minėta, Lietuvoje kuriasi pagrinde tik smulkios įmonės, todėl kiekviena regioninė politika turėtų skatinti ir investuoti į smulkiojo verslo plėtrą. Pastebėtina tai, kad smulkusis verslas yra dominuojanti veikla ne tik didžiuosiuose miestuose tačiau ir priemiesčiuose bei užmiestyje. 2010 metais Kauno regione SVV sumažėjo 133 subjektais, tačiau lyginant šalies mastu ekonominės krizės laikotarpiu turi didėjimo tendenciją, nes 2010 metų pradžioje sudarė 20,25 proc. visos šalies subjektų skaičiaus. Tačiau tai gali būti netikslūs duomenys dėl to, kad ekonominio nuosmukio poveikis gali pasireikšti tik po keleto metų. (žr. 7 pav.)

Šaltinis: Štreimikienė, D. (2010) Kauno regiono smulkusis ir vidutinis verslas vystymo skatinimo studija, p. 33.

7 pav. SVV subjektų skaičius

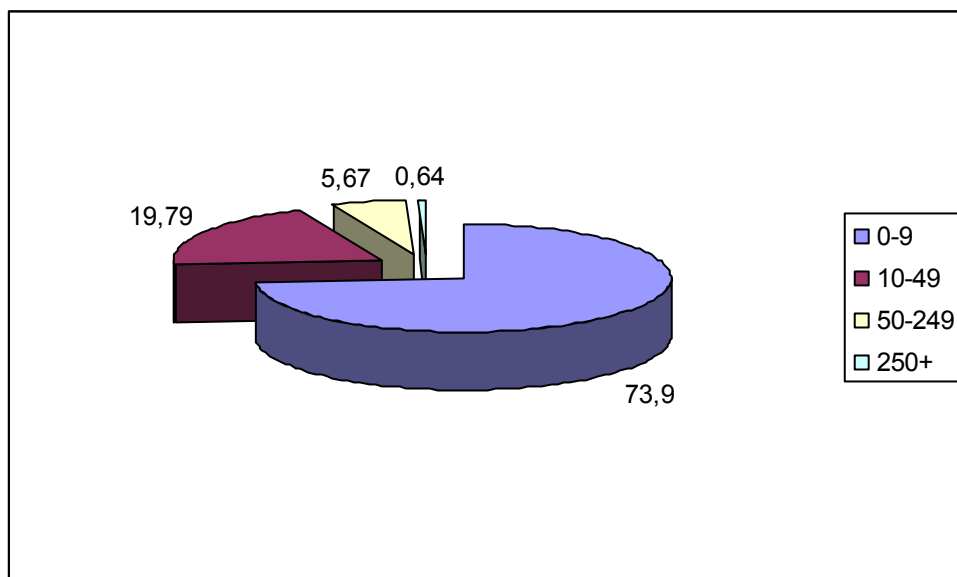
Kad Kauno apskrityje vyrauja smulkusis verslas, patvirtina ir Statistikos departamento duomenys, daugiausiai Kauno regione 2010 metais veikiančių įmonių yra mikroįmonės, jos sudaro 73,9 proc. visų ūkio subjektų. Mažų įmonių dalis sudaro 19,79 proc. tuo tarpu vidutinės ir stambios įmonės sudaro ~6 proc. visų subjektų. (žr. 8 pav.)

Lietuvos apskritys pagal konkurencingumo lygius ir pagrindiniai jų bruožai

Apskritys	Vilniaus	Klaipėdos	Kauno	Telšių	Marijampolės Alytaus, Panevėžio ir Šiaulių	Utenos	Tauragės
Grupė	I	II	III	IV	V	VI	VII
Konkurencingumo lygis (pagal autores)	Stipriai konkuren-cingas	Konkurencingas		Vidutiniškai konkurencingas		Silpnai konkurencingas	Nekonku- rencingas
Pagrindiniai bruožai							
Urbanizacijos lygis	Aukštas	Aukštas	Aukštas	Mažas	Vidutinis	Mažas	Mažas
Darbingo amžiaus gyventojų dalis	Didelė	Vidutinė	Vidutinė	Maža	Maža	Maža	Maža
Gyventojų kvalifikacija	Aukštas	Vidutinė	Aukšta	Žema	Vidutinė	Vidutinė	Žema
Vartotojų žingeidumo lygis	Didelis	Didelis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Mažas
Materialinės gerovės lygis	Aukštas	Aukštas	Vidutinis	Aukštas	Vidutinis	Vidutinis	Mažas
Emigracijos lygis	Mažas	Vidutinis	Didelis	Didelis	Didelis	Didelis	Didelis
Žinių infrastruktūra	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota studijų infrastruktūra	Išplėtota studijų infrastruktūra	Išplėtota studijų infrastruktūra	Neišplėtota
ITT infrastruktūra	Išplėtota	Išplėtota	Išplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota	Neišplėtota
Naujos statybos NT infrastruktūra Verslumo lygis	Išplėtota Labai didelis	Išplėtota Didelis	Neišplėtota Didelis	Neišplėtota Vidutinis	Neišplėtota Vidutinis	Vidutiniškai išplėtota Vidutinis	Neišplėtota Mažas
Bankrutuojančių įmonių skaičius	Mažas	Mažas	Didelis	Didelis	Vidutinis	Didelis	Didelis
Verslų įvairovė	Didelė	Didelė	Didelė	Maža	Vidutinis	Maža	Vidutinis
Investicijų pritraukimo lygis	Aukštas	Aukštas	Vidutinis	Aukštas	Vidutinis	Mažas	Mažas
Regiono BVP įtaka šalies mastu	Labai didelė	Didelė	Didelė	Vidutinė	Vidutinė	Vidutinė	Maža
Vietinės kilmės prekių eksporto dalis regiono BVP	Maža	Didelė	Didelė	Labai didelė	Vidutinė	Maža	Maža
Regiono turistinis patrauklumas	Didelis	Didelis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Vidutinis	Mažas

Šaltinis: Bruneckienė, J. Kilijonienė, A. (2011) Lietuvos regionų konkurencingumo klasterinė analizė p. 65

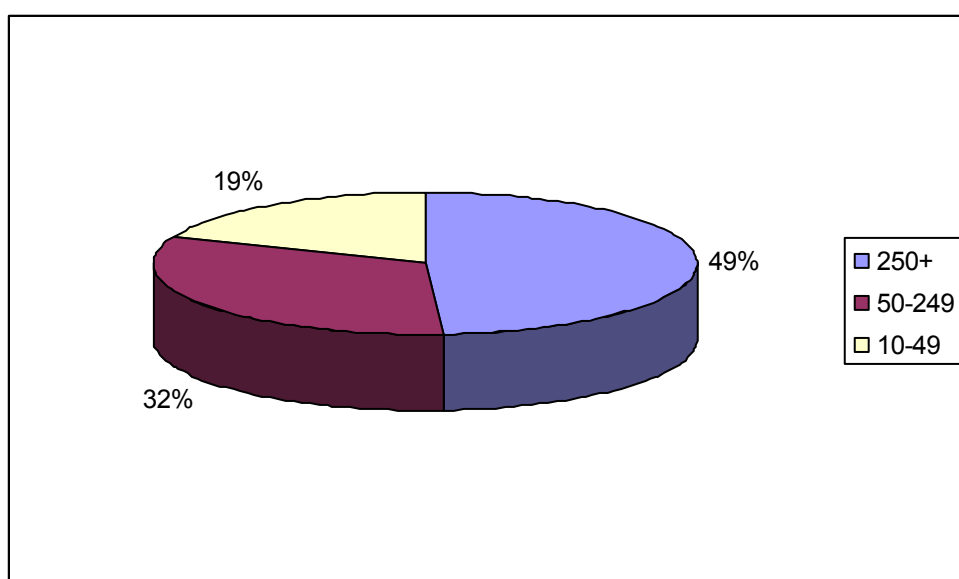
2010 metų Statistikos departamento duomenimis Lietuvoje 2006-2008 metų laikotarpiu inovacinę veiklą vykdė 28,8 proc. gamybos ir paslaugų įmonių. Lyginant 2002-2006 metų laikotarpiu tai beveik dvigubai daugiau įmonių. (18,4 proc.) (Statistikos departamentas, 2010) O jų apyvarta sudarė daugiau kaip pusę visų įmonių apyvartos (2006 m. – 57%, 2008 m. – 58,9%)

Šaltinis: Štreimikienė, D. (2010) Kauno regiono smulkaus ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija, p. 33

8. Kauno regione veikiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių 2010 metais

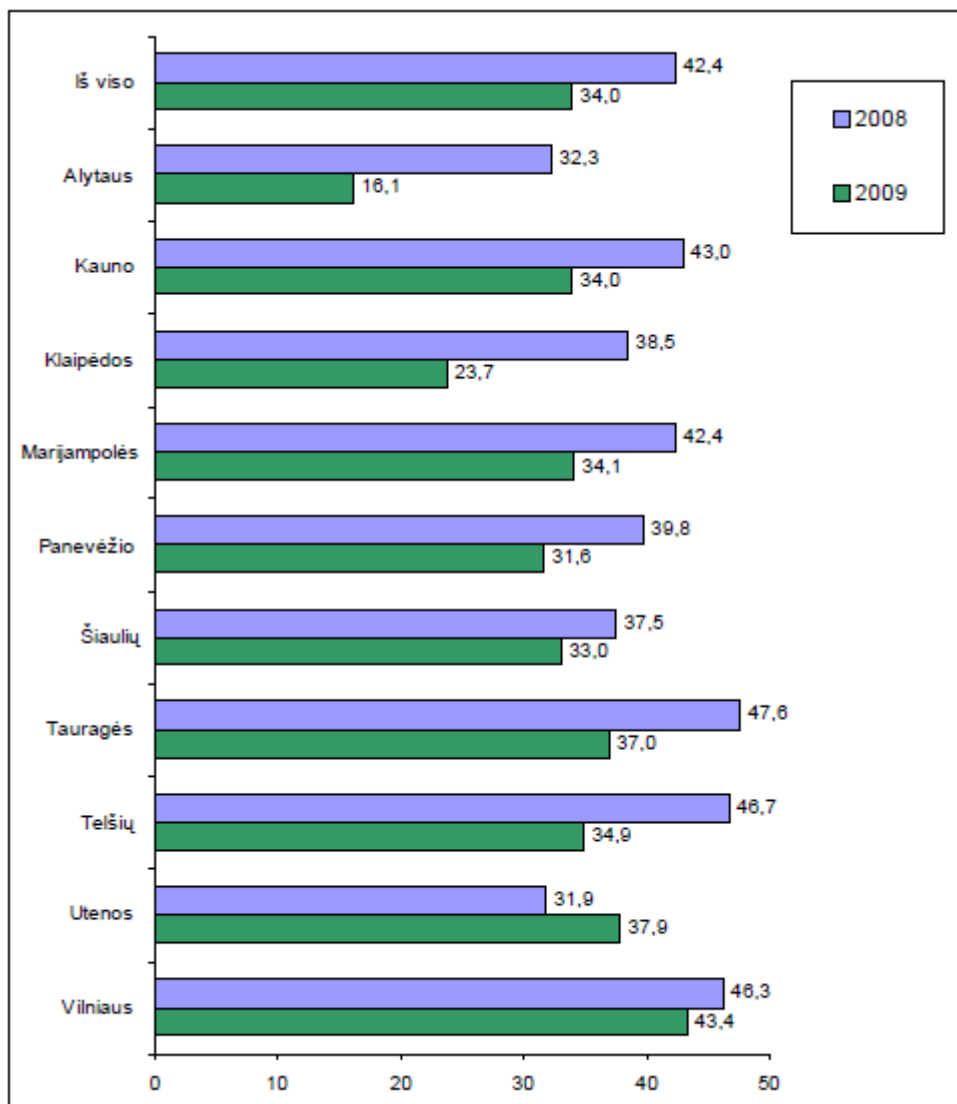
Inovacinėse įmonėse dirbo 47,3 procento visų įmonių darbuotojų. O, kaip matyti, 9 paveiksle inovacijas diegia tik 19 proc. smulkių įmonių. Tokia statistika liudija, kad ne visos įmonės geba skirti lėšas inovacijų diegimui, o kadangi inovacijos yra tokių įmonių gyvavimo pagrindas, tai reiškia, jog parama verslui galėtų padidinti inovatyvių įmonių skaičių ir sumažinti smulkių įmonių bankrotus.

Šaltinis: Statistikos departamentas (2010), Inovacinės veiklos plėtra 2008, p. 6.

9 pav. Inovacijas diegiančios įmonės pagal darbuotojų skaičių

Ne mažiau svarbus ir įmonių inovatyvumas šalies apskrityse. Įmonių aktyvumas diegiant inovacijas 2009 metais daugelyje apskričių sumažėjo, tokia tendencija matyti ir Kauno apskrityje – 2008 m. – 43 proc., 2009m. – 34 proc., tą galėjo lemti įmonių bankrotai. Tačiau Utenos apskrityje matyti priešinga tendencija, tokių įmonių dalis padidėjo 6 procentiniais punktais. Mažiausiai inovatyvių įmonių 2009 metais buvo Alytaus apskrityje tik 16,1 proc., tai per mus mažiau nei 2008 metais.(žr. 10 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas (2010) 2008. Lietuvos apskritys 2009, p. 20.

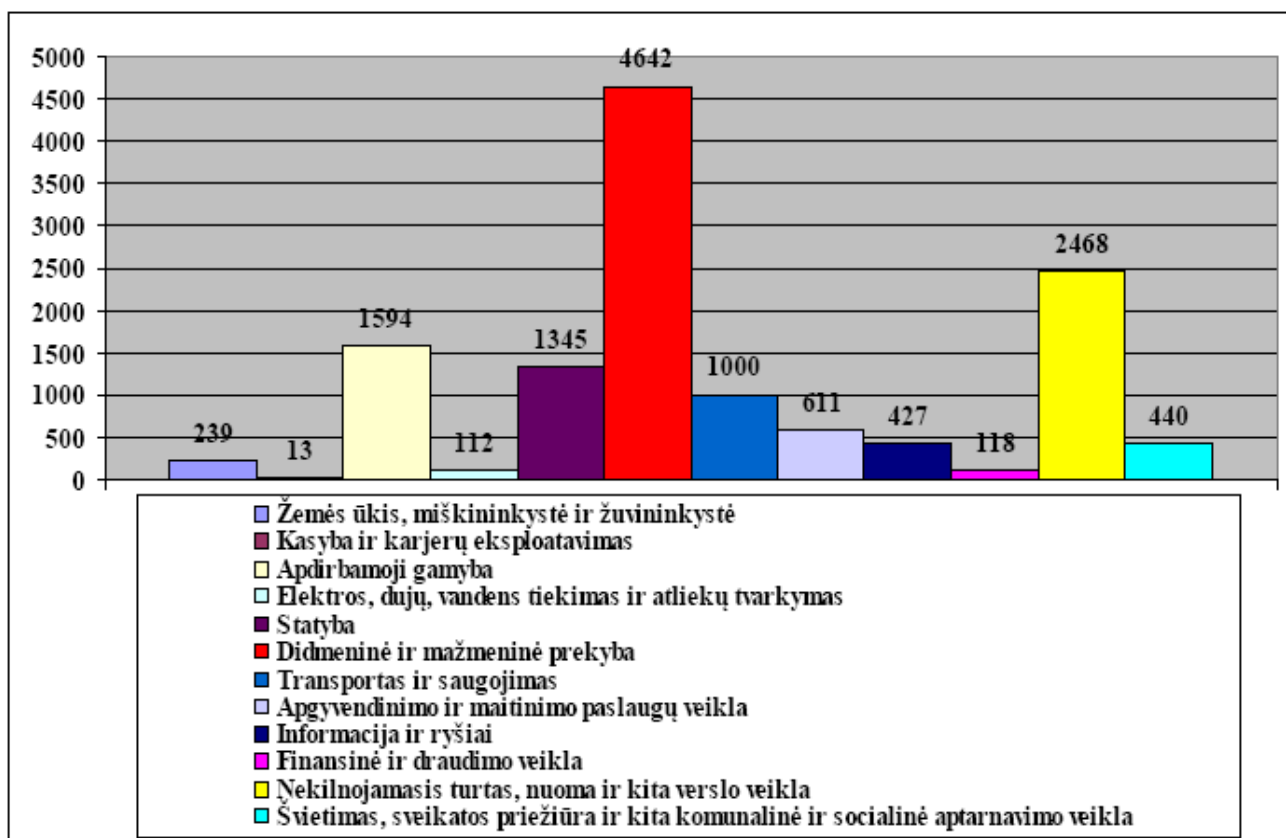
10 pav. Inovacijų taikymas versle pagal apskritis

Inovacijų taikyme pusę verslininkų diegia inovacijas produkte (63,3 proc.) taip pat valdyne ir rinkodaroje. Šios inovacijos buvo populiarios beveik visose ekonominėse veiklose, išskyrus nekilnojamojo turto operacijas, transporto ir saugojimo veiklas.

Remiantis Statistikos departamento (2010) pateiktais duomenimis 2009 metais visose veiklose pagrindinė ir didžiausia inovacinės veikos kryptis buvo naujos prekės ir paslaugos pristatymas rinkai. Tokią inovacinę kryptį taikė daugiau nei 60 procentų visų apskričių inovatyvių

įmonių tarp jų ir Kauno apskrities įmonės, išskyrus Telšių ir Panevėžio apskritis, kuriose buvo taikomos kitos rūšies inovacijos. Daugiausia pristačiusių naujas prekes ar paslaugas rinkai buvo Alytaus ir Utenos apskrityse – atitinkamai 77,8 proc. ir 72,7 proc. Naujas technologijas diegė 63,6 proc. Utenos ir 60 proc. Tauragės verslininkų. Organizacinės inovacijos buvo taikomos Utenos (81,8%), Marijampolės (50%), Šiaulių (47,2%) verslininkų. O naujus paslaugų pardavimo būdus taikė dauguma visų apskričių verslininkų.

Tačiau vienpusiškas produkto ir rinkodaros inovacijų diegimas, nederinant su technologinių ir organizacinių inovacijų diegimu, neužtikrina verslo konkurencingumo ir perspektyvos. Norint pasiekti verslo konkurencingumą, didesnę paramos intensyvumą tikslinga taikyti smulkiose įmonėse, ketinančioms diegti technologines ir organizacines inovacijas. O kartu tai būtina derinti su parama darbuotojams mokyti ir perkvalifikuoti, verslininkų vadybiniams gebėjimams stiprinti, mokslo ir verslo bendradarbiavimu.

Šaltinis: Statistikos departamentas (2010) 2008. Lietuvos apskritys 2009, p. 15.

11 pav. SVV pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis 2010 Kauno regione

Kauno regione daugiausiai SVV įmonių veikia prekybos srityje, todėl galima teigti, kad ir smulkusis verslas remiasi būtent šia veikla, taip pat nemažai įmonių veikia ir nekilnojamo turto bei apdirbamojoje gamyboje bei statyboje. (žr. 11 pav.) Smulkiojo verslo koncentravimasis į prekybą ar paslaugų sektorių patvirtina faktą, kad smulkioms įmonėms sunkiau sutelkti kapitalą, todėl

renkamasi paprastesnes verslo kryptis, kurios nereikalauja didesnių investicijų, kaip pavyzdžiui gamyba, kuri reikalauja stambaus verslo principų taikymo, tokių kaip masto efektas.

Reiktų pastebėti, kad vienas labiausiai verslo sėkmę lemiančių veiksnių yra gyventojai ir jų užimtumas. Gyventojų skaičiaus kitimas ir gyventojų išsilavinimas daro įtaką verslumui. Kaip matyti mieste gyvenančių skaičius beveik per pus didesnis, todėl miestui tenka didesnės perspektyvos kurti verslą. (žr. 8 lentelė)

8 lentelė

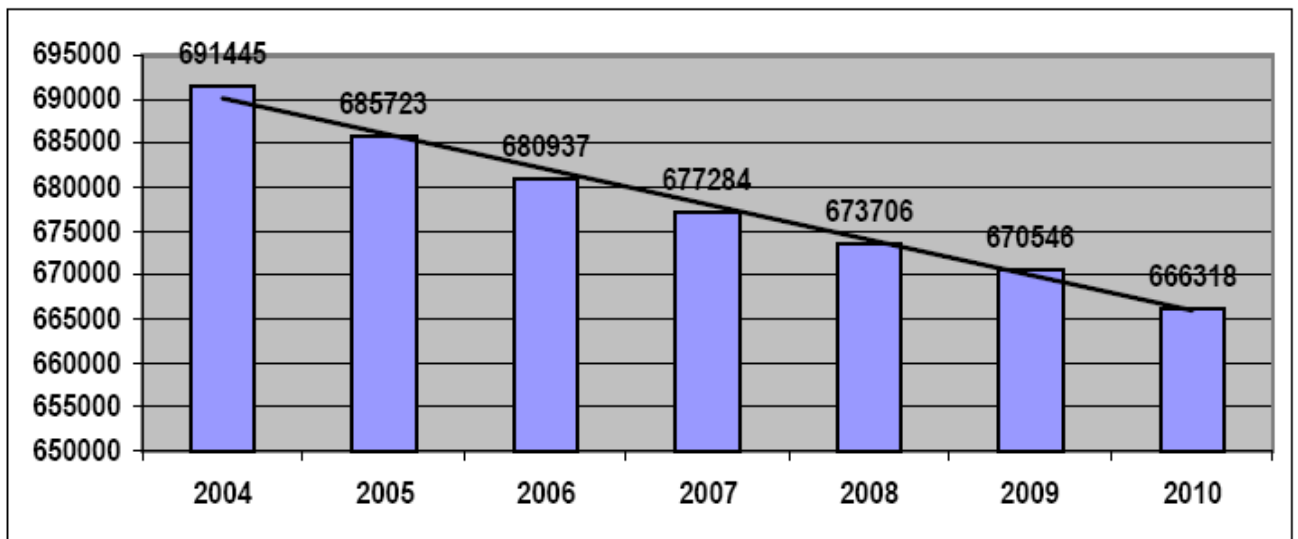
Gyventojų skaičius palyginimas 2009 ir 2010 metų pradžioje

	2009				2010			
	Gyventojų skaičius, tūkst.		Pasiskirstymas pagal lytį, proc.		Gyventojų skaičius, tūkst.		Pasiskirstymas pagal lytį, proc.	
	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai
Lietuvoje	1791	1559	53,5	46,5	1781	1548	53,5	46,5
Mieste	1220	1020	54,5	45,5	1216	1013	54,6	45,4
Kaime	570	539	51,4	48,6	564,9	534,6	51,4	48,6

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento duomenimis (2010) Gyventojų skaičius.

Kauno regionas sudaro 20 % visų šalies gyventojų, tačiau 12 pav. matyti gyventojų skaičiaus mažėjimas, kurią sąlygoja pablogėjusi ekonominė situacija, sukeldama emigracijų bangas, kas sukelia ir mažėjantį gimstamumą, kadangi daugiausia emigruoja jauni žmonės. Taip pat ne mažiau svarbi ir vidinė migracija, kurią lemia geresnio gyvenimo ieškojimas. Todėl verslumo skatinimas Kauno regione galėtų paskatinti daugiau gyventojų pasilikti gimtajame mieste ar pritraukti darbuotojus iš kitų miestų.

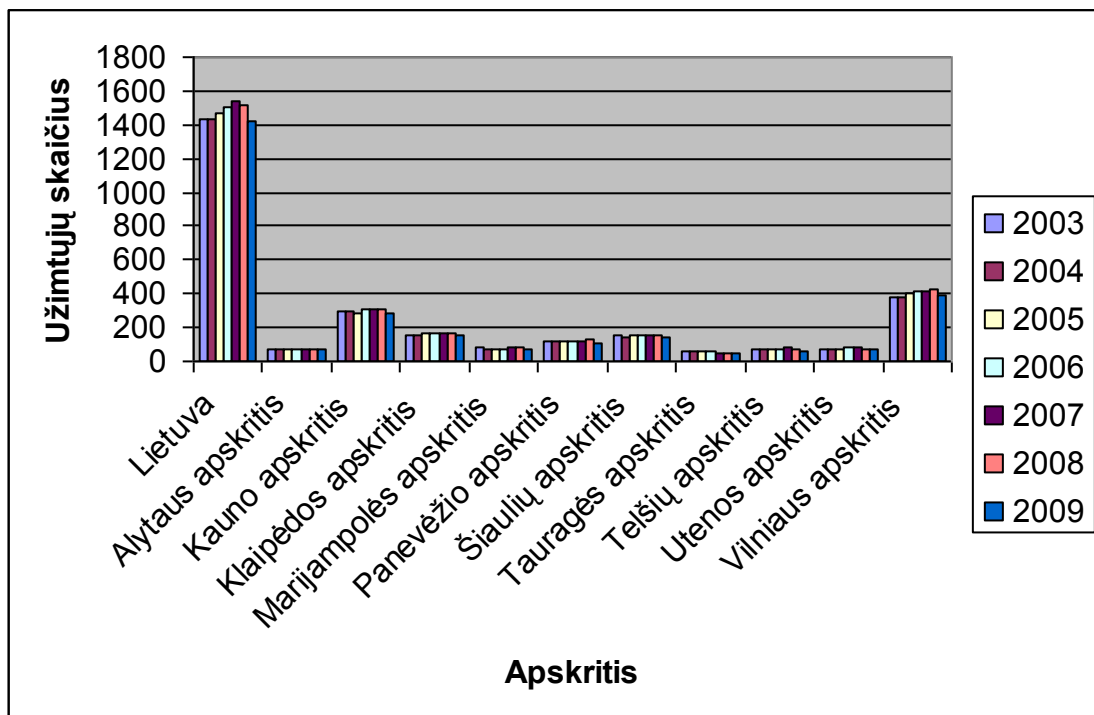
Užimtumas Kauno apskrityje užima antrąją vietą šalyje, ir nors 2009 ir 2010 metais dirbančiųjų skaičius šiek tiek sumažėjo, tačiau vertinant 7 metų laikotarpiu užimtumas svyruoja nedaug. (žr. pav.13) Tai reiškia, kad gyventojų skaičiaus kaita daro mažą įtaką užimtumui. Vertinant užimtumą, reikia neužmiršti ir nedarbo problemos, nors ir Kauno regione nedarbo problema yra didelė, tačiau tai reiškia, kad tai yra potencialus išteklius smulkiojo verslo plėtrai.

Šaltinis: Štreimikienė, D. (2010) Kauno regiono smulkaus ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija, p. 35.

12 pav. Gyventojų skaičiaus dinamika Kauno regione 2004-2010m. pradžioje.

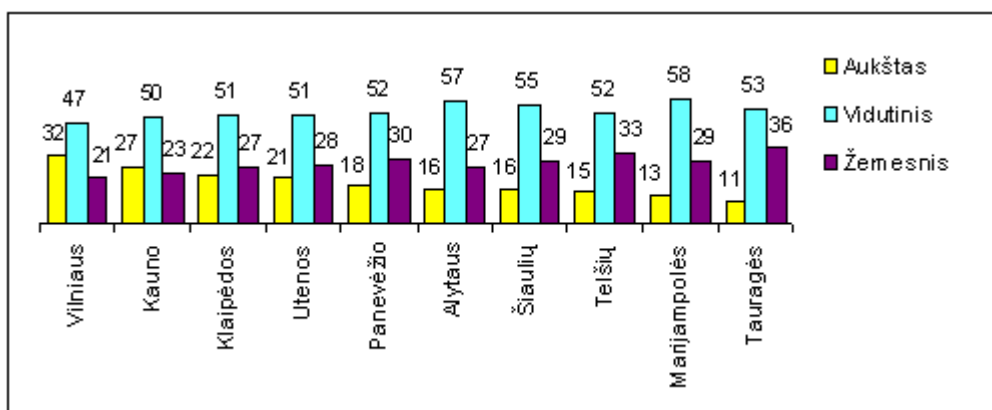
Taip pat ypatingai svarbus išsilavinimas, inovacijos gali būti diegiamos ten kur yra aukštas žmogiškasis kapitalas. Kaip matyti, Kauno apskritis pagal aukštąjį išsilavinimą Lietuvoje užima antrą vietą, o tai reiškia, jog čia gali puikiai plėtotis inovacijos, kadangi tam yra potencialas. (žr.14 pav.) Nors, vertinat išsilavinimą, reikia atkreipti dėmesį ir į gyventojų sudėtį, kadangi didžioji dalis išsilavinusių ir Kaune gyvenančių žmonių gali sudaryti nedirbantys studentai. Tačiau taip nėra, Statistikos departamento duomenimis 2010 metais 72 proc. Kauno apskrityje gyvena darbingo amžiaus žmonės.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Statistikos departamento duomenimis (2010) Gyventojų išsilavinimas.

13 pav. Lietuvos gyventojų užimtumas

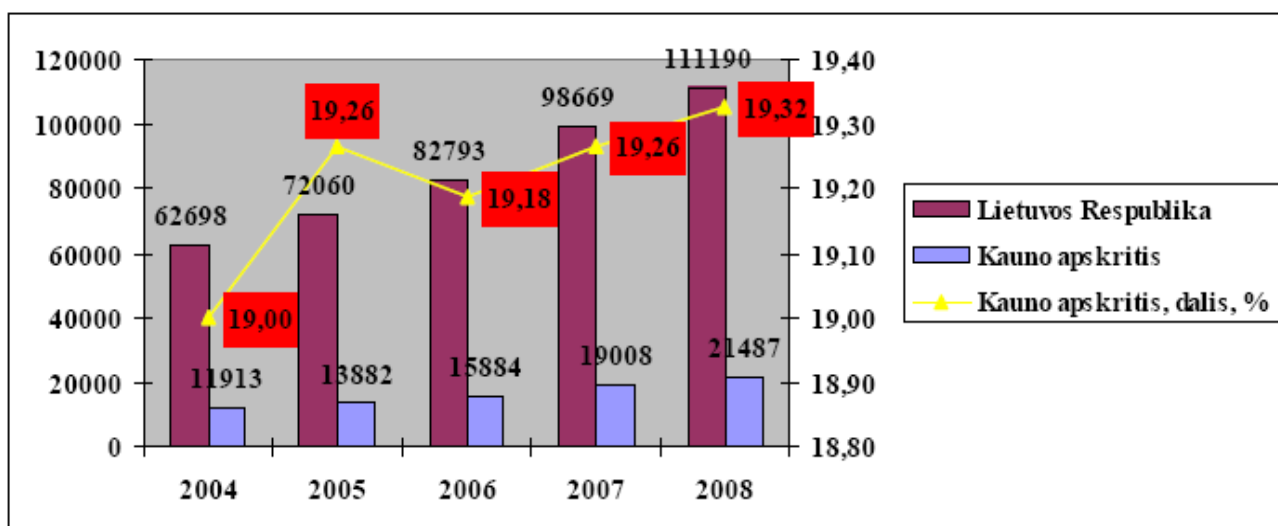
Analizuojant smulkią verslo perspektyvas, reiktų neužmiršti bendrojo vidaus produkto, kuris lemia visos šalies gerovę ir parodo smulkių įmonių indėlį gyvenimo gerėjimui. Kaip matyti 15 paveiksle BVP Kauno regione nuo 2004 iki 2008 metų buvo augantis ir sudarė 21487 mln.Lt. Tai yra šiek tiek daugiau nei šalies vidurkis. 2008 metais BVP šalies mastu sudarė 19,32 proc. nuo visos šalies BVP. (žr. 15 pav.)

Šaltinis: Statistikos departamentas (2010) Gyventojų išsilavinimas.

14 pav. Gyventojų (25–64 metų amžiaus) išsilavinimas pagal apskritis 2009 m. Procentais

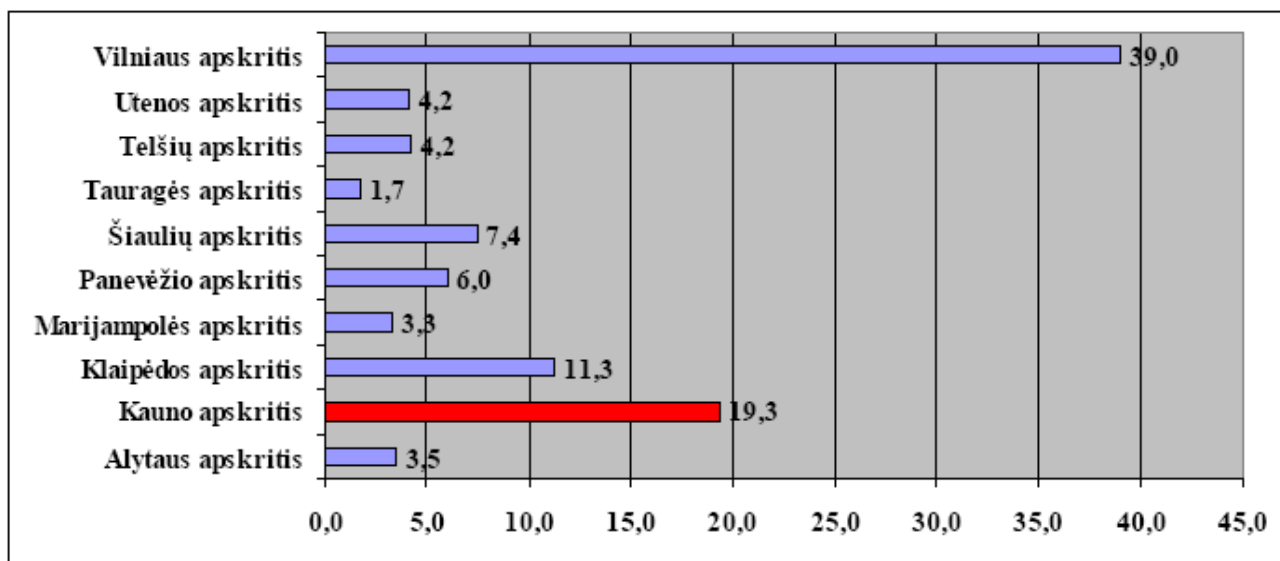
16 paveiksle matyti, kad Kauno regionas yra antras pagal visos šalies sukuriamą BVP, nors ir jį sparčiai lenkia Vilnius. Tokią nelygybę sąlygoja skirtingas šalies regionų ekonominis išsivystymas ir naujos rinkos pramonės koncentracija. Tokie dideli skirtumai lemia vidinę gyventojų migraciją, todėl didesnės valstybės ar tiesioginės investicijos Kauno regionui galėtų išspręsti šią problemą.

Šaltinis: Štreimikienė, D. (2010) Kauno regiono smulkaus ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija, p. 8.

15 pav. BVP dinamika 2004-2008 metais.

Pastebėtina tai, kad Kauno regione sukuriama apie penktadalis visos Lietuvos pramonės produkcijos, čia išplėtotą mašinų ir prietaisų gamybą, metalo apdirbimo, chemijos, statybinių medžiagų, tekstilės ir trikotažo, poligrafijos, baldų, stiklo ir maisto pramonę, taigi verslo plėtrai dar yra vietos.

Šaltinis: Štreimikienė, D. (2010) Kauno regiono smulkaus ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija, p. 9.

16 pav. BVP pasiskirstymas Lietuvos regionuose 2008 metais, proc.

Apibendrinant galima teigti, kad Kauno regionas pasižymi greitu technologiniu vystymusi, aukšta gyventojų kvalifikacija ir greitu žinių pritraukimu. Jis yra antras pagal sukuriamą BVP dalį šalyje, todėl remiantis šiais duomenimis galima teigti, kad Kauno apskritis yra patraukli terpė plėtoti inovacijoms. Tačiau Lietuvoje pateikiami statistiniai duomenys neatspindi regionų smulkių įmonių inovatyvumo, nėra atliekama inovatyvumo lygio tyrimų, inovacijų plėtrą lemiančių veiksnių analizės. Todėl tolimesnis tyrimas bus susijęs su Kauno apskrityje veikiančiu smulkiuoju inovatyviu verslu atskleidžiant inovatyvaus verslo plėtros problematiką.

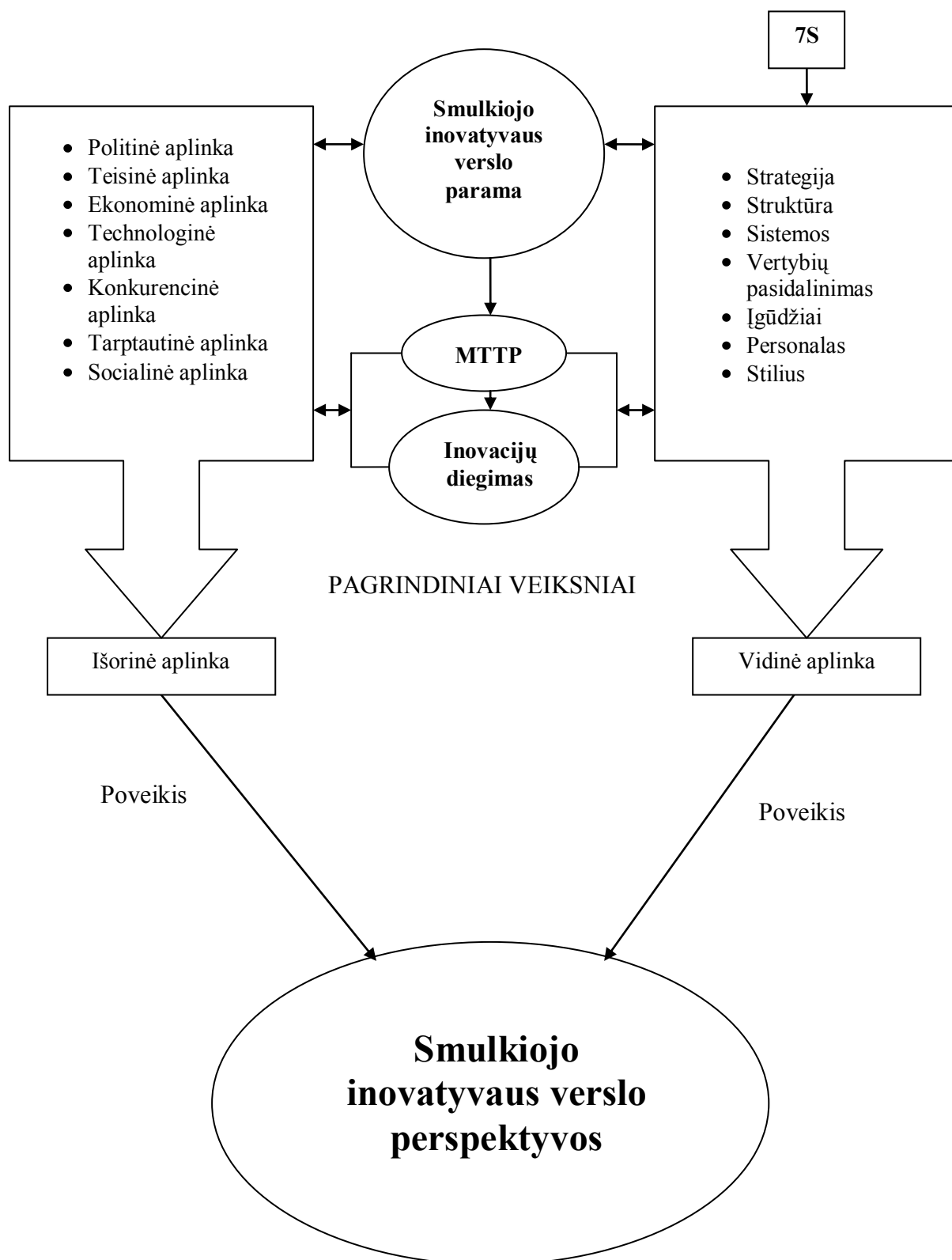
2.3 Tyrimo teorinis modelis

Kadangi išanalizavus atliktus tyrimus matyti, jog Kauno regionas yra pakankamai patrauklus plėtoti inovacijoms, būtina nustatyti pagrindines verslo plėtrai darančias problemas, todėl tam pasitelktas mokslinis tyrimo modelis, leidžiantis giliau suprasti ryšį tarp smulkiojo verslo ir inovacijų plėtros. Pagrindiniai veiksniai lemiantys verslo plėtrą įvardinti modelyje yra vidinė ir išorinė įmonių aplinka. Vidinėms aplinkos problemoms nustatyti pasitelktas 7S teorijos modelis, kuriuo remiantis ir buvo analizuojama inovacijų plėtra smulkiajame versle – strategija, struktūra, sistemos, vertybių pasidalinimas, įgūdžiai, personalas, stilius. Taip pat išorinė aplinka, kuri nemažai

atsispindėjo darbe – politinė, teisinė, ekonominė, technologinė, konkurencinė, tarptautinė, socialinė aplinkos. (žr. 17 pav.)

Schemos viduryje išskirtos svarbiausios darbe aptartos problemos susijusios su smulkiojo verslo plėtra – tai, smulkiojo inovatyvaus verslo parama, MTTP, inovacijų diegimas. Smulkiojo inovatyvaus verslo parama priklauso nuo politinės aplinkos ir lemia vidinės įmonės aplinkos pokyčius, tačiau čia taip pat veikia grįžtamasis ryšys, todėl rodyklės seka iš kairės į dešinę ir iš dešinės į kairę. Smulkiojo inovatyvaus verslo parama daro įtaką ir MTTP plėtrai, kadangi finansuojamas verslas daugiau pinigų gali investuoti į tyrimus. MTTP glaudžiai siejasi su inovacijų diegimu, todėl schemoje šie du veiksniai apjungti bendra priklausomybe. Juos taip pat veikia išorinė aplinka, iš ko seka ir vidinės aplinkos pokyčiai, čia taip pat veikia grįžtamasis ryšys, todėl rodyklės seka iš kairės į dešinę ir iš dešinės į kairę.

Taigi, iš to seka, kad pagrindiniai veiksniai – tai yra išorinė ir vidinė aplinka lemia smulkiojo inovatyvaus verslo perspektyvas. Todėl tolimesnis tyrimas bus susijęs su išorinės ir vidinės aplinkos kintamaisiais, siekiant išsiaiškinti pagrindines Kauno apskrities smulkiąjam inovatyviam verslui darančias problemas ir pasiūlyti jų sprendimo būdus, kurie paskatintų pritraukti ne tik daugiau investicijų į verslą, tačiau ir leistų kurtis naujoms inovatyvioms įmonėms ir savo veiklos rezultatais kuo labiau priartėti prie pirmaujančių šalies miestų.

Šaltinis: sudaryta autorės.

17 pav. Tyrimo teorinis modelis

3. SMULKIOJO INOVATYVAUS VERSLO KŪRIMO IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMAS KAUNO REGIONE

Šiame skyriuje parengta tyrimo metodika (iškeliamas empirinio tyrimo tikslas, uždaviniai, aprašomi tyrimo metodai, apskaičiuojama tyrimo imtis). Atsakoma į iškeltus klausimus, pateikiamas tyrimo rezultatų apibendrinimas. Gavus rezultatus, vertinamos smulkiojo inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros galimybės Kauno apskrityje.

3.1 Tyrimo metodikos pagrindimas

Siekiant išsiaiškinti smulkiojo inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros galimybes Kauno apskrityje, bus atliekamas empirinis tyrimas. **Tyrimo tikslas** išsiaiškinti kokios perspektyvos kurti ir plėstis smulkiam inovatyviam verslui Kauno apskrityje. Kadangi smulkių įmonių skaičius yra nuolat augantis, jos susiduria su įvairia konkurencija, todėl kiekvienas verslas turi rasti būdų, kaip išlikti geriausiai. Inovatyvumas yra vienas iš geriausių būdų tai padaryti. Todėl, siekiant įgyvendinti empirinio tyrimo tikslą, yra nagrinėjami tokie uždaviniai:

- Ištirti Kauno regione veikiančias smulkias įmones, jų plėtros sėkmės veiksnius.
- Nustatyti su kokiomis problemomis susiduria smulkūs verslas.
- Išsiaiškinti smulkiojo inovatyvaus verslo perspektyvas Kauno regione.

Šiam tyrimui atlikti pasirinkta anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti įmonių vadovų požiūrį įmonių veiklos procesams. Anketinė apklausa yra pasirinkta, siekiant nuomonių įvairovės, taip pat taupant apklausiamųjų laiką bei saugant privatumą. Dėl įmonių gausos anketa bus patalpinta publika.lt portale ir anketos nuorodos įmonėms bus išsiustos elektroniniu paštu.

Anketos klausimai pagal norimus gauti tyrimo rezultatus skirstomi: (žr. 9 lentelė)

9 lentelė

Anketos klausimų sugrupavimas

Anketos dalis	Klausimo numeris	Apibūdinimas	Informacija, kurią norima gauti
I dalis	1- 3 klausimai	Informacija apie įmonę	Įmonės darbuotojų skaičius, veiklos sritis, įmonės statusas.
II dalis	4 - 9 klausimai	Informacija apie įmonės inovatyvumą ir įmonės problemas	Inovacinė įmonės aplinka, vidinės ir išorinės įmonių problemos.
III dalis	9-15 klausimai	Informacija apie įmonių perspektyvas	Verslo kūrimo priežastys, verslo perspektyvos ateičiai.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Tyrimas pagrįdžiai remiasi „McKinsey & Co“ 7S teorija, kuri kaip minėta, geriausiai atspindi vidinę įmonių aplinką, taip pat įtraukiant ir svarbiausius išorinės aplinkos elementus.

Pirmoje dalyje bus pateikiami klausimai susiję su įmonės bendra informacija, darbuotojų skaičiumi, įmonės veiklos sritimi, įmonės statusu, siekiant išsiaiškinti ar skiriasi respondentų požiūris, vertinat demografinius duomenis.

Antroje dalyje norima išsiaiškinti, kiek įmonės skiria dėmesio inovacijų taikymui, kokių tikslų siekia, su kokiomis vidinėmis ir išorinėmis problemomis įmonės susiduria. Šioje dalyje naudojama Likert penkių balų skalė, kurioje 1 reiškia „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „nesu tikras“, 4 – „sutinku“, 5 - „visiškai sutinku“.

Trečioje dalyje išsiaiškinti kokiomis lėšomis įmonės dažniausiai finansuoja inovacinius projektus, kokie veiksniai galėtų paskatinti verslo plėtrą Kauno regione, siekiama išsiaiškinti kokios priežastys skatina kurti verslą šiame regione ir kokios verslo prognozės ateičiai. Čia taip pat naudojama Likert penkių balų skalė, kurioje 1 reiškia „visiškai nesutinku“, 2 – „nesutinku“, 3 – „nesu tikras“, 4 – „sutinku“, 5 - „visiškai sutinku“.

Gauti anketos duomenys tvarkomi MS Exel programa. Anketos duomenys pateikiami paveikslų bei lentelių pavidalu, analizuojami ir pateikiamos išvados apie smulkiojo inovatyvaus verslo perspektyvas Kauno regione.

Tyrimo imtis - tikimybinė, bus atrinktos Kauno regiono užmiestyje veikiančio įmonės. Kadangi pagal 2010 metų Statistikos departamento duomenis, Kauno apskrityje veikė 12612 smulkių įmonių, tai ir būtų tiriamoji visuma, todėl tyrimo imčiai nustatyti bus taikoma Paniotto formulė. Kadangi yra žinoma tiriamoji visuma tiek reprezentatyvios įmonės dydis, įvertinant 5% paklaidą. (Kardelis, 2002)

$$n=1/\Delta^2 + 1/N), \text{ čia}$$

n- imties dydis (būtinai apklausti respondentų skaičius);

Δ –leidžiama imties paklaida (5 %);

N-tiriamoji visuma.

Taigi, jeigu tiriamoji visuma yra 12612, o leidžiama paklaida 5% tuomet imtis:

$$n= 1/ ((0,05)^2+1/12612)=389$$

Remiantis pateikta formule, norint gauti duomenis 95 proc. tikslumu reikia apklausti 389 žmones, kadangi faktiškai tai padaryti labai sunku, tyrimo imtis bus sumažinta iki 100 respondentų.

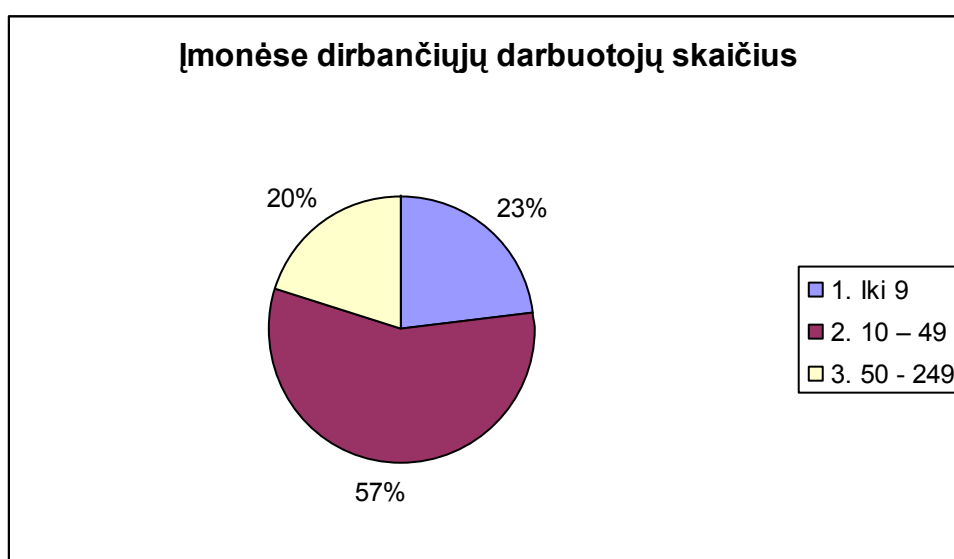
Tuomet remiantis Paniatto formule tyrimo rezultatų tikslumui nustatyti užteks gauti 80 anketų.

Tyrimo organizavimas. Tyrime dalyvavo įmonės, įsikūrusios Kauno apskrityje, anketa sudaryta portale publika.lt, anketos nuorodos buvo išsiųstos įmonėms elektroniniu būdu, iš viso

išsiųsta 100 anketų nuorodų, gauta 95 užpildytos anketos. Apklauso anketos išsiųstos 2011 m. kovo 7 d., rezultatai analizuojami nuo 2011 m. balandžio 15 d.

3.2 Tyrimo rezultatų analizė

Pirmoje tyrimo dalyje buvo pateikiami bendri klausimai apie įmonę. Pirmiausia buvo išsiaiškintas tyrime dalyvavusių įmonių dydis. Kadangi tyrimo tikslas išsiaiškinti smulkių įmonių veikos bruožus, iš jų ir sulaukta daugiausiai atsakymų. Didžiausias aktyvumas sulauktas iš mažų įmonių 57 proc. taip pat ir iš mikroįmonių 23 proc., apklausoje dalyvavo ir 20 proc. vidutinių įmonių. Tačiau toliau analizuojamos tik mažos ir mikroįmonės. (žr. 18 pav.)

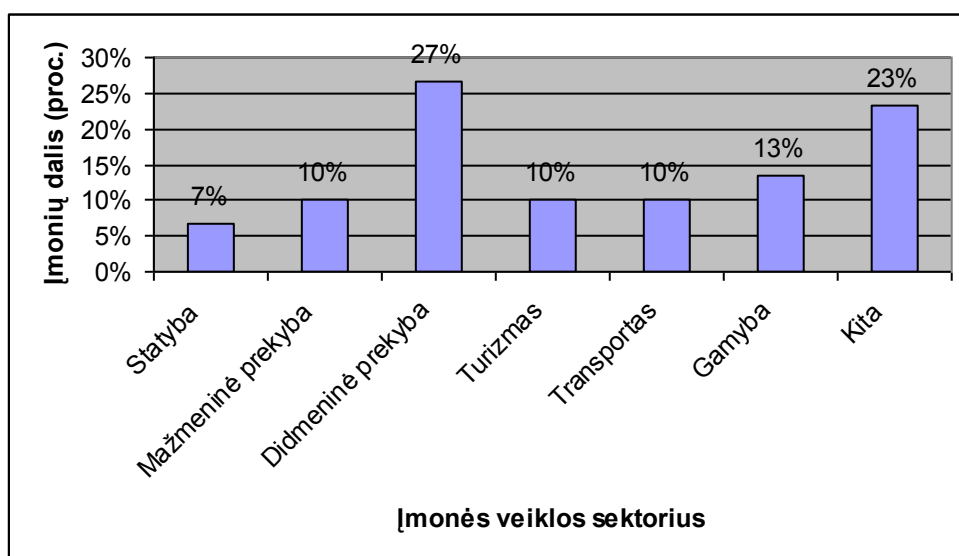
Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklauso duomenis.

18 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių

Tyrime daugiausiai dalyvavo uždarnosios akcinės bendrovės (UAB) jos sudarė 87 proc. visų įmonių, taip pat apklausoje dalyvavo ir kelios individualios įmonės (II), taip pat viešoji įstaiga (VŠĮ), žemės ūkio bendrovės (ŽŪB). Kadangi Statistikos departamento duomenimis Lietuvoje daugiausia įregistruotų įmonių yra UAB, todėl tokia tendencija pastebima ir Kauno apskrityje.

Tyrime dalyvavusios įmonės galėjo pasirinkti veiklos sritį iš dešimties nurodytų, tai – statyba, nekilnojamas turtas, mažmeninė prekyba, didmeninė prekyba, apdirbamoji pramonė, turizmas, transportas, gamyba, švietimas, profesinė mokslinė ir techninė veikla, bei įrašyti kitą veiklos sektorių. (žr. 19 pav.) Daugiausia atsakymų sulaukta iš didmenine prekyba užsiimančių smulkių įmonių 27 proc., taip pat nemažai užsiimančių mažmenine, turizmo bei transporto veikla, atitinkamai kiekviena po 10 proc., bei gamyba 13 proc. įmonių. Taip pat įmonės respondentės užsiima ir kita veikla – reklama, medicina, didmenine ir mažmenine prekyba, galvijų reprodukcija,

galvijininkystės techninės įrangos prekyba bei diegimu, kurjerių veikla, architektūros ir inžinerine veikla, rinkos tyrimų veikla, finansiniu tarpininkavimu ir kt.

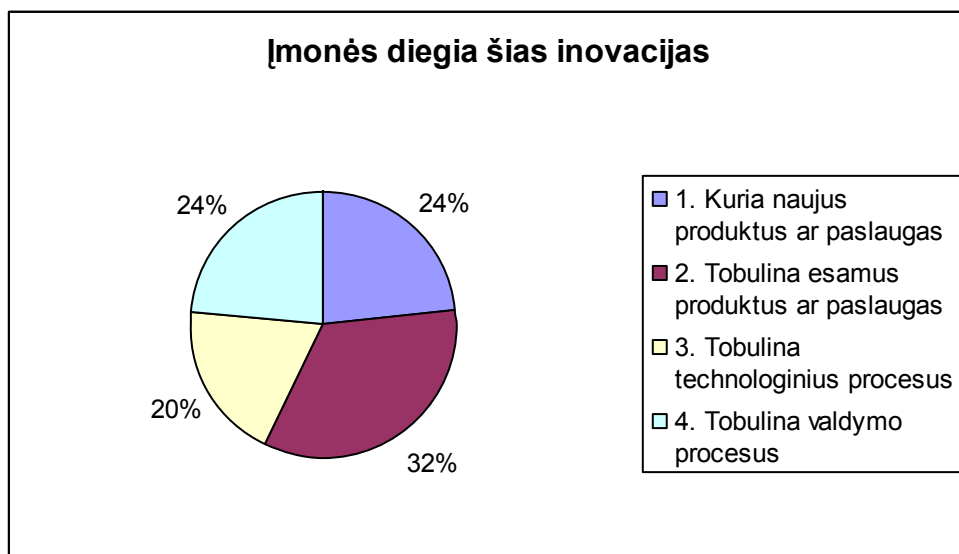

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

19 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sritį

Tyrime dalyvavusios įmonės užsiimančios didmenine prekyba pagrinde yra smulkios iki 49 darbuotojų, jos sudarė 75 proc. visų įmonių. Taip pat jos didelę dalį sudarė tiek gamybos 75 proc. tiek mažmeninės prekybos 67 proc., tiek transporto 100 proc., tiek turizmo 100 proc. srityje.

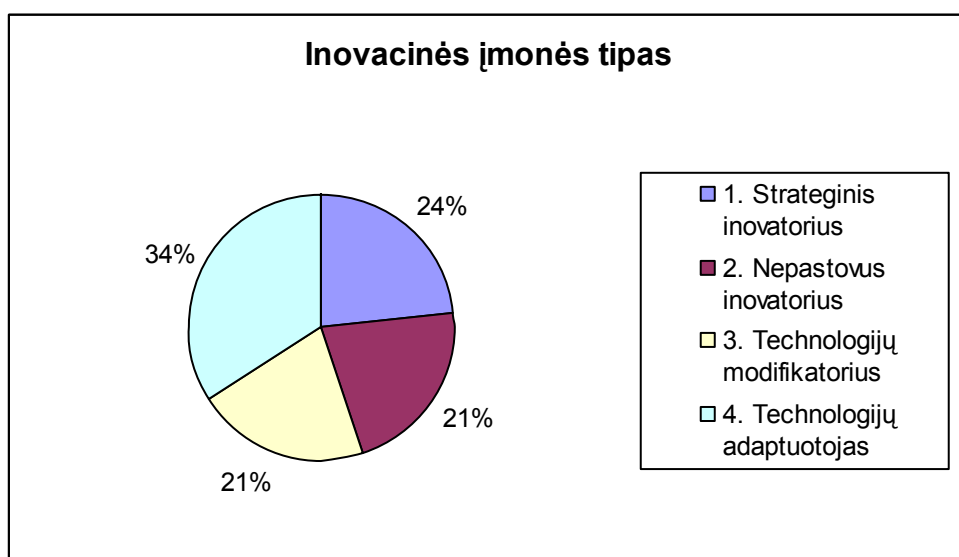
Tyrimo tikslas išsiaiškinti kokios perspektyvos kurti ir plėstis smulkiam inovatyviam verslui Kauno apskrityje, todėl tolimesnis tyrimas buvo susijęs su inovacijų diegimu įmonėse ir kokiam inovacinės įmonės tipui save priskiria.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

20 pav. Tyrime dalyvavusios įmonės diegiančios inovacijas

Vis dėlto daugiausiai įmonių tobulina esamus produktus ar paslaugas 32 proc. (žr. 20 pav.) Vadinasi tai reikalauja mažiau pastangų ir finansinių išteklių, kadangi smulkioms įmonėms ir taip jų trūksta. Daugiausiai tuo užsiima mažmeninės ir didmeninės prekybos įmonės, 64 proc. įmonių. Tačiau ne mažai yra ir kuriančių naujus produktus ar paslaugas - 24 proc. įmonių, todėl galima daryti prielaidą, kad smulkios įmonės Kauno apskrityje geba kurti naujoves, o tą gali lemti aukštas mokslo potencialas. Labiausiai tuo pasižymi apklaustos gamybinės bei prekybinės įmonės sudarančios 83 proc. visų apklaustų įmonių. Taip pat ne mažai yra tobulinančių valdymo procesus 24 proc. ir technologinius procesus 20 proc., šios įmonės iš turizmo, reklamos, medicinos ir transporto srities.

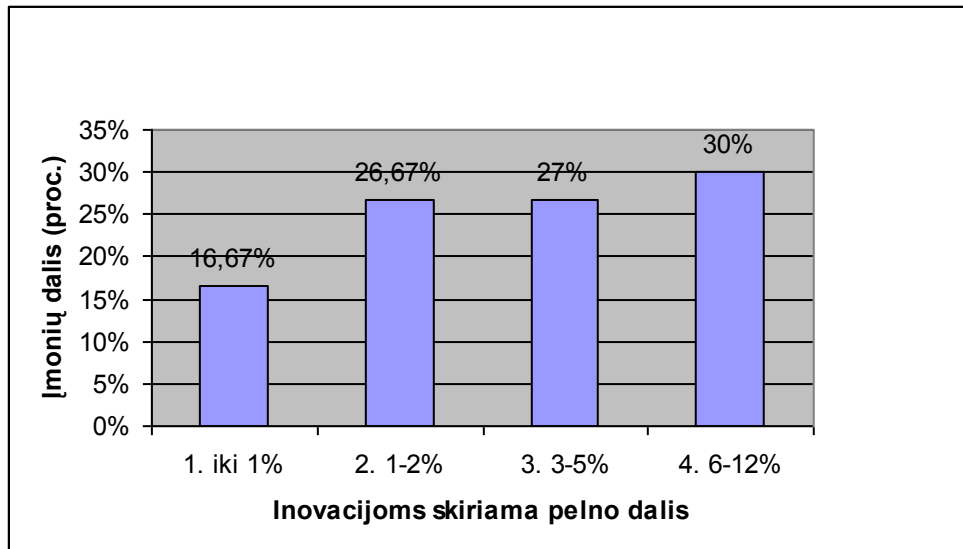

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

21 pav. Tyrime dalyvavusių inovatyvių įmonių tipai

Kaip matyti 21 paveikslas patvirtina 20 paveikslo duomenis, tai reiškia, jog daugiausiai Kauno apskrityje smulkios inovatyvios įmonės adaptuoja jau sukurtas technologijas, tai sudaro 34 proc. visų apklaustųjų įmonių. Tačiau net 24 proc. įmonių teigia, jog jų veiklos sėkmė priklauso tik nuo inovacijų, tai yra pagrindinis jų konkurencingumą lemiantis veiksnys. Kiek mažiau įmonėse diegiama nepastovaus inovatoriaus bei technologijų modifikatoriaus strategija atitinkamai po 21 proc.

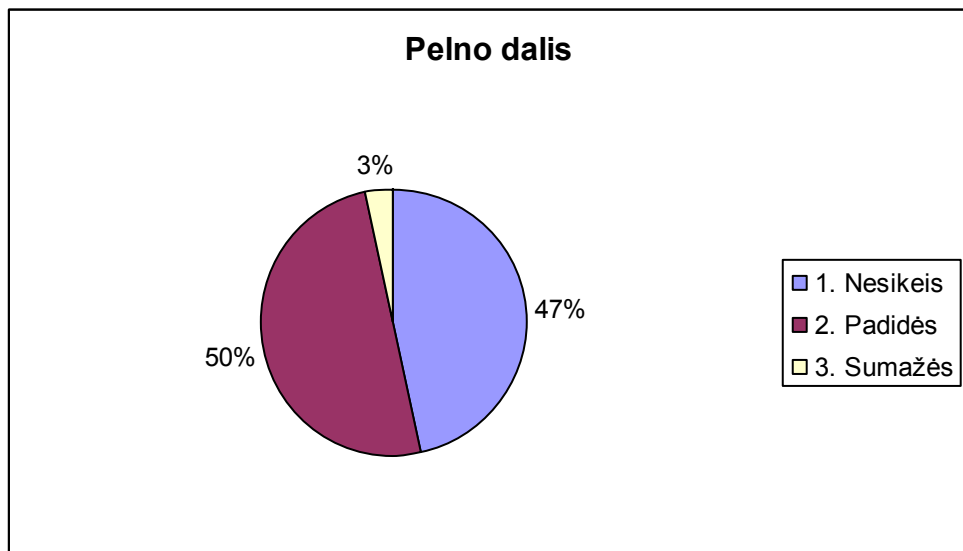
Galima daryti išvadą, kad smulkios įmonės labiau linkusios prekiauti nei gaminti ar statyti, bei adaptuoti jau sukurtas naujas technologijas, labiau nei kurti. To pasekmė gali būti tyrimo teorinėje dalyje įvardintos smulkiojo inovatyvaus verslo problemos – tai mokslo ir verslo atotrūkis, finansinių išteklių stoka, paramos priemonių neefektyvumas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

22 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių inovacijoms skiriama pelno dalis

Įmonės inovacijoms vidutiniškai skiria nuo 1 iki 12 procentų savo pelno dalies. (žr 22 pav.) Tačiau kaip tai koreliuoja su inovacinės įmonės veiklos tipu. Strateginiai inovatoriai daugiausia inovacijoms skiria 6-12% pelno, kadangi inovacijos yra pagrindinis jų konkurencingumo šaltinis, nepastovūs inovatoriai skiria šiek tiek mažiau pelno dalies, 3-5 proc., technologijų modifikatoriai ir technologijų adaptuotojai pagrinde inovacijoms skiria iki 2 proc. pelno, tai reiškia, kad inovatyvūs sprendimai versle nėra konkurencingumo pagrindas, tačiau pakankamai svarbus dalykas.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

23 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių inovacijoms skiriamos pelno dalies pokyčiai per artimiausius 3 metus

Ne mažiau svarbu išsiaiškinti, kaip keisis inovacijoms skiriama pelno dalis. Tikimasi, kad inovacijoms skiriama pelno dalis turėtų didėti (žr. 23 pav.) Didinti inovacijoms skiriamą pelno dalį žada įmonės, kurių dabartinė inovacijoms skiriama pelno dalis sudaro iki 5 proc. Tai taip pat patvirtina faktą, kad inovacijos smulkiajame versle daro ženkliai įtaką sėkmingai įmonės veiklai užtikrinti. Kitos įmonės pasiryžusios nekeisti savo investicijų į inovacijas.

Inovacijoms skiriama pelno dalis priklauso nuo įmonės dydžio, tai matyti 10 lentelėje, mikroįmonės gauna mažesnius pelnus, todėl natūralu, kad ir inovacijoms skiriama pelno dalis siekia vos 2 proc., maža įmonė labiausiai imli inovacijoms, todėl ir inovacijoms skiriama pelno dalis siekia 6-12 proc. Tuo tarpu vidutinė įmonė skiria 3-5 proc. pelno, todėl mažiau pasižymi inovatyvumu, vadinasi tokios įmonės naudoja ir kitus būdus kaip išlikti rinkoje.

10 lentelė

Inovacijoms skiriamos pelno dalies priklausomybė nuo įmonės dydžio

Pelno dalis Įmonės dydis	Pelno dalis			
	Iki 1%	1-2%	3-5%	6-12%
Iki 9	14%	58%	14%	14%
10-49		29%	29%	42%
50-249	25%		50%	25%

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

Lyginant inovacijoms skiriamą pelno dalį pagal veiklos sritis (žr. 11 lentelė) matyti, jog daugiausiai 6-12 proc. pelno skiria kita veikla užsiimančios įmonės, kadangi kita veikla užsiimančios įmonės pagrinde užsiima didmenine ir mažmenine prekyba, galima teigti, jog didžiausią inovacijoms skiriamą pelno dalį išleidžia būtent šios įmonės. 3-5 proc. pelno inovacijoms skiria gamybinės įmonės, 1-2 proc. proporcingai skiria tiek turizmo, transporto bei didmeninės prekybos įmonės, o iki 1 proc. pirmauja didmenine prekyba užsiimančios įmonės.

Įmonės diegusios inovacijas teigė, jog diegiant jas pagrinde buvo siekiama dviejų tikslų – gerinti prekės ar paslaugos kokybę (93 proc. įvertino 4 ir 5 balais) bei didinti rinkos dalį (83 proc. įvertino 4 ir 5 balais). Taip pat nemažai įtakos turėjo ir šie tikslai – gamybos išlaidų mažinimas (67 proc. įvertino 4 ir 5 balais), keliamų reikalavimų atitikimas (standartų, normų laikymasis) (63 proc. įvertino 4 ir 5 balais), darbo sąlygų gerinimas (60 proc. įvertino 4 ir 5 balais), prestižo siekimas (59 proc. įvertino 4 ir 5 balais), prekės, paslaugos įvairovės padidėjimas (53 proc. įvertino 4 ir 5 balais), noras įeiti į tarptautines rinkas (50 proc. įvertino 4 ir 5 balais). Mažiausiai buvo siekiama naujų rinkų kūrimo tikslo (33 proc. įvertino 1 ir 2 balais).

Inovacijoms skiriamos pelno dalies priklausomybė nuo įmonės veiklos srities

Veiklos sritis	Pelno dalis			
	iki 1%	1-2%	3-5%	6-12%
1. Statyba	20%		12,50%	
2. Nekilnojamas turtas				
3. Mažmeninė prekyba		12,50%	12,50%	
4. Didmeninė prekyba	40%	25%	12,50%	29%
5. Apdirbamoji pramonė				
6. Turizmas		25%	12,50%	
7. Transportas		25%	12,50%	
8. Gamyba	20%		25,00%	14%
9. Švietimas				
10. Profesinė, mokslinė ir techninė veikla				
11. Kita	20%	12,50%	12,50%	57%

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

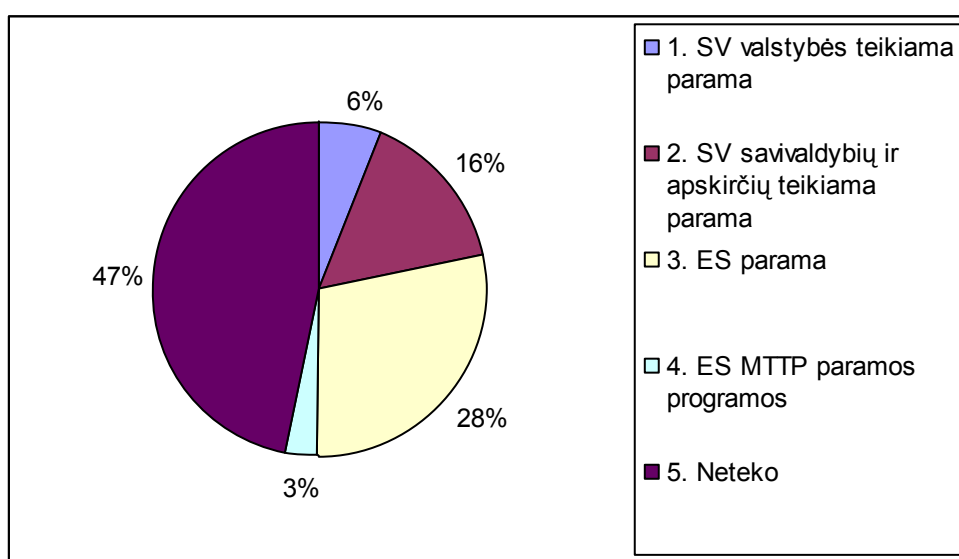
Taigi, galima daryti išvadą, kad klientų poreikių tenkinimas, ko pasekoje didinama rinkos dalis, yra vienas iš labiausiai įmonių inovatyvumą skatinančių veiksnių. Didesnė rinka atneša didesnius pelnus, didėja investicinis kapitalas, įmonės sėkmingai veikia.

Tačiau diegdamos inovacijas įmonės susiduria tiek su vidinėmis tiek su išorinėmis problemomis trukdančiomis inovacinei veiklai. Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti kurios problemos pačios opiausios įmonėms, taigi didžiausią įtaką darė šios dvi išorinės problemos - mažas vartotojų poreikis inovacinėms prekėms ar paslaugoms (50 proc. įvertino 4 ir 5 balais) bei sunkumai gaunant paramą (50 proc. įvertino 4 ir 5 balais). Tačiau įmonės nesutiko, kad kokių nors problemų sukėlė didelė konkurencija (50 proc. įvertino 1 ir 2 balais), bendradarbiavimo su akademinės aplinkos specialistais trūkumas (47 proc. įvertino 1 ir 2 balais), nepalanki politinė/teisinė aplinka (43 proc. įvertino 1 ir 2 balais).

Ne mažiau aktualios ir vidinės įmonės problemos, čia įvardintos problemos remiasi 7S teorija. Pačias svarbiausias įmonės įvardija - nepakankamos investicijos technologijų diegimui (40 proc. įvertino 4 ir 5 balais), finansavimo inovacijoms trūkumas (53 proc. įvertino 4 ir 5 balais), taip patvirtindamos atsakymą į ankstesnėje tyrimo dalyje iškeltą klausimą dėl skiriamos pelno dalies inovacijoms. Tačiau įmonės visiškai nesutinka, kad inovacijų plėtrai daro įtaką silpna organizacinė kultūra (50 proc. įvertino 1 ir 2 balais) ir darbuotojų nenoras įsitraukti į inovacinę veiklą (50 proc. įvertino 1 ir 2 balais), taip pat, jog nėra aiškios organizacinės struktūros (43 proc. įvertino 1 ir 2 balais), nėra įmonės tikslų ir uždavinių suderinamumo (43 proc. įvertino 1 ir 2 balais), kvalifikuoto personalo trūkumas ir neužtikrinami finansiniai, laiko, technologinių žinių, kompetencijų ištekčiai

(43 proc. įvertino 1 ir 2 balais) (Kadangi Kaune pakankamai aukštųjų mokyklų tai reiškia, kad išsilavinimo lygis yra aukštas).

Taigi, apibendrinant įmonių vidinę ir išorinę aplinką galima daryti išvadą, kad Kauno apskrityje smulkioms įmonėms sudėtinga gauti paramą, vadinasi valdžios institucijos vis dar daro spragas teikiant ją. Tačiau ne mažiau svarbesnė problema parduoti rinkai inovatyvias prekes, tai gali būti susiję su žmonių stereotipais priimti tokias prekes arba su nepakankamomis turimomis pajamomis, jei produktai yra brangesni, vadinasi įmonės turėtų daugiau dėmesio skirti rinkos tyrimams, kurie padėtų sėkmingai inovuoti ir konkuruoti. Tačiau įmonės turi ribotus išteklius, kurių nepakanka net technologijų diegimui, todėl dažniausiai pačios sprendžia, kokį verslo planą, strategiją pasirinkti ir įgyvendinti.

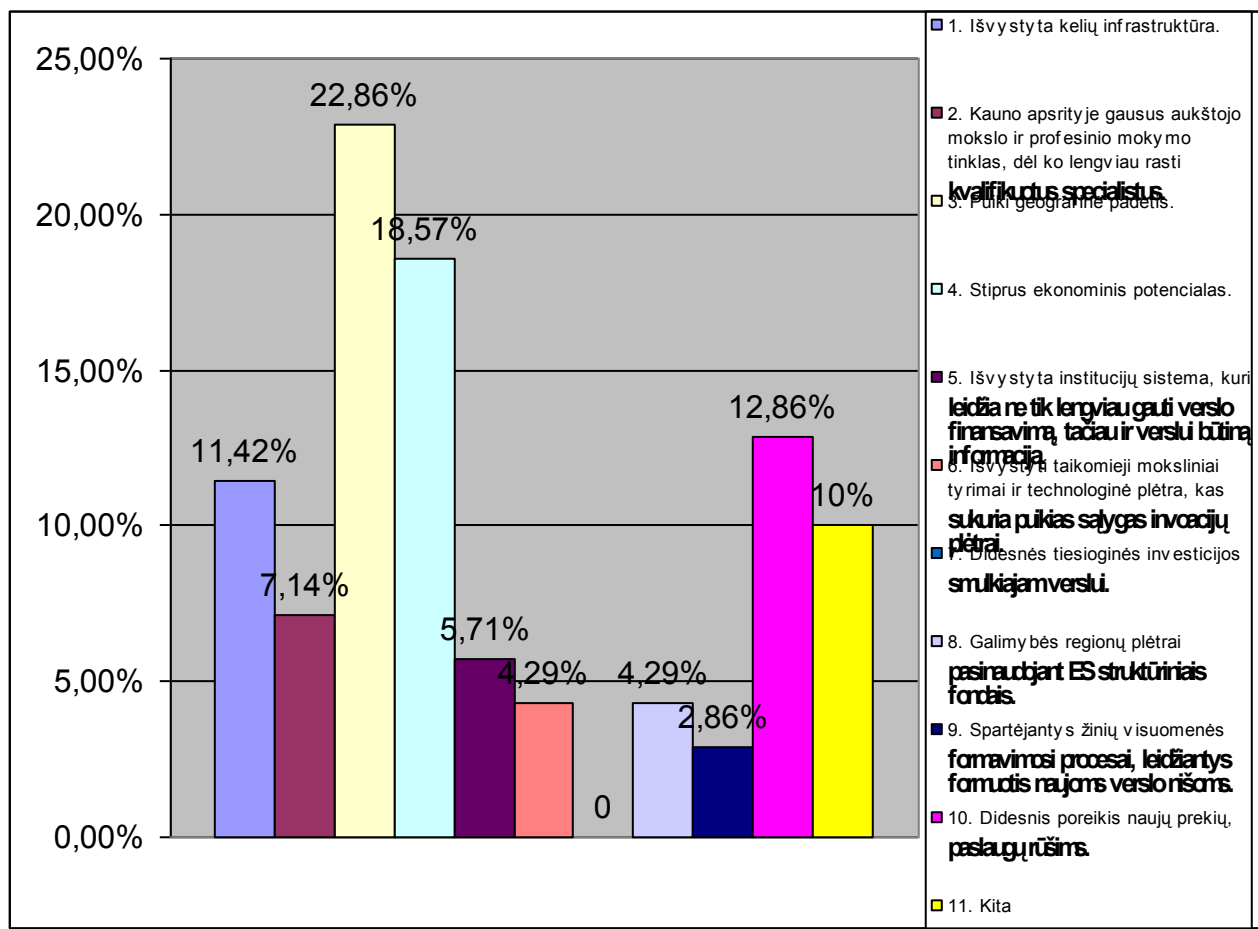
Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

24 pav. Paramos priemonių naudojimas inovacijoms

Įmonių buvo teirautasi ir apie paramą, kuria joms teko naudotis. Net 47 proc. respondentų teigė, kad parama neteko naudotis, 28 proc. naudojami ES parama, 16 proc. savivaldybių ir apskirčių teikiama parama smulkiąjam verslui, vos 6 proc. valstybės teikiama parama smulkiąjam verslui ir tik 3 proc. naudojami ES MTTP programa. (žr. 24 pav.) Tai vėlgi patvirtina faktą su ankstesnėje tyrimo dalyje susijusia problema, kad paramos priemonės nėra efektyvios.

Tačiau smulkiojo inovatyvaus verslo plėtrai gali padėti ne tik finansinė parama, respondentai sutiko, kad labiausiai prie verslo plėtros galėtų prisidėti paprastesnė kreditų gavimo tvarka (87 proc. įvertino 4 ir 5 balais), taip pat užsienio partneriai (80 proc. įvertino 4 ir 5 balais), darbuotojų mokymas ir perkvalifikavimas (77 proc. įvertino 4 ir 5 balais), ne mažiau svarbu ir korupcijos apskrities institucijose mažinimas, verslo ir mokslo bendradarbiavimas, nemokama verslo informacija, smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas, didesni darbuotojų atlyginimai, šešėlinės veiklos sumažinimas, maksimalus mokesčių ribos nustatymas smulkioms įmonėms.

Toliau įmonių respondenčių buvo klausiama, kodėl jos rinkosi Kauno apskritį. Įmonių vadovai įvardino labai daug priežasčių, kodėl Kauno apskritis yra patraukli verslui, tai matyti 25 paveiksle.

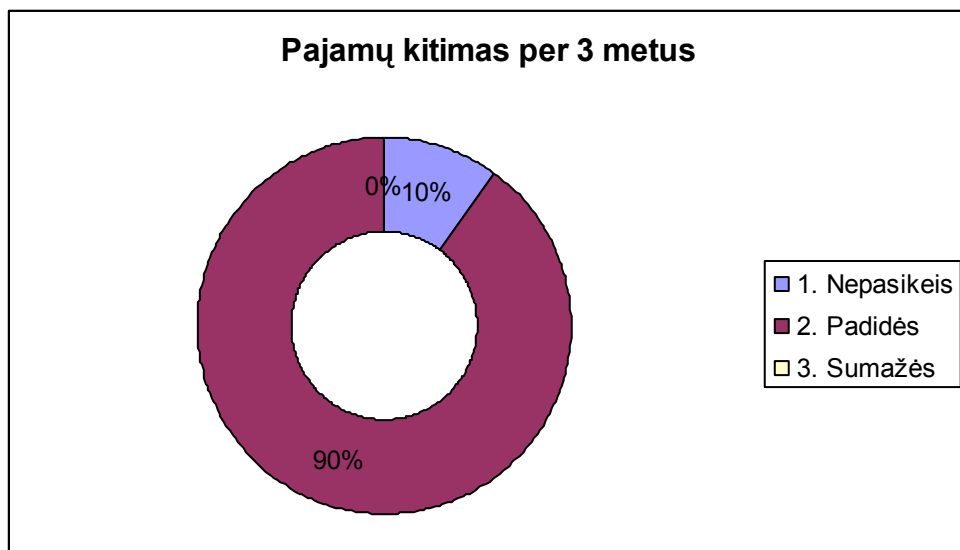

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

25 pav. Veiksniai paskatinę kurti įmonę Kauno apskrityje

Pagrindinius veiksnius galime išskirti kaip - puiki geografinė padėtis, stiprus ekonominis potencialas, didesnis poreikis naujų prekių, paslaugų rūšims, išvystyta kelių infrastruktūra. Taip pat ne mažiau svarbios ir kitos priežastys, tai įmonės steigimas arčiau namų, įmonės steigimas dėl to, kad nėra konkurentų prekei ar paslaugai, taip pat naujų rinkų paieška ir kt. (žr. 25 pav.) Tačiau Kauno regionas pasigenda didesnių tiesioginių investicijų.

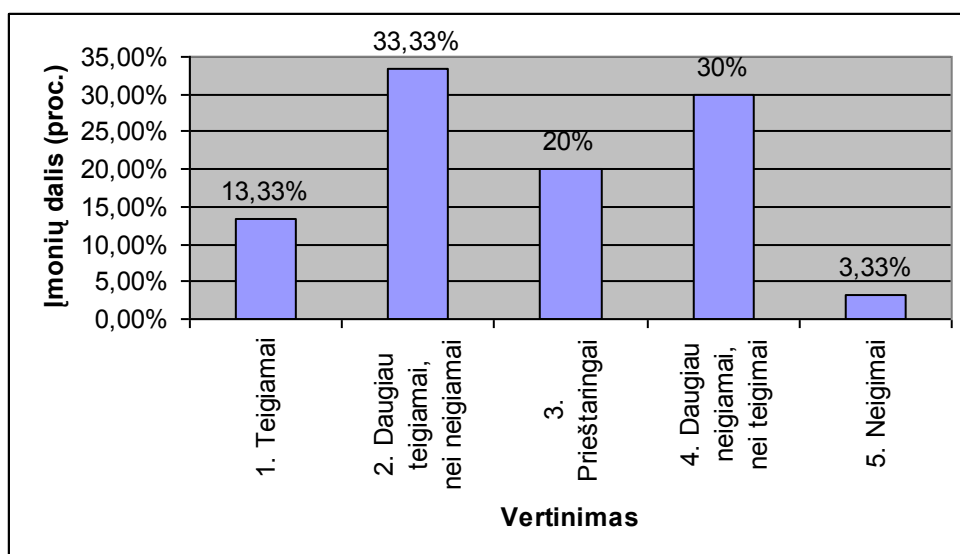
Veiksniai paskatinę kurti verslą šioje aplinkoje sąlygoja ir pajamų pokyčius. (žr. 26 pav.) Kaip matyti tyrime dalyvavusių įmonių nuomonė apie pajamų pasikėtimą per artimiausius 3 metus yra teigiama (žr. 26 pav.), tai reiškia, kad tinkamai pasirinkta verslo vieta, inovacijų diegimas, klientų poreikių patenkinimas, veda įmones teigiamų rezultatų link.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

26 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių pajamų pasikeitimas per artimiausius 3 metus

Tyrime dalyvavusias įmones taip pat buvo prašoma įvertinti Kauno apskrities inovatyvaus verslo aplinką. Atsakymai rodo, kad inovatyvaus verslo aplinka vertinama palankiai, taip mano net 47 proc. respondentų, tai reiškia, kad inovatyvi veikla Kauno apskrityje gali puikiai plėtotis. (žr. 27 pav.)

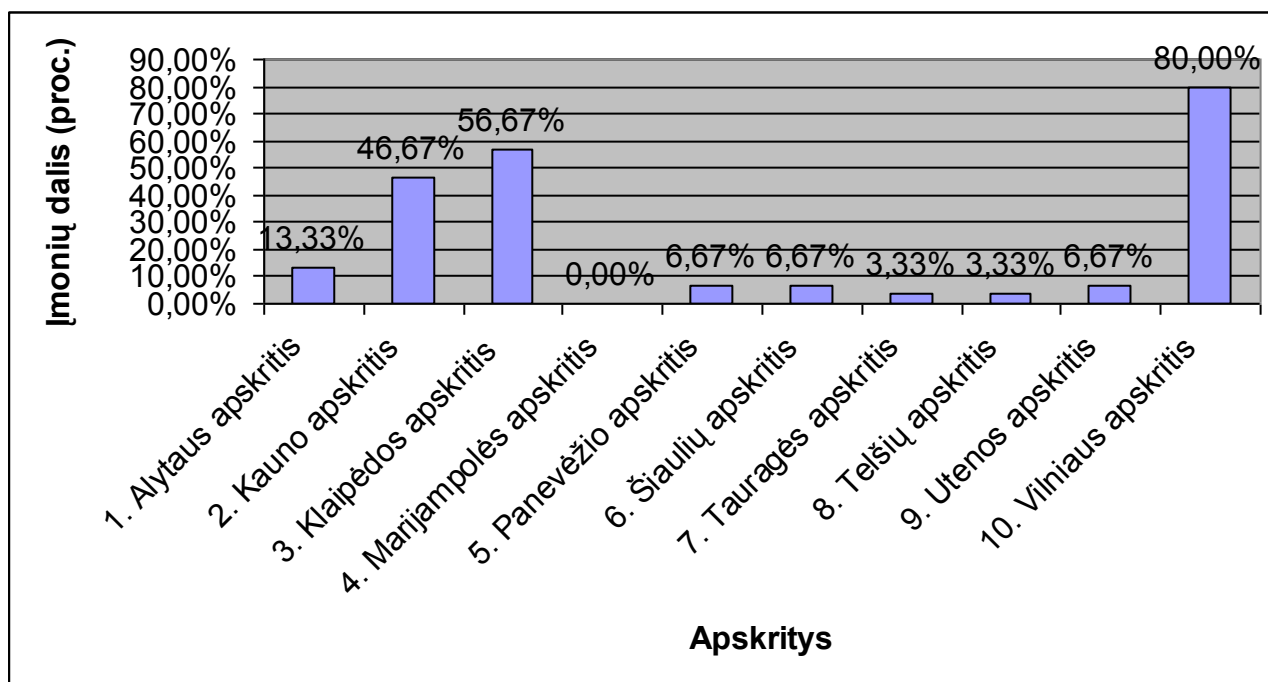

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

27 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių Kauno apskrities inovatyvios aplinkos vertinimas

Respondentų taip pat buvo prašoma įvertinti Kauno apskrities verslo aplinką Lietuvos mastu. Nors ir verslo aplinka Kaune vertinama palankiai, tačiau lyginant ją Lietuvos mastu pirmąją Vilnius (80 proc.) ir Klaipėda (57 proc.), o Kaunas yra tik trečioje vietoje (47 proc.).(žr. 28 pav.)

Todėl didesnės tiesioginės investicijos, palankesnė verslo aplinka Kaunui, galėtų pakeisti verslininkų nuomonę ateityje.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal apklausos duomenis.

28 pav. Tyrime dalyvavusių įmonių Lietuvos verslo aplinkos vertinimas

Apibendrinant tyrimo analizę pastebėtina tai, kad smulkioms įmonėms daug paprasčiau užsiimti verslais reikalaujančiais mažiau investicijų, tai yra prekyba. Tą parodė ir inovacijų diegimo pobūdis, tai yra įmonės tobulina jau sukurtus produktus, kadangi inovacijų kūrimui neturi pakankamai lėšų. Vis dėlto, inovacijų svarba įmonėse auga, tą atskleidė teigiamas įmonių vadovų požiūris į investicijų inovacijoms didinimą. Tai reiškia, kad poreikis inovacijoms auga ir visuomenėje. Vis dėlto verslo parama galėtų paskatinti inovacinės veiklos procesus. Reiktų pastebėti, kad žvelgiant į atliktą tyrimą paaiškėjo, jog Kauno apskritis yra tinkama verslo plėtrai, kadangi yra puikioje geografinėje vietoje, turi stiprų ekonominį potencialą, išvystytą kelių infrastruktūrą, todėl tinkama pagalba verslui ateityje gali pakeisti Kauno verslo aplinkos vertinimo vietą lyginant šalies mastu.

3.3 Smulčiojo inovatyvaus verslo galimybių vertinimas

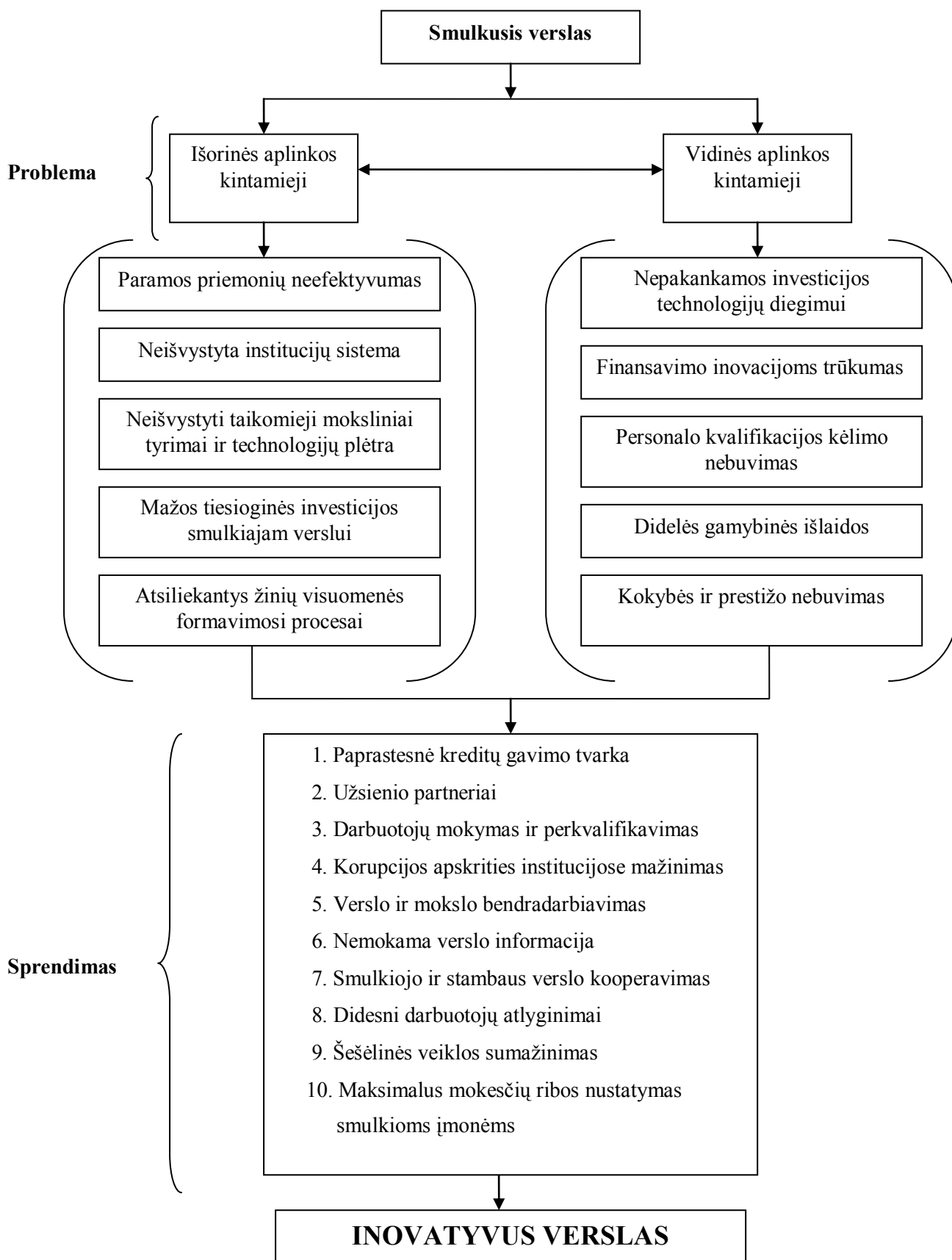
Atlikus empirinį tyrimą, paaiškėjo, kokios yra pačios opiausios problemos kuriant ir vystant smulkųjį inovatyvų verslą. Pagal gautus duomenis sudarytas problematinis smulčiojo inovatyvaus verslo vystymo modelis. (žr. pav. 29)

Sukurtas modelis papildo darbo mokslinį modelį (žr. 17 pav.) analizuojant vidinės ir išorinės įmonių aplinkos problemas giliau, kadangi jos dažnai lemia įmonių veiklą, rezultatus ir netgi išlikimą. Modelis susideda iš problematikos įvardijimo ir jos sprendimo būdų pateikimo. Kaip jau minėta darbo moksliniame modelyje, smulkųjų verslą veikia vidinė ir išorinė aplinka. Šiame modelyje parodyta, kad jos abi veikia viena kitą. Žemiau įvardintos pagrindinės Kauno apskrities įmonėse iškeltos vidinės (nepakankamos investicijos technologijų diegimui, finansavimo inovacijoms trūkumas, personalo kvalifikacijos kėlimo nebuvimas, didelės gamybinės išlaidos, kokybės ir prestižo nebuvimas) ir išorinės problemos (paramos priemonių neefektyvumas, neišvystyta institucijų sistema, neišvystyti taikomieji moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, mažos tiesioginės investicijos smulkiąjam verslui, atsiliekantys žinių visuomenės formavimosi procesai), labiausiai darančios įtaką Kauno apskrities verslo aplinkai ir įmonėms. Kadangi šios problemos yra kartu susiję, jos veda į bendrą sprendimų priėmimą.

Sprendimų priėmimas seka iš atlikto tyrimo ir vidinės bei išorinės aplinkos analizės. Modelyje sprendimai pateikti svarbumo tvarka, tokią nuomonę išdėstė apklausti Kauno apskrities verslininkai. Svarbiausi sprendimai yra:

- *Paprastesnė kreditų gavimo tvarka*, kadangi šiai dienai smulkioms įmonėms pakankamai sudėtinga gauti kreditus;
- *Bendradarbiavimas su užsienio partneriais* galėtų atnešti didesnes investicijas ir smulkusis verslas galėtų plėstis;
- *Darbuotojų mokymas ir perkvalifikavimas*. Kadangi verslo aplinka yra kintanti darbuotojai turi nuolat mokytis ir prisitaikyti prie naujų verslo sąlygų;
- *Korupcija apskrities institucijose* neleidžia vyksti darniai verslo plėtrai.
- *Verslo ir mokslo bendradarbiavimas*, lemtų spartesnį naujų technologijų įsisavinimą;
- *Nemokama verslo informacija* leistų pagilinti verslininkystės žinias;
- *Smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas* atneštų ir didesnę ekonominę naudą;
- *Didesni darbuotojų atlyginimai* paskatintų geriau dirbti;
- *Šešėlinės veiklos sumažinimas* aktualus ne tik įmonėms tačiau ir valstybei;
- *Maksimalus mokesčių ribos nustatymas* palengvintų smulkių įmonių konkurenciją ir paliktų papildomų lėšų inovacijų diegimui.

Modelis baigiamas inovatyvaus verslo fraze, tai reiškia, kad problemų išorinėje ir vidinėje aplinkoje sumažinimas, paskatins įmones ne tik diegti, tačiau ir vystyti inovacijas versle. Toks modelis leidžia suprasti pagrindinius inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros sunkumus, todėl gali būti pritaikomas praktikoje.

Šaltinis: sudaryta autorės.

29 pav. Smulkiojo inovatyvaus verslo kūrimo ir plėtros modelis

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

➤ Smulkiojo verslo klasifikacija svarbi verslo politinei raidai, kadangi ji padeda nustatyti remtinas verslo sritis ir tolygiai paskirstyti finansinius išteklius. Tačiau 2002 metais spalio 22 d. priimta verslo klasifikacija Lietuvoje nėra tinkamai priderinta prie smulkių įmonių galimybių. Įvedus šia klasifikaciją Lietuvoje iš visų veikiančių įmonių 94 proc. įmonių tapo mikroįmonėmis, todėl jos negali prieiti prie didesnių finansinių Europos sąjungos lėšų.

➤ Smulkiojo verslo kūrimui ir plėtrai svarbios inovacijos ir inovacinė veikla. Inovacija, tai ne tik naujo produkto, paslaugos, technologijos ar kokios nors sistemos kūrimas, tačiau tai ir veikla grindžiama šių produktų atsiradimo sąlygomis. Todėl inovacinės veiklos skatinimas smulkiosiose įmonėse ypatingai svarbus šiandien, norint sėkmingai konkuruoti tiek vietinėje tiek tarptautinėje rinkoje.

➤ Inovatyvios sėkmingos strategijos rengimas smulkiajame versle turi krypti tiek į išorinės, tiek ir į vidinės aplinkos gilią analizę. Sėkmingai įmonės veiklai užtikrinti būtina tinkamai valdyti vidinius įmonės procesus, tam labiausiai tinka „McKinsey & Co“ 7S teorija, susidedanti iš stiliaus, sistemų, struktūros, strategijos, įgudžių, personalo ir nepaprastųjų tikslų. Vertinant kiekvieno elemento svarbą organizacijoje smulkusis verslas pasiekia geresnių veiklos rezultatų.

➤ Smulkių įmonių steigimuisi ir inovacinei veiklai skatinti didelį dėmesį skiria ir valstybė, nuolat tobulindama verslo plėtros strategines kryptis, kurdama vis daugiau verslo informacijos centrų, o taip pat remdama verslą ir formuodama saugią ekonominę, teisinę bei politinę aplinką.

➤ Lietuvoje verslas pagrinde remiamas iš trijų šaltinių tai: Valstybės parama, ES fondų parama, bei savivaldybių parama. Tačiau nors ir vykdoma aktyvi rėmimo politika, skatinanti diegti inovacijas versle, tačiau smulkusis verslas vis dar susiduria su plėtros problemomis.

➤ Lietuva pasaulio konkurencingumo ataskaitoje užima 47 vietą, tačiau pastebėtina, kad turimas žinių potencialas panaudojamas neefektyviai, kadangi Lietuva nedaug eksportuoja aukštųjų technologijų ir beveik neužregistruoja tarptautinių patentų, vis dar nėra glaudaus bendradarbiavimo tarp mokslo institucijų ir verslo įmonių. Nepakankamas mokslinių tyrimų finansavimas, lemia menkus inovacinės veiklos rezultatus.

➤ Svarbus dėmesys telkiamas Lietuvos regioninės politikos formavimui, kuris susijęs su regionų plėtra, o tokios plėtros variklis yra smulkusis verslas, todėl regioninė politika inicijuoja ir inovacijų plėtrą. Kauno apskrities tyrimai rodo, kad Kauno regionas pasižymi greitu technologiniu vystymusi, aukšta gyventojų kvalifikacija ir yra greitai pritraukiantis žinias, tačiau nesant pakankamai informacijos atspindinčios smulkių įmonių inovatyvumą, toliau atliekamas

tyrimas susijęs su smulkiuoju inovatyviu verslu, atskleidžiant inovatyvaus verslo plėtros problematiką. Mokslinis darbo modelis iškelia pagrindines inovacijų plėtrai darančias problemas.

➤ Tyrimo metu paaiškėjo, kad Kauno apskrityje smulkios inovatyvios įmonės daugiausiai užsiima didmenine ir mažmenine prekyba bei gamyba, todėl čia matomas smulkiojo verslo kūrimo potencialas. Tačiau smulkioms gamybinėms įmonėms, norint būti konkurencingoms, reikalingos didesnės investicijos inovacijų diegimui, norint konkuruoti su didelėmis gamybinėmis įmonėmis, kadangi jos daugiausia kuria naujus produktus. Prekyba užsiimančios įmonės daugiausia adaptuoja sukurtus produktus, kadangi tai nereikalauja didesnių investicijų.

➤ Strateginiai inovatoriai skiria 6-12 proc. pelno inovacijoms, o adaptuotojai iki 2 proc. pelno, vadinasi adaptuoti produktą įmonei labiau apsimoka finansiškai, tačiau neaišku ar tai neša didesnius pelnus. Vis dėlto atsakymas galėtų slypėti kitoje tyrimo dalyje, kadangi įmonės skiriančios inovacijoms iki 5 proc. pelno žada per artimiausius tris metus didinti šias investicijas. Tai reiškia, kad inovacijų plėtra yra reikšminga.

➤ Vertinant inovacijoms skiriamą pelno dalį pagal įmonės dydį, galima teigti, kad labiausiai pagalba reikalinga mikroįmonėms, kurios inovacinei veiklai tegali skirti iki 2 proc. pelno. Didžiausią pelno dalį inovacijoms skiria mažmenine ir didmenine prekyba užsiimančios įmonės, tai vėlgi patvirtina faktą, kad Kauno apskritis puiki terpė vystyti prekybai.

➤ Tyrimo metu paaiškėjo, kad klientų poreikių tenkinimas, ko pasekoje didinama rinkos dalis, yra vienas iš labiausiai įmonių inovatyvumą skatinančių veiksnių. Didesnė rinka atneša didesnius pelnus, didėja investicinis kapitalas, įmonės sėkmingai veikia.

➤ Pagrindinės problemos su kuriomis susiduria smulkios įmonės - tai *išorinės*, susiję su sunkumais gaunant paramą bei mažu vartotojų poreikiu inovacijoms; *vidinės* problemos – nepakankamos investicijos technologijų diegimui bei finansavimo inovacijoms trūkumas. Išteklių ribotumas ypatingai apsunkina inovacijų plėtrą, kadangi tokiu atveju įmonės pačios sprendžia, kokią verslo planą, strategiją pasirinkti ir įgyvendinti.

➤ Valstybinė ir ES finansinė verslo parama yra viena iš pagalbų verslo plėtrai, tačiau tyrimo metu paaiškėjo, kad ne mažiau svarbi pagalba – paprastesnė kreditų gavimo tvarka, užsienio partneriai, darbuotojų mokymas bei perkvalifikavimas. Taip pat korupcijos apskrities institucijose mažinimas, verslo ir mokslo bendradarbiavimas, nemokama verslo informacija, smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas, didesni darbuotojų atlyginimai, šešėlinės veiklos sumažinimas, maksimalus mokesčių ribos nustatymas smulkioms įmonėms.

➤ Kauno apskritis puiki terpė plėtoti verslui dėl puikios geografinės padėties, stipraus ekonominio potencialo, didesnio poreikio naujų prekių, paslaugų rūšims, išvystytos kelių infrastruktūros. Respondentai Kauno apskrities verslo aplinką įvertino teigiamai, tačiau jie

patvirtina analitinėje dalyje iškeltą faktą, jog Kauno apskrities verslo aplinka yra tik trečioje vietoje, po Vilniaus ir Klaipėdos, todėl galima teigti, kad Kauno apskriviai dar yra kur augti ir plėstis.

➤ Sukurtas inovatyvaus verslo plėtros modelis parodo išorinės ir vidinės aplinkos svarbą smulkiąjam verslui, įvardindamas pagrindines problemas. Pateikti problemų sprendimo būdai gali būti pritaikomi praktikoje ir lemti sėkmingą įmonių plėtrą.

Pasiūlymai:

➤ Atliktas tyrimas įtikinamai rodo, kad Kauno apskritis puiki terpė plėtotis smulkiam inovatyviam prekybiniam ir gamybiniam verslui, todėl verslininkai turėtų kreipti dėmesį būtent į šias veiklas.

➤ Norėdamos sėkmingai konkuruoti, jau veikiančios įmonės turėtų skirti didesnę dėmesį inovacijoms, kadangi tyrimo metu paaiškėjo, jog tirtos įmonės per artimiausius 3 metus ketina didinti šias investicijas.

➤ Norintys kurti smulkujų verslą Kauno apskrityje verslininkai gali atkreipti dėmesį į pagrindinius šios apskrities verslo privalumus - puiki geografinė padėtis, stiprus ekonominis potencialas, didesnis poreikis naujų prekių, paslaugų rūšims, išvystyta kelių infrastruktūra.

➤ Lietuvos Respublikos Vyriausybė skirdama paramą labiausiai turi telkti dėmesį mikroįmonėms, kadangi jų investicijų dalis inovacijoms yra mažiausia.

➤ Kadangi Smulkios įmonės susiduria su įvairiomis išorinėmis ir vidinėmis problemomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybė turi kreipti dėmesį į pagrindinius, verslininkų nuomone įvardintus, smulkiojo inovatyvaus verslo problemų sprendimo būdus – tai yra sudaryti paprastesnę kreditų gavimo tvarką, pritraukti daugiau užsienio investuotojų, telkti daugiau dėmesio darbuotojų mokymui ir perkvalifikavimui, teikti nemokamą informaciją, sudaryti palankias sąlygas smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimui, mažinti šešėlinę veiklą, nustatyti maksimalią mokesčių ribą smulkioms įmonėms.

SUMMARY

In Lithuania there are 99 percent of small business enterprises. Because of that it is important for Lithuania to create and develop such enterprises. It has a substantial impact not only in creating workplaces, but even overall the country's economic development. The most important factor of such enterprises development is innovations.

The object of the paper - Small Business and Innovations.

In order to investigate small innovative business enterprises problems it is analyzed:

- Small business innovation and the concept of innovation evaluation methods, management theories and their application.
- Revealed 7S theory emphasizing the importance of innovation in small businesses.
- Innovative small business development needs and opportunities, in conjunction with their internal and external environmental variables.
- After examination of the scientific literature and statistical information, identifying innovative small business development problems in Lithuania.
- State of small innovative enterprises in Kaunas Region.
- The innovative small business development prospects in Kaunas Region offering business promotion models that would allow continued development of small innovative businesses.

According to Lithuanian and foreign scientists works was developed the model, for deeper understanding the relationship between small business and innovation development. There were excluded the most important internal and external issues related to small business development. According to the model was carried out empirical research. The research results of Kaunas Region complemented major innovative business environment challenges, also there were identified key issues addressed.

The structure and largeness of work. The work consists of an introduction, 3 parts and conclusions and recommendations. The main part is described in 71 pages, including 11 charts and 29 pictures.

LITERATŪRA

1. AHSEN, Anette. (2009) *Bewertung von Innovationen im Mittelstand*. Deutschland: TU Darmstadt., Fachbereich Rechts- und Wirtschaftswissenschaften. 138 p. ISBN 978-3-642-01699-8
2. ALIŠAUSKAS, K.; KARPAVIČIUS H.; ŠEPUTIENĖ J. (2005) *Inovacijos ir projektai*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla. 88 p. ISBN 9986-38-623-3
3. BAGDAVIČIENĖ, Rita; RIMAS, Justinas; VENCKUS Algimantas. (2004) Regionų ekonomikos plėtros strategija. Lietuvos regioninių tyrimų institutas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. p. 30-35
4. BAKAN, B.; LUNDSTROM A. (2009) SME perspectives on business support services. The role of company size, industry and location. Vol. 12 Nr. 2. *Small Business Research (FSF)*, Sweden: Swedish Foundation for. p. 244-258
5. Baker Tilly International. (2009) *Doing business in Germany*. Great firms Outstanding Network.UK. 32 p.
6. BALEŽENTIS, A. (2008) Inovatyvumo metodiniai aspektai kaimo plėtros strateginiame valdyme. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. p. 63-68. ISSN 1648-9098.
7. BARRETT, R.; BURGESS, J. (2008) Small firms and the challenge of equality, diversity and difference. Vol. 27 Nr. 3. *Equal opportunities international*. p. 213-220
8. BARŠAUSKAS, P. (2003) *Smulkaus ir vidutinio verslo politika Europos sąjungoje ir Lietuvoje*. Kaunas: Technologija. p. 133. ISBN 9955-09-187-8
9. BEAVER, G.; PRINCE, C. (2006) Innovation, entrepreneurship and competitive advantage in the entrepreneurial venture. Vol. 9 Nr. 1. *Journal of Small Business and Enterprise*. p. 28-37. ISSN 1462-4006
10. BIRUTIS, Šarūnas. (2003) *Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybės Lietuvai stojant į ES*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslobanga.lt/lt/leidinys.full/3c10bc1a89e0c>>
11. BRAZAUSKAS, I. (2007) *Ar smulkesnės įmonės slegia didžiausią mokesčių našta*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 gegužės 19 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/ziniasklaidai/straipsniai_ir_komentari/ar_smulkesne_s_imesnes_slegia_didziausia_mokesciu_nasta/4107>
12. BRUNECKIENĖ, J.; KILIJONIENĖ, A. (2011) Lietuvos regionų konkurencingumo klasterinė analizė Nr. 1 (25). *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. p. 61-69. ISSN 1822-6760
13. BUTKUS, Viktoras. (2004) *Siūlymai Pasaulio banko ataskaitos „Lietuva. Žinių ekonomikos plėtra. 2003 m. kovas“ rekomendacijoms įgyvendinti*. Lietuvos mokslo taryba. p. 36
14. CARWALL, J. (2009) *Innovation in small business*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 gegužės 19 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.drjeffcornwall.com/2009/03/innovation-in-small-business.html>>
15. CASTELLS, M. (2005) *Tinklaveikos visuomenės raida*. Ekonomika, visuomenė ir kultūra. p. 536. ISBN: 9986-850-52-5.
16. GOLDRATT, E.M; COX, J. (2004) *Tikslas: tobulėjimo procesas*. Vilnius : D. Radkevičiaus PĮ Rgrupė. p. 420. ISBN 9949-10-870-5
17. GAYNOR, J.; MASKIEWICZ, A.; RAMASWAMI, R. (2009) *Entrepreneurship and innovation. The keys to global recovery*. Ernst &Young. p. 24
18. DAPKUS, Rimantas. (2008) *Verslo plėtra kaimiškuose regionuose*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. p. 8

19. DARULIS A.; JAKŠTIENĖ V.; KRUTKIENĖ V.; MAKUSKIENĖ V. (2004) *Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo būklė*, Vilnius: Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra. p. 58. ISBN 9955-526-17-3
20. ES projektų idėjos.(2009) *ES ir valstybės parama verslui*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18d.]. Prieiga per internetą:<<http://www.versloplanas.info/es-parama-smulkiam-verslui.html>>
21. EUROPEAN COMMISSION. (2009) *Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. ESF European Social Fund*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18d.]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=en>>
22. EUROPEAN COMMISSION (2004) *Innovation management and the knowledge – Driven economy*, [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.inovacijos.lt/get_file.php?file=L2hvbWUvbGljX2x0L3d3dy92YWVmbS9tX2ZpbGVzL3dmaWxlcy9maWxlMTYucGRmO2lta2RlLnBkZjs7>
23. EUROPEAN COMMISSION (2004) *Support services for Micro, Small, and Sole Proprietor's Business*. Viena. p. 34
24. FUNDS. (2009) *EU funds*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18d.]. Prieiga per internetą:<http://www.2007-2013.eu/by_scope.php>
25. GEČAS K.; JAKUBAVIČIUS A.; ŠLEIKA V.; GAPŠYS A. (2000) *Inovacijų kelias į įmones. Verslas, vadyba ir studijos '99 konferencijos medžiaga*. Vilnius: Technika, p. 85 – 90.
26. GRAY, C (2006) Absorptive capacity, knowledge management and innovation in entrepreneurial small firms. Vol. 12 Nr. 6, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*. p. 345-360.
27. GUDELIS, D.; PETRAUSKIENĖ, J.; SEKONAITĖ, D.; VANSEVIČIENĖ, D. (2010) *Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė*. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija. p. 67.
28. HINE, D.; RYAN, N. (2005) *Innovation and strategy. Small service firms – creating value through innovation*. Vol. 9 Nr.6, MCB University Press. p. 411-422. ISSN 0960-4529.
29. INOVACIJŲ PORTALAS. (2009) *Savivaldybių parama smulkiam ir vidutiniam verslui*[interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 18d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.innovation.lt/index.php?535350602>>
30. JAKUBAVIČIUS A.; STRAZDAS R.; MELNIKAS B. (2000) *Inovacijų vadyba*. Mokomoji knyga.Vilnius: Technika. p. 196
31. JAKUBAVIČIUS A.; STRAZDAS R.; GEČAS K. (2003) *Inovacijos. Procesai, valdymo modeliai, galimybės*. Vilnius: Lietuvos inovacijų centras., p. 97
32. KARDELIS, K. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai*. Kaunas: Judex. p. 398. ISBN 9986-948-65-7.
33. KING, S.; OCKELS, C. (2009) *Intuit future of small business report. Research brief: defining small business innovation*. p.10
34. LIETUVOS MOKSLO TARYBA (2009) *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų institutų plėtros ir konsolidavimo galimybių studija*. Vilnius, p. 75
35. Lietuvos regioninė politika. (2009) [interaktyvus], [žiūrėta 2009 spalio 29 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.vrm.lt/nrp/index.php>>
36. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009) *Smulkaus ir vidutinio verslo įstatymas Nr. VIII-935* [interaktyvus].]. LR Seimo kanceliarija, Informacijos technologijų departamentas:lrs.lt. Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 sausio 1 d. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 28d.]. Prieiga per internetą:< http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=238716>
37. Lietuvos Respublikos Seimas. (2005) *Dėl smulkaus ir vidutinio verslo plėtros iki 2008 metų strateginių krypčių aprašo ir smulkaus ir vidutinio verslo plėtros 2005-2008 metų priemonių aprašo patvirtinimo Nr.1104* [interaktyvus]. LR Vyriausybė: lrs.lt. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 28d.]. Prieiga per internetą:<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=264150>

38. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. (2009) *Smulkusis ir vidutinis verslas*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 28d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/>>
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2000) *Inovacijų versle programa*. Nr. 528. p. 14
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2011) *Lietuvos Respublikos vyriausybės 2010 metų veiklos ataskaita*. Nr.371. p. 108
41. MAČERINSKIENĖ, I.; IVAŠKEVIČIŪTĖ, L.; SABALAITĖ, G. (2002) Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros galimybės ir jų problemos. *Socialiniai mokslai*. p. 23-36.
42. MARTINKUS, B.; ŽILINSKAS, V. (2001) *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija. p. 790. ISBN 9986-13-575-3
43. MATEKONIENĖ, Jūratė; MAČERINSKIENĖ, Irena; DARULIS, Arvydas; KRUTKIENĖ Izolda. (2009) *Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros strategija*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 28d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/12.%20smulkiojo%20ir%20vidutinio%20verslo%20pletotes%20strategija.doc>>
44. MAŽEIKA, A. (2007) *Apmokestinimo sistemos įtaka smulkaus ir vidutinio verslo subjektų veiklai bei jų plėtrai*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ekonomika. Vilnius. p. 76.
45. MAŽYLIS, Liudas. (2006) Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas. *Viešoji politika ir administravimas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 37-45 p. Nr. 16 ISSN 1648-2603
46. MCMAHON, R.G.P (1998) *Stage models of SME growth reconsidered*. School of commerce. Research paper series:98-5. 26 p. ISSN: 1441-3906
47. MIROUX, Annie. (2008) *Transnational corporations*. United Nations: New Yourk and Geneva. December, Vol. 17, No. 3. 152 p. ISBN 978-92-1-112762-1
48. NACIONALINĖS PLĖTROS INSTITUTAS (2008) *Sistemiškojo viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir studijų institucijų tinklo pertvarkymo galimybių analizė*. Vilnius. p. 177.
49. PAŠKEVIČIUS V.; STAŠKEVIČIUS J.A. (2001) *Inovacijos ir ūkio raida*. Vilnius: Technika. 136 p. ISBN 9986-05- 475-3
50. PETERSAS, T., VOTERMANAS, R. (2000) *Menedžerio knyga*. Vilnius., 399 p.
51. RAMANAUSKAS, J. (2007) *Inovacijų plėtra modernizuojant ūkininkų ūkius, dalyvaujančius BPD priemonėse*. Nr. E-02-30/2007 Kaunas: Žemės ūkio universitetas. p.48
52. *Smulkusis ir vidutinio verslo vystymo Kauno regione programa*. (2005) Kaunas. 105 p.
53. SRICA V. (2000) Innovation management. *The IEBM handbook of information technologies in business*. London: Thomson learning, p. 435 – 443.
54. *6 sigma - nauja mada vadybos srityje ar vertingas veiklos gerinimo įrankis? Nr. 101* (2005) Karjera ir vadyba. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 lapkričio 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1002&id=190622>>
55. STAŠKEVIČIŪTĖ, I.; NEVERAUSKAS, B. (2008) Konkurencinė išvalga smulkiajame versle Nr. 15 (4). *Vadybos mokslas ir studijos*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas. p. 1-10.
56. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2010) *Gyventojų skaičius*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 lapkričio 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1299>>
57. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2010) *Gyventojų išsilavinimas*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 lapkričio 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=8751&PHPSESSID=>>>
58. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2010) *Inovacinės veiklos plėtra 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. p. 52. ISSN 1648-5394
59. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2011) *Išlaidos MTTP*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 lapkričio 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveelections.asp?MainTable=M9030101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=9511&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14>>

60. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2010) *2008. Lietuvos apskritys 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. p. 258. ISSN 2029-5928
61. STATISTIKOS DEPARTEMENTAS (2006) *Inovacinės veiklos plėtra*. [interaktyvus], [žiūrėta 2010 kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=8762&PHPSESSID=>
62. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2010) *Pasaulio ekonomikos forumo 2010–2011 m. konkurencingumo ataskaita* [interaktyvus], [žiūrėta 2011 kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=9999>
63. STATISTIKOS DEPARTAMENTAS. (2009) *Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. p.92 ISSN 2029-0780
64. STIGLITZ, J.E. (2002) Information and the change in paradigm in economics. *International Affairs Building*. Columbia university, USA., p. 472-540.
65. SVV Europos sąjungoje. (2009) *Europos sąjungos SVV politika*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. lapkričio 28d.]. Prieiga per internetą:<<http://www.kedainiuvic.lt/?id=48>>
66. SCHWAB, K. (2009) *The Global Competitiveness Report 2009-2010*. Switzerland: World Economic Forum, 492 p.
67. SCHWAB, K. (2010) *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. Switzerland: World Economic Forum, 516 p.
68. ŠTREIMIKIENĖ, D., SIMANAVIČIENĖ, Ž., DAPKUS, R. (2010) *Kauno regiono smulkas ir vidutinio verslo vystymo skatinimo studija*. Kaunas. 127 p.
69. VALENTINAVIČIUS, S. (2006) Inovacinio verslo plėtra: problemos ir galimybės. *Ekonomika*. Vilnius: Vilniaus universitetas. p. 108-126. ISSN 1392–1258.
70. VERSLO BANGA. (2001) *Verslo informaciniai centrai – verslo oazė provincijoje* [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 28d.]. Prieiga per internetą:<<http://www.verslobanga.lt/lt/leidinys.full/3c10bc1973e81>>
71. VĖSAITĖ, Birutė. (2009) *Smulkus verslas - gelbėjimosi ratas skurstantiesiems*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. gruodžio 28d.]. Prieiga per internetą:<<http://www.cultureartfact.org/index.php?tid=70&sid=136&aid=604>>
72. VIJEIKIS, J.; BALEŽENTIS, A. (2010) Smulkas ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose. Nr. 20 (1). *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas. p. 1-11. ISSN 1822-6760
73. ŽEMAITIS, E.; LOMSARGIS A. (2007) Lietuvos įmonių dalyvavimas inovacinių tinklų sistemoje. *Ekonomika ir vadyba*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas. p. 180-189.
74. ŽUKAUSKAS, Ričardas, Saulius. (2002) Smulkas ir vidutinio verslo plėtros strateginės kryptys Nr.1. *Viešoji politika ir administravimas*. Vilniaus: Lietuvos teisės universitetas. p. 71-74.
75. ŽVIRBLIS, A. (2007) Verslo makroaplinkos komponentų ir veiksmų kompleksinis vertinimas. *Ekonomika*. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija. p. 103-116. ISSN 1392–1258

ANKETA

Gerb. Respondente,

Esu Vilniaus universiteto Tarptautinio verslo studijų studentė Viktorija Periokaitė. Tyrimas atliekamas rengiant magistro baigiamąjį darbą tema: Smulkiojo inovatyvaus verslo perspektyvos Kauno apskrityje“, Tyrimui parengta anketa anoniminė, todėl Jūsų nuoširdūs atsakymai padės gauti teisingus ir objektivius tyrimo duomenis. Ačiū už skirtą laiką.

1. Koks Jūsų vadovaujamoje įmonėje darbuotojų skaičius?	
☐	Iki 9
☐	10 – 49
☐	50 - 249

2. Jūsų įmonės statusas:	
☐	Uždaroji akcinė bendrovė (UAB)
☐	Akcinė bendrovė (AB)
☐	Ūkinė bendrija (TŪB)
☐	Individuali įmonė (II)
☐	Žemės ūkio bendrovė (ŽŪB)
☐	Kooperatinė bendrovė (KB)
☐	Įmonė veikianti pagal verslo liudijimą
☐	Kita

3. Koks Jūsų įmonės veiklos sektorius?	
☐	Statyba
☐	Nekilnojamas turtas
☐	Mažmeninė prekyba
☐	Didmeninė prekyba
☐	Apdirbamoji pramonė
☐	Turizmas
☐	Transportas
☐	Gamyba
☐	Švietimas
☐	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla.
☐	Kita (įrašykite).....

4. Kokio tipo Jūsų inovacinė įmonė?	
☐	<i>Strateginius inovatorius</i> – kuriose inovacijos yra pagrindinis konkurencingumo komponentas.
☐	<i>Nepastovus inovatorius</i> – inovacinė veikla nėra strateginė įmonės veikla, čia moksliniai tyrimai atliekami įmonės viduje pagal poreikius.
☐	<i>Technologijų modifikatorius</i> – tyrimai skirti modifikuoti jau sukurtus produktus.
☐	<i>Technologijų adaptuotojai</i> – įgyvendina naujoves, pritaikydami kitų įmonių jau sukurtas inovacijas.

5. Kokia apyvartos dalis skiriama inovacijoms?	
☐	iki 1%
☐	1-2%
☐	3-5%
☐	6-12%

6. Kaip keisis inovacijoms skiriama apyvarto dali per artimiausius 3 metus?	
☐	Nesikeis
☐	Padidės
☐	Sumažės

7. Ar Jūsų įmonė diegdama inovacijas siekė šių tikslų?					
	Visiškai nesutinku 1	Nesutinku 2	Nesu tikras 3	Sutinku 4	Visiškai sutinku 5
Didinti rinkos dalį					
Mažinti gamybos išlaidas					
Gerinti prekės/paslaugos kokybę					
Kurti naujas rinkas					
Gerinti darbo sąlygas					
Atitikti keliamus reikalavimus (standartų, normų laikymasis)					
Dėl gamybos masto efekto					
Dėl prekės/paslaugos įvairovės padidėjimo					
Prestižo siekimo					
Noro įeiti į tarptautines rinkas					

8. Su kokiomis išorinėmis problemomis trukdančiomis inovacinei veiklai susidūrė Jūsų įmonė?					
	Visiškai nesutinku 1	Nesutinku 2	Nesu tikras 3	Sutinku 4	Visiškai sutinku 5
Didelė konkurencija					
Nepalanki politinė/teisinė aplinka					
Mažas vartotojų poreikis inovacinėms prekėms ar paslaugoms.					
Informacijos trūkumas					
Sunkumai ieškant partnerių inovacinei veiklai					
Sunkumai gaunant paramą					
Bendradarbiavimo su akademinės aplinkos specialistais trūkumas					

9. Su kokiomis vidinėmis problemomis trukdančiomis inovacinei veiklai susidūrė Jūsų įmonė?					
	Visiškai nesutinku 1	Nesutinku 2	Nesu tikras 3	Sutinku 4	Visiškai sutinku 5
Kvalifikuoto personalo trūkumas					
Finansavimo inovacijoms trūkumas					
Darbuotojų nenoras įsitraukti į inovacinę veiklą					
Nėra gamybos masto ekonomijos					
Silpna organizacinė kultūra					
Informacijos trūkumas apie rinkas					
Menkos rėmimo galimybės					
Nepatenkinama produkto/paslaugos kokybė					

10. Kokios priežastys lėmė įmonės steigimą Kauno apskrityje?	
☐	Išvystyta kelių infrastruktūra
☐	Kauno apskrityje gausus aukštojo mokslo ir profesinio mokymo tinklas, dėl ko lengviau rasti kvalifikuotus specialistus.
☐	Puiki geografinė padėtis
☐	Stiprus ekonominis potencialas
☐	Išvystyta institucijų sistema, kuri leidžia ne tik lengviau gauti verslo finansavimą, tačiau ir verslui būtiną informaciją.
☐	Išvystyta taikomieji moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra, kas sukuria puikias sąlygas inoacijų plėtrai.
☐	Didesnės tiesioginės investicijos smulkiąjam verslui
☐	Galimybės regionų plėtrai pasinaudojant ES struktūriniais fondais
☐	Spartėjantys žinių visuomenės formavimosi procesai, leidžiantys formuotis naujoms verslo nišoms.
☐	Didesnis poreikis naujų prekių, paslaugų rūšims.

11. Kokia valstybės teikiama parama inovacijoms teko naudotis?	
☐	SV valstybės teikiama parama
☐	SV savivaldybių ir apskirčių teikiama parama
☐	ES parama
☐	ES MTTP paramos programos
☐	Neteko

12. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad smulkiojo inovatyvaus verslo plėtrai Kauno regione padėtų šie veiksniai:					
	Visiškai nesutinku 1	Nesutinku 2	Nesu tikras 3	Sutinku 4	Visiškai sutinku 5
Paprastesnė kreditų gavimo tvarka					
Korupcijos apskrities institucijose sumažinimas					
Paprastesnės savivaldybių, valstybės ar ES teikiamos paraiškos					
Mokslo ir verslo bendradarbiavimas					
Užsienio partneriai					
Smulkiojo ir stambaus verslo kooperavimas					

	Visiškai nesutinku 1	Nesutinku 2	Nesu tikras 3	Sutinku 4	Visiškai sutinku 5
Didesni darbuotojų atlyginimai					
Darbuotojų mokymas ir perkvalifikavimas					
Šešėlinės veiklos sumažinimas					
Maksimalus mokesčių ribos nustatymas smulkioms įmonėms					
Nemokama verslo informacija					

13. Kaip pasikeis Jūsų įmonės pajamos per artimiausius 3 metus?	
☐	Nepasikeis
☐	Padidės
☐	Sumažės

14. Kaip pasikeis Jūsų įmonės grynasis pelnas per artimiausius 3 metus?	
☐	Nepasikeis
☐	Padidės
☐	Sumažės

15. Kaip vertinate Kauno apskrities inovatyvaus verslo aplinką?	
☐	Teigiamai
☐	Daugiau teigiamai, nei neigiamai
☐	Daugiau neigiamai, nei teigiamai
☐	Prieštaringai
☐	Neigiamai